

Sari Kotilainen

**MONIKKOPERHEEN
VUOROVAIKUTUKSEN
MONIMUOTOISUUS**

Varhaiskasvatustieteen

pro-gradu tutkielma

Syyslukukausi 2016

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän Yliopisto

Tiivistelmä. Kotilainen, Sari. 2016. Monikkoperheen vuorovaikutuksen monimuotoisuus. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 105 sivua+ liitteet.

Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on esimerkiksi kasvatusoppaissa voimakkaasti esillä ja varhaisen vuorovaikutuksen yhteydessä puhutaan paljon sensitiivisyydestä ja lapsen tarpeisiin vastaamisesta. Monikkoperheessä, eli perheessä, joihin syntyy kaksoset, kolmoset tai niin edelleen, on kuitenkin yhtäaikaaisesti useampi lapsi hakemassa huomioita vanhemmilta. Monikkoperheen vuorovaikutus sisältää siis erityispiirteitä, mutta siitä ei kuitenkaan ole tarjolla paljoakaan tietoa. Tässä tutkimuksessa halusinkin selvittää, millaiseksi vuorovaikutus muodostuu monikkoperheessä. Tutkimuksessa paneuduin niin monikkovanhempien kuin monikkolastenkin vuorovaikutuskäyttäytymisen piirteiden esiin tuomiseen. Tutkimusaineistona toimivat kahden monikkoperheen itse videoimat tallenteet. Tutkimusaineistoa analysoitiin keskusteluanalyysin ja diskurssianalyysin keinoin.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytyminen sisälsi molempien lasten tasapuolista huomiointia, riittämättömyyttä, yksilöllistä huomiointia, tilanteen hallintaa, kommunikoinnin ja toiminnan monimuotoisuutta, jaettua lastenhoitoa, lasten itsenäisen toiminnan edistämistä sekä pitkäjänteisyyttä. Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytyminen taas koostui ympärillä olevan toiminnan seuraamisesta ja tarkkailusta, odottamisesta, itsenäisestä toiminnasta, tilanteen hallitsemisesta, huomionhakemisesta, sisarten toiminnan ja puheen yhteen kietoutumisesta sekä konfliktitilanteista.

Tutkimuksen kautta saatiin monipuolista tietoa monikkoperheen vuorovaikutuksesta ja sen erityispiirteistä. Videointi aineiston keruutapana mahdollisti yksityiskohtaisen monikkoperheen vuorovaikutuksen tarkastelun, mikä lisää tutkimuksen merkittävyyttä. Tutkimuksen tulokset voivat toimia informaationlähteenä tuleville monikkovanhemmille, vertaistuen korvikkeena vuorovaikutukseen liittyvien asioiden kanssa kamppaileville monikkovanhemmille sekä yleistietona kasvatustieteen asiantuntijoille.

Hakusanat: monikkoperhe, vuorovaikutus, kaksoset.

Keywords: family with twins or triplets, interaction, twins.

SISÄLTÖ

Johdanto.....	1
1. Pienlapsiperheen vuorovaikutus	5
1.1 Vanhempi varhaisen vuorovaikutuksen ohjaajana?	6
1.2 Varhaisten kommunikointitaitojen kehittyminen	8
1.3 Itseilmaisu ja varhainen kanssakäyminen.....	11
2. Monikkoperhe	14
2.1 Monikkoperheen kohtaamat haasteet	15
2.2 Kiintymyssuhteen rakentuminen ja varhainen vuorovaikutus monikkoperheessä	19
3. Vuorovaikutussuhteiden rakentuminen monikkoperheessä	23
3.1 Dyadiset- ja triadiset perhesuhteet	23
3.2 Kaksosten kilpailu äidin huomiosta	25
3.3 Vanhempien jakama huomio: yksilöllistämisestä yksiköihin	26
4. Tutkimuksen toteutus.....	30
4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	30
4.2 Tutkimukseen osallistujat	32
4.3 Koti tutkimusympäristönä	34

4.4 Diskurssi- ja keskusteluanalyysi metodisina lähestymistapoina	35
4.5 Aineiston analysointi	37
5. Tulokset.....	45
5.1 Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytyminen.....	45
5.1.1 Molempien lasten huomiointi ja tasapuolisuus monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen keskiössä	47
5.1.2 Kun huomiota on jaettava moneen suuntaan: monikkovanhemman riittämättömyys	49
5.1.3 Pienet laatuhetket: yksilöllinen huomiointi	51
5.1.4 Tapahtumarikas monikkoarki: tilanteiden hallitseminen.....	52
5.1.5 Monta lusikkaa samassa padassa: kommunikoinnin ja toiminnan monimuotoisuus.....	53
5.1.6 Jaettu lastenhoito: vastuun jaosta laatuhetkiin	56
5.1.7 Jotta arki rullaa: lasten itsenäisen toiminnan edistäminen	59
5.1.8 Kun kaikki tehdään ja sanotaan tuplana: monikkoperheen vuorovaikutus edellyttää monikkovanhemmilta pitkäjänteisyyttä.....	60
5.2 Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytyminen	63
5.2.1 Kun ympärillä tapahtuu niin paljon: ympärillä olevan toiminnan seuraaminen ja tarkkailu	65
5.2.2 Kun on kaksi apua ja huomiota tarvitsevaa: odottaminen	67
5.2.3 "Minä itse": itsenäinen toiminta.....	68
5.2.4 "Minä ohjaan": pyrkimys tilanteen hallitsemiseen.....	69
5.2.5 Minäkin olen täällä: huomion hakeminen.....	71
5.2.6 Kun meitä on kaksi: sisarusten puheen ja toiminnan yhteen kietoutuminen	73

5.2.7 "Sisarrakkautta": konfliktitilanteet	75
6. Pohdinta	77
6.1 Tulosten tarkastelu	77
6.2 Luotettavuus ja eettisyys	92
6.3 Tulosten merkitys ja jatkotutkimusehdotukset.....	96
Lähteet.....	99
Liitteet	106

JOHDANTO

Esimerkiksi kasvatusoppaat ja media tuottavat kuvaa siitä, millaisia vanhempia meidän tulisi olla. Isona osana tässä on lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Kirjallisuudessa puhutaan paljon varhaisesta vuorovaikutuksesta, ja lapsen tarpeisiin ja viesteihin vastaamisesta. Lisäksi painotuksena on usein vanhemman ja lapsen välinen kahdenkeskinen dyadinen suhde. Mutta miten monikkoperheen vanhempi voi vastata näihin vaateisiin kahden lapsen hakiessa huomiota samanaikaisesti? Tutkimuksessani halusin selvittää ja tuoda ilmi sitä, millaiseksi vuorovaikutus muodostuu monikkoperheessä eli perheessä, johon syntyy yhtä aikaa kaksi tai useampia lapsia. Oma monikkovanhemmuuteni oli vahvistamassa kiinnostusta juuri tätä tutkimusaihetta kohtaan. Tutkimukseen osallistui kaksi perhettä, joilla oli 12-36 kuukauden ikäiset kaksoset. Tarkastelin monikkoperheen vuorovaikutusta kokonaisvaltaisesti huomioiden paitsi monikkoperheen vanhempien ja lasten välisen, myös monikkolasten keskinäisen vuorovaikutuksen sekä vanhempien keskinäisen vuorovaikutuksen.

Useamman lapsen yhtäaikainen syntyminen on usein yllätys tuleville vanhemmille. Jo raskausaikana monikkoäiti joutuu kantamaan kaksinkertaista, jollei jopa isompaa huolta lisääntyneiden riskitekijöiden vuoksi. Myös myöhemmin vauva-arjessa huomion jakaminen kahdelle yksilölle voidaan kokea vaikeaksi. (Kumpula, U., 2004, 12- 29.) Hugh Lytton (1980) on tutkinut kaksos- ja yhden lapsen perheiden vuorovaikutusta ja siinä ilmeneviä eroja. Hän havaitsi, että yhden lapsen perheissä vanhemmat kommunikoivat enemmän lapsensa kanssa kuin kaksosperheessä. Tämä ero kommunikoinnissa liittyi niin kieltoihin ja käskyihin, ehdotuksiin ja järkeilyyn kuin rakastavaan käyttäytymiseenkin. Lisäksi yhden lapsen perheissä äidit olivat sensitiivisempiä vastaamaan lapsensa vaatimuksiin. Keskeisin tulos oli kuitenkin se, että kaksoset puhuivat vähemmän ja ilmaisivat niin kiintymystä kuin tyytymättömyyttäkin harvemmin kuin yksittäin syntyneet lapset. (Lytton, H., 1980, 87.) Tässä tutkimuksessa en pyri selvittämään yhden lapsen perheen ja monikkoperheen vuorovaikutuskäyttäytymisen eroja, vaan keskityn selvittämään sitä, millaiseksi vuorovaikutuskäyttäytyminen muodostuu *juuri* monikkoperheissä. Tarkemmin pyrin saamaan vastauksia siihen, millaisista piirteistä niin monikkoperheen vanhempien kuin monikkolastenkin vuorovaikutuskäyttäytyminen koostuu?

Muun muassa Haverinen ja Martikainen (1999), Ertel (2000) ja Korvela (2003) ovat käyttäneet videointia perheiden toimintaa ja vuorovaikutusta käsitelleissä tutkimuksissa. Korvelan tutkimus oli kattava 178 tunnin aineistosta koostuva, kolmen perheen arkea intiimisti seuraava tutkimus. Tutkimus kohdistui perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikkaan. Tutkimuksessa ei ollut läsnä videoijaa, vaan useat kotiin asetetut kamerat kuvasivat perheen arkea päiväsaikaan aina heidän olleessaan kotona. (Korvela, P., 2003, 31-34.) Tällaisilla metodologisilla ratkaisuilla on aiemmissa tutkimuksissa pyritty, ja pyrin omassa tutkimuksessanikin, saamaan mahdollisimman arkista kuvaa perheiden

toiminnasta. Tutkimuksessani valitsin siis aineiston tuottamistavaksi videoinnin, jonka tutkimukseen osallistujat saivat itse suorittaa kotonaan. Näiden ratkaisujen kautta pyrin tavoittamaan mahdollisimman arkista vuorovaikutusta. Esimerkiksi tutkimuksen suorittaminen laboratoriossa tai ulkopuolisen videoijan läsnäolo olisivat voineet vaikuttaa tutkittavien käyttäytymiseen ja näin ollen muuttaa tutkimusaineiston luonnetta.

Tutkimustani ohjasi teoreettiseksi viitekehukseksi valitsemani sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen konstruktionismi on kiinnostunut vuorovaikutuksen ja etenkin kielen tutkimisesta. Tutkimusmetodiksi valitsemani diskurssianalyysi osuu hyvin juuri kielen tutkimiseen. Diskurssianalyysi asettaa yksilön sijaan sosiaaliset käytännöt suurennuslasin alle. (Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E., 2004b, 37). Tämän lisäksi hyödynsin tutkimuksessani keskusteluanalyysin välineitä. Keskusteluanalyysin mukaan kaikki vuorovaikutus on hyvin jäsentynyttä. Keskusteluanalyysi on kiinnostunut arkisten vuorovaikutustilanteiden tutkimisesta ja kiinnittää huomion paitsi kielelliseen kommunikointiin, myös sanattomaan elekieleen sekä siihen *miten* asiat sanotaan. (Hakulinen, A., 1998, 13-17.)

Tutkielmani alkaa pienlapsiperheen tyypillisen vuorovaikutuksen kuvaamisesta. Ensimmäisessä luvussa kuvaankin niin lapsen kuin vanhemman rooleja varhaiseen vuorovaikutukseen osallistujina sekä lapsen kommunikointitaitojen yleistä kehityskulkua. Luku kaksi alkaa monikkoperheen määrittämisestä. Tämän jälkeen esitän joitakin monikkoperheen usein arjessa kohtaamia haasteita sekä monikkoperheen kiintymyssuhteen rakentumista sekä varhaista vuorovaikutusta. Luvussa kolme tarkastelen perheiden

vuorovaikutuksessa ilmeneviä dyadi- ja triadisuuhteita. Tässä yhteydessä käsitellään myös monikkoperhe-elämään liittyviä toimintatapoja, yksilöllistämistä ja "kaksostamista". Luvussa neljä esittelen tutkimukseni käytännön toteutusta. Luku alkaa tutkimuskysymysten ja tavoitteiden määrittelyllä ja etenee kuvaamaan niin kohderyhmää, videointia aineistonhankintatapana kuin kotia tutkimusympäristönä. Esittelen luvussa myös tutkimuksessa yleisenä viitekehyksenä käyttämäni sosiaalisen konstruktionismia sekä spesifimpiä tutkimusmetodejani. Luvussa viisi esittelen tutkimukseni tuloksia monikkovanhempien ja monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisen piirteitä eritellen. Luvussa kuusi kokoan ja tarkastelen tutkimuksen tuloksia. Tässä luvussa esittelen myös jatkotutkimusehdotuksia ja arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

1. PIENLAPSIPERHEEN VUOROVAIKUTUS

Vauvan kommunikointitaitoja on pitkään aliarvioitu, ainakin tiedemiesten keskuudessa. Vanhemmat sen sijaan ovat voineet arjen askareiden keskellä havaita lapsen kommunikoivan, vaikkei hän vielä puhukaan. Vauvan kommunikatiivisuuden alkamisajankohdan määrittämiseksi tulee kuitenkin määrittellä se, mitä kommunikaatiolla tarkoitetaan. Kirjallisuudessa on vähintäänkin kaksi erilaista näkemystä kommunikaatiosta. Toisella viitataan tietoisesti lähetettyyn, sopivat keinot viestimiseen etsivään kommunikointitapaan. Toinen taas näkee kommunikaation vuorovaikutustapahtumana, jolloin lapsen kommunikaatiotoiminta ilmenee vanhemman ja lapsen välisessä kanssakäymisessä. Tällä viitataan siihen, että vanhemman tulkinnan myötä esimerkiksi vauvan varhaiset ääntelyt ja liikkeet saavat merkityksen. (Laakso, M-L., 2003, 20- 21.) Lapsen toiminta ei siis aina ole tavoitteellista, mutta vanhemman antaman kommunikatiivisen merkityksen kautta se muuttuu kommunikoivaksi toiminnaksi. Esimerkiksi vauvan ojentuessa lelua kohti, vaikkakin tahattomasti, vanhempi antaa toiminnalle merkityksen lelun tavoittelemisesta ja antaa näin ollen lelun vauvalle (Mc Catheren R., Warren S. & Yoder, P., 1996, 58.) Pikku hiljaa vauva alkaa yhä

tahdonalaisemmin ja tavoitteellisemmin ohjaamaan omia liikkeitään, ääntelyitään ja ilmeitään. (Laakso, M-L., 2003, 20- 21.)

Niin vauva kuin vanhemmatkin ovat ikään kuin biologisesti ohjelmoitu varhaisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta optimaalisin tavoin. Vauvat ovat syntymästään alkaen herkistyneet ihmisäänille ja kasvoille, ja vanhemmat tiedostamattaankin muuttavat kommunikointitapojaan puhuessaan vauvalle. (Laakso, M-L., 2003, 24.) Varhaista vuorovaikutusta tarkasteltaessa onkin huomioitava kaksi aktiivista osapuolta: vanhemmat ja lapset kommunikoijina.

1.1 Vanhempi varhaisen vuorovaikutuksen ohjaajana?

Lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen on pitkään ajateltu olevan suurilta osin kieli- ja ilmaisutaidoiltaan pätevemmän osapuolen eli vanhemman ohjaamaa. Vastasyntyneen vauvan hermojärjestelmän kehitys on vielä keskeneräinen, minkä vuoksi hänen kykynsä ilmaista tarpeitaan aikuisille on rajoittunut. Vanhempien tulee pyrkiä ymmärtämään vauvan tarpeita esimerkiksi itkun ja lapsen olotilojen perusteella. (Van Egeren, L. & Barratt, M.S., 2004, 287-291.) Vaikka vanhempien lapsiinsa kohdistamassa vuorovaikutuksessa on tietysti kulttuurieroja, esimerkiksi suomalaisten ja amerikkalaisten vanhempien lapsiinsa kohdistaman kommunikaation välillä voi kuitenkin havaita monia samanlaisia piirteitä. Vanhemmat kohtelevat vauvaa hänen syntymästään lähtien keskustelukumppanina, vaikkei lapsi vielä puhuisikaan. Vauvan eleitä, katsekontakteja ja ääntelyitä pidetään merkityksellisinä ja niihin vastataan kielellisesti. Kahdenkeskiset, dyadiset, vanhemman ja lapsen väliset

vuorovaikutustilanteet ovatkin tyypillisiä niin suomalaisille kuin amerikkalaisillekin. (Filipi, A., 2009, 23-24.; Laakso, M-L., 2003, 26.)

Jotta lapsen ja vanhemman välille voi kehittyä turvallinen kiintymyssuhde, vanhemman tulee pyrkiä sensitiivisesti vastaamaan vauvan ilmaisuihin, kuten nälkään, pahaan oloon tai ikävään. Siltala (2003) on Margaret Brodenia (1998) lainaten kuvannut äidillistä sensitiivisyyttä äidin kykynä havaita, ymmärtää ja tulkita vauvan ilmaisemia merkkejä, kuten ääntelyä, itkua, naurua, katsetta ja pahanolon ilmaisuja. Äidin tuleekin olla sensitiivinen juuri vauvan tarpeille ja sovittaa toimintansa hänen elämismaailmaansa. Hänen mukaansa vauva ohjaa toimintaa ja tuoreen vanhemman tulee sovittaa oma toimintansa vauvan toimintaan samalla kunnioittaen hänen "reviiriään". Tärkeä osa äidillistä sensitiivisyyttä on myös oikea-aikainen tarpeisiin vastaaminen. (Siltala, P., 2003, 29-30.) Voidaankin siis todeta, että usein varhaista kommunikointia ohjaa todellisuudessa viestintätaidoiltaan heikompi osapuoli, vauva. Hänen ehdoillaan toimitaan, ja vanhemman tehtävä on sopeutua ja muokata omaa käytöstään vauvalle sopivaksi. Vanhemmat usein tiedostamattaan muuttavatkin kommunikointitapojaan vauvalle optimaalisemmiksi. Näitä kommunikointitapojen muutoksia ovat muun muassa ilmeiden vahvempi käyttö, äänenpainojen voimakas vaihtelevuus, toistaminen, puheen hidastuminen, lyhempien ja yksinkertaisempien lauseiden käyttäminen, puheen sävellajin korottaminen sekä fyysinen etäisyyden pieneneminen. (Laakso, M-L., 2003, 24)

1.2 Varhaisten kommunikointitaitojen kehittyminen

Vaikka vauvojen fyysinen ja neurologinen kehitys on vielä alkuvaiheessa, heidän aistitoimintonsa mahdollistavat kommunikointisysteemin omaksumisen. Esimerkiksi heikosta näkökyvystään huolimatta, vauvat oppivat yllättävän pian tunnistamaan äitinsä kasvot. Myös muiden aistikanavien kuten hajuaistin käyttäminen äidin tunnistamiseksi, helpottaa vauvan ja äidin välistä kommunikaatiota. (Van Egeren, L. & Barratt, M.S., 2004, 291.) Äidin tutun turvallinen haju, maku, ääni, tutut liikkeet, ensikosketus ja katse houkuttelevat vauvaa äidin syliin. Vauva syntyy siis tähän maailmaan aisteja aktiivisesti käyttävänä ja uteliaasti ympäristöään tutkivana. (Siltala, P., 2003, 26-27.)

Eleillä on merkittävä rooli lasten kognitiivisessa, kommunikatiivisessa ja kielellisessä kehityksessä (Guidetti, M. & Colletta J-M., 2012). Lapsi on valmis kommunikaatioon jo ennen kuin hän kykenee muodostamaan sanoja, ja eleiden käyttäminen antaa hänelle mahdollisuuden tähän (Filipi, A., 2009, 2-11). Myöhemmin, kun sanallisesta ilmaisusta tulee pääasiallinen kommunikointimuoto, lapset käyttävät eleitä täydentämään tai jopa korvaamaan sanallista ilmaisua (Guidetti, M. & Colletta J-M., 2012).

Esikielellisellä kaudella viitataan aikaan, joka alkaa lapsen syntymästä ja kestää noin kahteen ikävuoteen saakka, jolloin lapsen pääasialliseksi kommunikointitavaksi vakiintuu sanallinen ilmaisu (Laakso, M.-L., 2003,29; McCatheren R., Warren S. & Yoder, P., 1996, 57-58). Esikielellisellä kaudella

esimerkiksi osoittaminen voi toimia lapsen tapana viestiä tarpeitaan (Laakso, M., 2003, 22). Fusaro ja Vallotton (2011) ovat tutkineet lasten eleiden tuottamista ja niiden ilmaantumisaikajankohdtaa. Heidän tutkimuksensa osoitti muun muassa, että osoittamis ele ilmenee lapsilla hyvin varhaisessa vaiheessa, huomattavasti aiemmin kuin esimerkiksi pään pyöritys ja nyökytys eleet. Kyky esittää jokin käsite symbolien avulla on oleellista niin kielen kuin kognitionkin kannalta. Lapset esittävät näitä representaatioita symbolisen leikin, eleiden ja lopulta sanojen keinoin. Symbolisia eleitä ilmenee lasten toiminnassa monessa eri muodossa: esimerkiksi tehdessään heittoliikettä käsillään lapsi ilmentää symbolisesti palloa tai räpytellessään käsiään kehon vieressä, hän viittaa lintuun. Jotkin eleet taas ovat opittuja ja rutiininomaisia kuten laululeikeissä ilmenevät eleet. Myös Vallotton (2011) toteaa, että lapset käyttävät esikielellisessä kommunikaatiossa merkittävän paljon erilaisia eleitä, kuten osoittamista, pään pyöritystä ja nyökytystä, vilkutusta ja nukkumisen merkiksi tehtyä elettä, jossa kämmenet ovat vastakkain posken alla. Hänen tutkimuksen mukaan jo seitsämän kuukauden iässä lapset vastasivat aikuisen eleeseen toistamalla saman eleen. 10-11 kuukauden iässä lapset osasivat vastata aikuisen eleeseen jollain toisella, samaan aiheeseen liittyvällä eleellä. Tärkeä hänen tekemänsä havainto oli, että lapset osasivat myös muodostaa lauseita eleiden avulla. Hänen tutkimuksessa ilmenikin, että jo yhdeksän kuukauden iässä lapset osaavat muodostaa kahden eleen lauseita ja yksi-vuotiaina kolmen eleen lauseita. Lapset siis yhdistelivät erilaisia eleitä muodostaakseen niistä lauseita. Valtaosa näistä lauseista sisälsi osoituksen. (Vallotton, C., 2011.)

Eleet paitsi edeltävät myös viestivät tulevista muutoksista lapsen puheessa. Lasten siirtyessä yhden sanan puheesta monisanaiseen viestintään, he käyttävät eleitä täydentämään sanallista ilmaisua. Tutkimuksen mukaan noin 18 kuukauden ikäiset lapset käyttivät sana-ele yhdistelmiä, kuten ”äiti” ja osoitus.

Eleet antavat lapselle mahdollisuuden laajentaa heidän kommunikatiivista repertuaariaan. Hiukan myöhemmin lapset pystyvät ilmaisemaan näitä monimuotoisempia ajatuksiaan puheen avulla. Eleet antavat siis lapsille mahdollisuuden tuoda esiin ajatuksiaan jo ennen kuin heillä on kielellisiä valmiuksia niiden ilmaisuun. (Özçalışkan, Ş. & Goldin-Meadow S., 2005.) Golinkoffin ja Gordonin (1983) mukaan lasten siirtymävaihe sanattomasta ja vokaalista kommunikoinnista kielelliseen kommunikointiin tapahtuu noin 12-18 kuukauden iässä. Tänä aikana vauvat yhdessä kommunikointiparinsa kanssa laajentavat, kehittävät ja koordinoivat sanattomia kommunikointisignaalejaan. Tämä mahdollistaa yhä laajemman vuorovaikutuksellisen kanssakäymisen, vauvojen kyetessä ilmaisemaan päämääriään ja aikomuksiaan entistä paremmin. (Golinkoff, R. & Gordon, L. 1983.)

Pienen lapsen varhainen ääntely kehittyy vastasyntyneen itkusta, maiskuttelusta ja nikottelusta vauvan äänneisiin, kuten aa-, ää- tai ii-äänneet. Varhaisvaiheessa lapsi harjoittelee ääntelyä myös muun muassa kiljahduksien, puhinan tai mielihyväkujertelun muodossa. Vuorovaikutustilanteessa aikuisen kanssa lapsi voi mallintaa puheliikkeitä ja jäljitellä äänneitä. Noin puolen vuoden iässä alkaa jokelteluvaihe, jolloin lapsi voi tuottaa esimerkiksi ma-ma-ma- tyyppisiä vokaalikonsonanttisarjoja. Lasten kielellinen ymmärrys kehittyy usein nopeammin kuin kielellinen tuottaminen. Tuottava sanasto kasvaa hurjalla vauhdilla puolentoista vuoden iästä lähtien. Noin kahdesta vuodesta eteenpäin lapsi alkaa harjoittelemaan myös sanojen taivutusmuotoja, mutta käytännössä ne voivat olla myös hänen itsensä kehittämiä taivutus muotoja, kuten "käpyt" (kävyt) ja "käsit" (kädet). Kolmevuotiaan puhe on yleensä jo lähes täysin ymmärrettävää ja monipuolista. (Lyytinen, P., 2003, 50-60.)

Vaikka lapset siirtyvätkin vähitellen sanattomasti kommunikoinnista sanalliseen vuorovaikutukseen, ei se tarkoita, että eleet ja elekieli jäisivät kommunikoinnista kokonaan pois. Özçalışkan, Ş. & Goldin-Meadow S. (2011) havaitsivatkin, että lapset lisäävät ikonisten eleiden käyttöä ajan myötä. He jakoivat ikoniset eleet kahteen luokkaan: osa lasten ilmaisemista eleistä liittyivät *objektin toimintaan*, kuten linnun lentämisen esittäminen käsiä räpsyttämällä kehon vieressä ja osa eleistä viittasi *objektin piirteisiin*, kuten esineen pienuuteen, jota lapset ilmaisivat viemällä sormet lähemmäs toisiaan. 26 kuukauden iässä lapset tuottivat merkittävästi enemmän ikonisia eleitä kuin aiemmin tuohon ikään mennessä.

1.3 Itseilmaisu ja varhainen kanssakäyminen

Monet kielen ja kommunikaation tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että itseilmaisun tarve on kommunikaation kehitystä edesauttava tekijä (Laakso, M-L., 2003, 22). Vauvan osallistuminen kommunikaatioon aikuisten kanssa alkaa katseen ja eleiden avulla. Ensimmäinen tärkeä kehitysaskel kommunikoinnin suhteen tapahtuu, kun vauva oppii kohdistamaan katseensa, seuraamaan objekteja ja ihmisiä sekä tahdittamaan omat liikkeensä aikuisten puheeseen. Katse toimii paitsi vauvan ensimmäisenä kommunikoinnin muotona, myös tärkeänä välineenä vauvan ja vanhemman välisen kiintymyksen ja sitoutumisen muodostamisessa. Vanhemman antaman mallin ja opetuksen avulla vauva oppii katseen tärkeyden myös kanssakäymisen vuorottamiselle. Vauvan ensimmäisten kuuden kuukauden aikana katseen käyttö kommunikointitapana onkin hyvinkin intensiivistä. Vauvan kehittyessä hän oppii tunnistamaan myös vanhempensa huomion suuntautumista. Lapsen liikkuvuuden, kognitiivisten ja

sosiaalisten taitojen kehittyessä katse ei ole enää niin merkittävässä asemassa kommunikaatiossa kuin aiemmin: lapselle syntyy muitakin keinoja kommunikoida ja vaikuttaa ympärillään oleviin ihmisiin, vanhempien vastaavasti taas havaitessa lapsen huomion kohteet muillakin tavoin. (Filipi, A., 2009, 2-11.)

Carpenter, Nagell ja Tomasello (1998) ovat todenneet, että yhden vuoden ikäisinä lapset alkavat katsomaan samaan paikkaan kuin aikuiset, käyttävät aikuisia sosiaalisina kiintopisteinä ja hyödyntävät objekteja aikuisten antaman mallin mukaisesti. Samoihin aikoihin lapset alkavat aktiivisesti myös suuntaamaan aikuisten huomiota kommunikatiiivisten eleiden avulla. Yhden ikävuoden tienoilla lasten toiminnassa ilmenee useita uusia käyttäytymistapoja, joiden voidaan ajatella ilmaisevan alkavaa ymmärrystä muista ihmisistä tahdonalaisina yksilöinä. Tuolloin lapsi, ymmärtää, että hän voi jakaa ulkopuolisiin objekteihin kohdistuvia huomioita toisten kanssa, seurata muiden toimintaa ja suunnata muiden huomiota monin eri tavoin. (Carpenter, M., Nagell, K. & Tomasello, M., 1998.) Myös Laakso (2003) on todennut, että lapsi alkaa yhden ikävuoden tienoilla ilmaisemaan halua omien kokemusten jakamiseen. Tämä ilmenee esimerkiksi lapsen tuodessa vanhemmalle jonkun lelun esitelläkseen sen hänelle. (Laakso, M-L., 2003, 22.)

Vauvan toiminnan tarkoituksenmukaisuuden voidaan ajatella kehittyvän asteittain: ensin lapsen jakaessa tarkkaavaisuutta, jonka jälkeen kehittyy kyky seurata toisen ihmisen yritystä saada vauvan huomio sekä viimein syntyvä kyky suunnata muiden huomio. (Carpenter ym., 1998.) Lapsen toiminnan tavoitteellisuutta kuvaa esimerkiksi lapsen kyky haluta joku objekti ja keinot tämän toiveen ilmaisemiseksi. Tämä ilmenee lapsen aikuiselle osoittamana avun

pyyntönä joko sanattomasti tai äännelemällä, hänen halutessaan objektin. Aikuiset ovat osaltaan edistämässä lapsen toiminnan tarkoituksenmukaisuuden kehittymistä reagoimalla lapsen toimintaan niin, että se sisältäisi tarkoituksenmukaisia signaaleja. Vähitellen lapsi alkaa odottamaan tietynlaista käyttäytymistä oman toimintansa seurauksena. Tämän myötä lapsi myös löytää oman tahtonsa. Jokapäiväiset rutiinit, kuten lapsen perushoito- ja leikki-tilanteet, luovatkin kontekstin lapsen kommunikointitaitojen kehittymiselle. Lapsen aikomuksia näissä tilanteissa voidaan pyrkiä tulkitsemaan tarkkailemalla hänen reaktioitaan. (Filipi, A., 2009, 15-21.) Laakson (2003, 31-32) mukaan pienen lapsen kommunikaatiosta voidaan havaita ainakin kolmenlaisia tavoitteita: toisen ihmisen käyttäytymiseen vaikuttaminen, sosiaalinen vuorovaikutus sekä jaettu tarkkaavaisuus.

2. MONIKKOPERHE

Perhettä, johon on syntynyt tai syntymässä useampi lapsi samanaikaisesti, kutsutaan monikkoperheeksi. Monikkoperheessä voi olla toki myös muita, yksittäin syntyneitä lapsia, mutta monikkolapsiksi kutsutaan kaksosia, kolmosia ja niin edelleen. Myös termit monikkoäiti ja monikkoisä ovat yleisesti käytössä. (Kumpula, U., 2004, 5.) Tässä tutkimuksessa käytän myös termiä monikkovanhemmat viitatessani monikkoperheen vanhempiin. Suomessa ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut: vuonna 2015 ensisynnyttäjien keski-ikä oli jopa 28,8 vuotta (THL, 2015, 4). Monikkolasten suhteellinen osuus taas on nousussa, sillä lapsettomuushoidot, hormonihoidot sekä synnyttäjän korkeampi ikä lisäävät useampisikiöisten raskauksien mahdollisuutta. (Moilanen, I., 2004.) Kaikista vuonna 2015 Suomessa syntyneistä lapsista 2,6 % oli monisikiöisistä raskauksista syntyneitä (THL, 2015, 6). Molemmat tässä tutkimuksessa mukana olleista perheistä olivat perheitä, joihin oli syntynyt kaksoset.

Usein monikkoperheet joutuvat moninkertaisen onnen lisäksi kohtaamaan myös haasteita, etenkin lasten ensimmäisinä elinvuosina. Lisäksi monikkoperheen vuorovaikutukseen liittyy erityispiirteitä.

2.1 Monikkoperheen kohtaamat haasteet

Monikkoperheen äiti joutuu koetukselle jo raskausaikana, jolloin raskaus rasittaa elimistöä noin puolet enemmän kuin yksisikiöinen raskaus. (Alkio, P., 2007, 19). Lisäksi huolenaihetta on raskaudessa tuplaten: äiti huolehtii kahden lapsen hyvinvoinnista ja lisänä painaa tieto mahdollisista komplikaatioista. (Manninen, H., 2003, 132-136). Monisikiöisiin raskauksiin liittyykin useita riskitekijöitä kuten ennenaikainen synnytys, sikiön kasvun hidastuma sekä raskausmyrkytys. Identtisten kaksosten kohdalla riskitekijät lisääntyvät entisestään sikiöiden jakaessa istukan ja kalvopussin. Tämän vuoksi monikkoraskauksia seuraatankin tiheämpään tahtiin. (Kumpula, U., 2004, 11-14.) Kaksosista 40% syntyy ennenaikaisina sekä pienipainoisina (Moilanen, I., 2004). Näin ollen raskausaika on paisti fyysisesti ja henkisesti raskas tulevalle monikkoäidille, myös valmistautuminen tulevaan vauva-arkeen on usein lyhyempi kuin tavallisissa raskauksissa.

Monikkoraskaus usein yllättää perheen, joka on valmistautunut yhden lapsen vastaanottamiseen. Lisäksi tieto raskauteen liittyvistä riskitekijöistä luo huolta odottaville monikkovanhemmille. Suomen Monikkoperheet Ry:n tekemän kyselyn mukaan monikkovanhemmat toivoivat terveydenhuollolta etenkin

myötäelämistä, vertaistukea, hoitosuhteen jatkuvuutta sekä tietoa hoitohenkilökunnalta. Osa vastanneista olisi toivonut enemmän tukea myös henkiseen jaksamiseen. Monikkoperheet odottivat ammattilaisten ohjaavan heitä vertaistuen piiriin, jossa arjen selviytymisestä voisi keskustella muiden samassa tilanteessa olevien tai olleiden kanssa. Vertaistuen myötä monikkoperheet kokivat saavansa paitsi henkistä tukea, myös käytännön vinkkejä. Tieto luokin turvallisuutta sekä helpottaa oman elämäntilanteen käsittelemistä. (Kumpula, U., 2004, 23.)

Kaksosten synnyttyä arjen hoitorutiinit vievät vauva-arjessa paljon aikaa ja voimavaroja. Jo ensiviikkoista lähtien äiti joutuu sietämään riittämättömyyden tunnetta sekä syyllisyyttä, kun ei pysty vastaamaan molempien vauvojen tarpeisiin yhtäaikaisesti. Tietysti isän ja muiden läheisten apu vaikuttaa äidin jaksamiseen. (Manninen, H., 2003, 132-136.) Monikkoperheessä väsymys on yleistä ja uupumus voi korostua esimerkiksi vauvojen nukkumisvaikeuksien tai saadun tuen vähenemisen myötä. Kaikki monikkovanhemmat eivät kuitenkaan koe monikkoarkea raskaaksi. Osa monikkovanhemmista taas saattaa vasta vuosien päästä, lasten kasvettua ymmärtää sen, miten rankkaa ja organisointia vaativaa vauva-aika oli. (Kumpula, U., 2004, 41.)

Yhdysvalloissa Uusi-Englannissa tehdyssä tutkimuksessa haastateltiin 16 kaksosten äitiä heidän kohtaamistaan sosiaalisista ja psyykkisistä ongelmista sekä niiden selvittämisestä kaksosten ensimmäisen elinvuoden aikana. Tutkimuksessa selvisi muun muassa monikkoäitien kokevan, että heidän voimansa oli vedetty ääri rajoille. Tämä oli seurausta hetyttämättömistä vaatimuksista, ajan häviämisestä sekä siitä, että äitiä "revitään" kahteen suuntaan yhtäaikaisesti. Äitien kohtaamat vaatimukset liittyivät muun muassa

vauvojen imettämiseen, vaipattamiseen, kylvettämiseen, kodin siivoukseen ja pyykin pesemiseen. Ajan häviämisen viitattiin siihen, että kaikki aika kului äitien kohtaamien vaatimusten hoitamiseen, jolloin äideille ei jäänyt aikaa huolehtia itsestään. Lisäksi äidit kokivat, että heitä "revittiin" kahteen eri suuntaan molempien vauvojen vaatiessa huomiota. Tämä aiheutti äideissä huolta, stressiä ja syyllisyyden tunteita. Äidit olivat huolissaan siitä, etteivät lapset saaneet tarpeeksi yksilöllistä huomiota. Eräs äiti kuvaakin, miten hänestä ei riitä antamaan kahdelle lapselle tarpeeksi huomiota. Hän kertoo siitä, miten kaksoset joutuvat jakamaan kaiken ajan ja tämäkin aika on lisäksi kiireenomaista. Hänen toive olisikin saada yksilöllistä aikaa molempien lastensa kanssa erikseen. (Beck, C.,T., 2002.) Useissa tutkimuksissa (mm. Beck, C.,T., 2002, Kumpula, U., 2004,) onkin todettu, että monikkovanhemmat haluaisivat viettää laatu-aikaa molempien lastensa kanssa, ja kokevat syyllisyyttä, mikäli eivät tähän kykene. Lisäksi äidit joutuivat usein kohtaamaan stressaavia tilanteita, joissa molemmat kaksosista itkivät yhtäaikaaisesti (Beck, C.,T., 2002).

Myös Holditch-Davisin, Robertsin ja Sandelowskin (1999) tekemässä tutkimuksessa saatiin vastaavanlaisia tuloksia. Tutkimuksessa verrattiin monikkoperheiden ja yksöisperheiden vuorovaikutusta sekä vanhemmuuteen liittyviä käsityksiä. Tutkimukseen osallistui seitsemän kaksosperheen, yhden kolmosperheen ja 49 yksöisperheen vanhemmat, ja se toteutettiin osana isompaa tutkimusta. Vanhempia haastateltiin kolme kertaa raskausaikana ja kahdesti lasten syntymän jälkeen. Lisäksi perheitä havainnoitiin kaksi kertaa pian vauvan/vauvojen kotiutumisen jälkeen. Monikkovanhemmat kuvasivat monikkouden erityisyyttä sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Jo raskausaikana vanhemmat olivat innostuneita ja kokivat itsensä siunatuiksi, mutta toisaalta monikkoraskauksiin liittyvät riskitekijät sekä usean lapsen yhtäaikaainen hoitaminen herättivät huolta vanhemmissa. Useat vanhemmat

kuvasivat, että kahden lapsen yhtäaikainen hoitaminen oli vaikeampaa ja huolta herätti etenkin syöttäminen, ajankäyttö, muu fyysinen hoitaminen sekä avunsaanti. Monikkoperheiden vanhemmat kokivat, etteivät kyenneet vastaamaan nälkäisten vauvojensa tarpeisiin kyllin nopeasti ja tunsivat tästä syyllisyyttä: usein toinen vauvoista joutui itkien odottamaan ruokailuvuoroaan. Äidit kuvasivat myös, kuinka he omien voimien säästämiseksi ja molempien vauvojen nälän tyydyttämiseksi joutuivat ikään kuin pakon edessä tyytymään pullolla syöttämiseen. Monikkoperheiden vanhemmat selittivät, että monikkoarjessa oppi tekemään asioita yksikätisesti, mutta samalla kertoivat arjen fyysisestä haastavuudesta, kuten selkävaikeuksista. Eräs isä kuvasi, kuinka oppi hoitamaan yhden itkevän lapsen kerrallaan ja vastaavasti vauvojen oppivan odottamaan vuoroaan. Monikkovanhemmat kokivat olevansa tiukasti sidottuja lastensa hoitamiseen, minkä vuoksi muiden asioiden hoitamiseen tai oman ajan viettämiseen ei jäänyt tarpeeksi aikaa. Monet vanhemmat kuvasivat tarvitsevänsä ulkopuolista apua esimerkiksi kotitöiden hoitamiseen. Monikkovanhemmat olivat kuitenkin taloudellisesti tiukoilla, eikä heillä olisi välttämättä todellisuudessa ollut varaa tämän ulkopuolisen avun palkkaamiseen. Monikkovanhemmat eivät tässä tutkimuksessa kuitenkaan kuvanneet synnytyksen jälkeisiä masennuksen, ylikuormituksen tai monikkojen hoitamiseen liittyviä pelkoja. (Holditch-Davis, D., Roberts, D. & Sandelowski, M., 1999.)

2.2 Kiintymyssuhteen rakentuminen ja varhainen vuorovaikutus monikkoperheessä

Kiintymys vauvoihin alkaa jo ennen syntymää. Ultraäänitutkimuksessa tulevat monikkovanhemmat näkevät konkreettisesti, että vauvoja on todellakin mahassa kaksin kappalein. Monikkoraskauden tuomien riskien vuoksi ultraäänitutkimuksia tehdään useammin kuin yksösraskaudessa ja tämä antaa tuleville vanhemmille mahdollisuuden tutustua tuleviin vauvoihin paremmin. Tiiviiden ultraääni- ja muiden tutkimusten myötä myös kaksosten isät pääsevät seuraamaan vauvojen elämää ahkerasti jo raskausaikana. Psykkisesti isät valmistautuvat paitsi isäksi tuloon, myös kaksosten isäksi tuloon. Kaksosuuden myötä isät saavat, tai joutuvat, usein osallistumaan vauvojen hoitoon heidän syntymästä lähtien tiiviimmin kuin yhden vauvan perheissä. Synnytyksen jälkeen vastasyntyneet kaksoset viedään lääkärintarkastukseen ja yleensä myös pienten lasten teho-osastolle, jonne isä pääsee usein ennen äitiä tutustumaan uusiin tulokkaisiin. (Manninen, H., 2003,129-136.)

Synnytyksen jälkeen on mahdollista, että toinen kaksosista on täysin terve, mutta toinen joutuu esimerkiksi tehohoitoon. Tällöin huoli vauvan hyvinvoinnista luo esteitä kiintymyssuhteen muodostumiselle. Jo tässä vaiheessa vanhemmat voivat kokea syyllisyyden tunteita ja vaikeutta iloita terveestä lapsesta, sillä toisessa vaakakupissa painaa huoli hoidossa olevasta lapsesta. Sairas lapsi voi vetää huolehtivaa äitiä luokseen, mutta samalla äiti voi pelätä menettävänsä lapsen, mikä voi vähentää kiintymistä häneen. Lisäksi kiintymistä saattaa haitata esimerkiksi se, ettei vauva jaksa heikkoutensa vuoksi imeä ja häntä ruokitaan

nenä-mahaletkun kautta tai se, ettei häntä saa ottaa syliin, eikä hoitaa samalla tavalla kuin tervettä lasta. (Manninen, H., 2003, 135-136.) Osa monikkovanhemmista voikin kokea varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen rakentamisen vaikeana. Syitä tähän ovat muun muassa huoli vauvojen terveydentilasta, suoran kontaktin puute, tunne keskittymisestä liikaa yhteen vauvaan ja riittämättömyyden tunne, kun ei voi hoitaa kaikkia yhtäaikaisesti sekä rauhallisten eli kahdenkeskisten hetkien vähyys kiireisessä vauva-arjessa. Toisaalta keskosuudella ja riskitekijöillä on nähty olevan myös positiivisia vaikutuksia kiintymyssuhteen kehitykseen. Keskosuuden, ennen aikaisuuden ja ennen syntymää suoritettavien sairaalatoimenpiteiden on havaittu olevan yhteydessä lapsen kiintymyssuhteen kehitykseen. Suomalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että näitä riskitekijöitä omaaville lapsille rakentui useammin turvallinen kiintymyssuhde kuin lapsille, joilla ei kyseisiä riskitekijöitä ollut. (Kumpula, U., 2004, 36-38.)

Myös vauvojen temperamentti vaikuttaa kiintymyssuhteen kehittymiseen. Toinen monikkoperheen vauvoista voi olla äitiin takertuva, toisen vetäytyessä ja piilotellessaan tunteitaan. Tämä vaatii äidiltä herkkyyttä havaita kummankin lapsen erilaisuuden ja erilaiset tarpeet. (Manninen, H., 2003, 137.) Piontellin (2002) mukaan äiti valitsee, yleensä tiedostamattaan, toisen lapsista suuremman kontaktin kohteeksi. Tällainen suosikkiasetelma voi kestää kuukausia, vuosia tai jopa eliniän. Paitsi äidit, myös isät voivat suosia toista kaksosista. Identtisten kaksosten kohdalla isät yleensä hoitavat enemmän sitä lasta, jota äiti ei suosi. Epäidenttisten kaksosten kohdalla isät sen sijaan saattavat suosia lasta sukupuolen, rakenteellisten ominaisuuksien tai käyttäytymisen vuoksi ajatellen jo esimerkiksi tulevaisuudessa jaettavia harrastuksia. Harvat kaksoset kuitenkin joutuvat molempien vanhempien syrjimiksi, sillä yleensä isät ottavat hoitaakseen sen lapsen, joka heille jää. Isien tasapuolisempi kaksosten kohtelu saattaa olla

seurausta heidän etäisemmästä ja neutraalimmasta asenteesta vauvoja kohtaan, äidin kantaessa suuremman vastuun vauvojen hoidosta. (Piontelli 2002 teoksessa Manninen, H., 2003, 140-141.) Vanhemmat voivat suosia toista kaksosista myös sen perusteella, että hän muistuttaa enemmän itseään, toisen kaksosista muistuttaessa enemmän toista vanhempaa (Manninen, H., 2003, 146).

Holditch-Davisin, Robertsin ja Sandelowskin (1999) vuorovaikutusta käsittelevässä tutkimuksessa selvisi, että yksin syntyneisiin lapsiin verrattuna monikkolapsia jätettiin enemmän yksin, pidettiin vähemmän sylissä, heille puhuttiin vähemmän ja heihin katsottiin vähemmän kuin yksöslapsiin. Monikkoperheiden lapset viettivät enemmän aikaa yksin tai vuorovaikutuksessa jonkun muun kuin vanhempiansa kanssa. Lisäksi monikkolapset olivat vähemmän vuorovaikutuksessa yhtäaikaisesti molempien vanhempien kanssa. Tuloksia luettaessa tulee huomioida se, että monikkolapsista useammat olivat ennen aikaisesti syntyneitä ja torkkuivat yksöslapsia enemmän havainnointien aikana. (Holditch-Davis, D., Roberts, D. & Sandelowski, M. 1999.) Seitsemän kahdeksasta tutkimukseen osallistuneesta monikkoperheestä oli huolissaan kiintymykseen liittyvistä asioista. Huolta herätti lasten yksilöllistäminen, suosiva kiintyminen sekä laatu-aika. Tarve yksilöllistää lapsia ilmeni toistuvasti tässä tutkimuksessa, monikkovanhempien vertaillessa lapsiaan. Useat vanhemmat kuvasivatkin lapsiaan kuin yöksi ja päiväksi. Monikkoperheiden isät olivat huolissaan kiintyvänsä enemmän toiseen kaksosista. Useat monikkoisät kertoivatkin viettävänsä enemmän aikaa toisen lapsen kanssa. He kuvasivat viettävänsä aikaa samaa sukupuolta olevan, itsensä kanssa saman luontoisen lapsen tai sen lapsen kanssa, joka ei ollut rintaruokinnassa. Monikkoperheiden äidit eivät sen sijaan tässä tutkimuksessa kuvanneet lainkaan suosivansa toista lasta toista enemmän. Eräs isä kuvasi myös, kuinka monikkoarjessa joutui keskittymään tilanteen hallitsemiseen, eikä saanut keskittyä lasten

viihdyttämiseen tai laatuajan viettoon. Jo raskausaikana monikkoperheiden vanhemmat kertoivatkin olevansa huolissaan siitä, että vuorovaikutus muodostuisi tehtävä orientoiduksi. (Holditch-Davis, D., ym. 1999.)

3. VUOROVAIKUTUSSUHTEIDEN RAKENTUMINEN MONIKKOPERHEESSÄ

Monikkoperheen vuorovaikutukseen ja vuorovaikutussuhteiden rakentumiseen liittyy erityispiirteitä. Kahdenkeskisen eli dyadisen vuorovaikutussuhteen sijaan monikkoperheessä onkin yhtäaikaisesti useampi lapsi hakemassa vanhemman huomiota. Näin ollen vuorovaikutussuhde muodostuu usein triadiseksi eli kolmenkeskiseksi. Tämä voi aiheuttaa kilpailua monikkolasten välille ja toisaalta myös vaikuttaa monikkovanhemman lapsiinsa kohdistamaan huomiontiin.

3.1 Dyadiset- ja triadiset perhesuhteet

Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta käsiteltäessä painotetaan usein vanhemman, yleensä äidin, ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta ja sen merkitystä. Tätä kahdenkeskistä vuorovaikutussuhdetta kutsutaan dyadiksi, mutta usein todellisuudessa perheen vuorovaikutukseen osallistuu useampia henkilöitä. Kolmen yksilön välistä vuorovaikutussuhdetta kutsutaankin triadiksi. Tämä voi muodostua esimerkiksi äidin, isän ja lapsen välille, tai

monikkoperheissä esimerkiksi äidin ja kahden lapsen välille. Fivaz-Depeursinge, Favez, Lavanchy, de Noni ja Frascarolo (2005) ovat havainneet, että vauvoilla on jo neljän kuukauden iässä kyky toimia kolmenkeskisessä triadisessa vuorovaikutuksessa aktiivisena toimijana. Tämä ilmeni kolmenkeskisissä vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi nopeasti siirtyvän katseen muodossa. (Fivaz-Depeursinge, Favez, Lavanchy, de Noni & Frascarolo, 2005.)

Korjan ja Lindblomin (2013) artikkelissa keskitytään tarkastelemaan perhesuhteiden vaikutusta lapsen psykososiaaliseen kehitykseen, mutta samalla se esittelee perheen sisäisiä suhteita muun muassa parisuhteen, triadisen vuorovaikutuksen sekä kokonaisvaltaisten perhesysteemien näkökulmasta. Vanhempien keskinäinen parisuhde on koko perheen perusta sekä pitkäaikaisin kahdenkeskinen eli dyadinen suhde. Ensimmäisen vauvan syntyessä kahdenkeskinen suhde muuttuu kolmenväliseksi triadiseksi suhteeksi. Dyadista ja triadista vuorovaikutusta edelleen laajemman kuvan koko perheen vuorovaikutuksesta tarjoaa kokonaisvaltainen perhesysteemien tarkastelu. Perheen vuorovaikutuskulttuuri perustuukin monella eri tasolla tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Sisarus- ja isovanhemmuussuhteet rajoittuvat kuitenkin Korja ja Lindblomin tutkimuksen ulkopuolelle. (Korja, R. & Lindblom, J., 2013.) Näin ollen monikkoperheiden vuorovaikutussuhteet, joissa sisaruussuhteet ovat kiinteät ja isovanhemmat useasti tavanomaista isommassa roolissa perheen arkea, ovat vielä Korjan ym. tutkimuksessa esitettyä monimuotoisempia. Lisäksi Korja ja Lindblom viittavat triadisella vuorovaikutuksella nimenomaan äiti-isä-lapsi vuorovaikutukseen (Korja, R. & Lindblom, J., 2013.), kun taas monikkoperheen arjessa triadisuhde voi syntyä esimerkiksi äidin ja kahden lapsen välille.

3.2 Kaksosten kilpailu äidin huomiosta

Dyadinen kokemus viittaa kaksinoloon, joka koetaan elämän peruskokemukseksi. Vauvan ja vanhemman kohtaamiset ovat tällaisia. Kaksosten tai kolmosten syntyessä äiti voi joutua kokemaan syyllisyyttä ihaillessaan yhtä vauvaa ja jättäessään toiset ulkopuolelle. Tämän kokemuksen syntymiseen vaikuttaa vanhemman omassa lapsuudessa kokemat dyadin ulkopuolelle jäämiset. Mikäli äiti on itse lapsuudessa sietänyt toisinaan ulkopuolelle jäämistä, hän pystyy nautiskelemaan välillä vain yhden lapsensa kanssa. (Manninen, H., 2003, 139-140.) Davidsonin (1992) havaintojen mukaan alle kolme kuukautisten kaksosten äidit kokevat syyllisyyden tunnetta jättäessään toisen vauvan tilanteen ulkopuolelle. Vauvat itse sen sijaan alkoivat kolmen kuukauden iässä reagoimaan äidin toiseen vauvaan kohdistamaan huomioon. Tämä havainto sisaruksen saamasta huomiosta ajoi lasta itseäänkin hakemaan huomiota. Äitien havainto vauvojen vaikeudesta sietää ulkopuolelle jäämistä on usein heille itselleen raskas kokemus. Etenkin siinä vaiheessa, kun vauvat pyrkivät rinnalle tulolla saamaan lohdutusta tai syrjäyttämään toisen lapsen, ravinnon saannin sijaan, äidin kärsivällisyys joutuu todelliselle koetukselle. (Manninen, H., 2003, 139-140.) Kaikki osapuolet kärsivät tästä jatkuvasta kilpailutilanteesta. Mannisen näkemyksen mukaan äiti saattaakin tilanteen ratkaisemiseksi pyrkiä vahvistamaan kaksosten keskinäistä suhdetta. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista ennen kuin lapsi on saanut luotua elävän rakkaussuhteen äitiinsä. Mikäli tätä äitisuhdetta ei ole luotu ennen kuin kaksosten keskinäistä suhdetta ryhdytään vahvistamaan, saattaa vauvan yksilön kehitys kärsiä. (Manninen, H., 2003, 146.)

3.3 Vanhempien jakama huomio: yksilöllistämistä yksiköihin

Monikkoperheen vanhemmat kohtaavat arjessa monia tilanteita, joissa joutuvat pohtimaan molempien lasten tasapuolista huomiointia, yksilöllistä tarpeisiin vastaamista ja oikeudenmukaisuutta. Tässä yhteydessä voidaan pohtia myös sitä kohdataanko lapset yksikkönä, kaksosina, vai kahtena erillisenä yksilönä.

Robin, Corroyer & Casati, (1996) ovat tutkineet 51 ranskalaisen monikkoäidin lastenhoitotottumuksia kaksosten ensimmäisen elinvuoden aikana. Erilaisista hoitotavoista pystyttiin muodostamaan jatkumo, jonka toisessa päässä olivat äidit, jotka kohtelivat lapsiaan ehdottomasti yksilöinä hoitotilanteissa ja toisessa päässä äidit, jotka kohtasivat lapsensa yhtenä yksikkönä, kaksosina. Tutkimus suoritettiin kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa, kolme kuukautta synnytyksen jälkeen äidit täyttivät laajan kyselylomakkeen. Toisessa vaiheessa, 13 kuukautta synnytyksen jälkeen monikkoäitejä haastateltiin ja lisäksi heidän päivittäisiä lastenhoitotottumuksiaan havainnoitiin. (Robin, M., Corroyer, D., & Casati, I., 1996.)

Äidit, jotka kohtelivat lapsia yhtenä yksikkönä, muun muassa syöttivät lapsensa yhtäaikaisesti ja pyrkivät yhtenäistämään nukkuma-ajat riippumatta lasten yksilöllisistä tarpeista. Nämä lapset viettivät lisäksi suurimman osan leikkiajastaan kahden kesken omassa huoneessaan, ovi suljettuna. Toiminta ja aikataulut yhtenäistettiin siis varhaisessa vaiheessa, eikä se perustunut kunkin vauvan yksilöllisiin tarpeisiin. Tällainen toiminta luo rajoituksia äidin ja vauvan väliselle suhteelle ja jopa sen keholliseen komponenttiin äidin syöttäessä lapsia yhtäaikaisesti sattereissa, sylikkään olemisen sijaan. Jatkumon toisessa päässä

olevat äidit ruokkivat lapsiaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja huomioivat yksilölliset nukkumistarpeet. Lisäksi lapset saivat kulkea kotonaan vapaasti ja lähestyä aina vanhempiaan. Jatkumon toisessa päässä olevat vanhemmat toimivat siis joustavasti jokapäiväisissä rutiineissa. (Robin, M., Corroyer, D., & Casati, I., 1996.)

Tutkimuksessa havaittiin, että äidin fyysisellä tilalla on vaikutusta hänen käyttäytymiseensä: väsyneet ja masentuneet äidit olivat taipuvaisempia yhtenäistämiseen pyrkivään kasvatustapaan. Toisaalta osa äideistä jaotteli ajankäyttöään lasten hoitoon ja aikuisten vapaa-aikaan. Tämä ei kuitenkaan estä kahdenkeskisten suhteiden syntymistä molempien vanhempien ollessa paikalla. Vaikka yhtenäistävään toimintaan suuntautuvat äidit organisoivatkin jokapäiväisiä toimia, se ei kuitenkaan tarkoita, etteivät he olisi halunneet muodostaa yksilöllisiä suhteita kummankin lapsen kanssa. Lisäksi tulee huomioida myös se, että erittäin organisoituun toimintaan pyrkivät äidit saivat muita vähemmän apua lasten hoitamiseen. (Robin, M., Corroyer, D., & Casati, I., 1996.) Voikin siis olla, että tietyissä tilanteissa kaksosten yksikkönä pitäminen ei ole monikkovanhemman kasvatusteoriatilainen päätös, vaan tilannesyihin pohjautuva käytännön ratkaisu. Piontellin (2002) mukaan kaksostamisella viitataan kuitenkin kaikkiin tiedostettuihin ja tiedostamattomiin toimenpiteisiin, jotka tukevat kaksosten keskinäisen suhteen ominaisuuksia (Piontelli 2002 teoksessa Manninen, H., 2003, 145). Näitä voi olla esimerkiksi vauvojen yhtäaikainen pullosyöttäminen heidän istuessaan sattereissa tai samassa sängyssä nukuttaminen. Etenkin identtisten kaksosten samanlaisuutta saatetaan korostaa pukemalla heidät samanlaisiin vaatteisiin, ostamalla heille samanlaisia leluja, puhumalla heistä yksikkönä sekä kohtelemalla heitä korostetun tasapuolisesti. Sen sijaan epäidenttisten lasten kohtelu vastaa yleensä tavallisten sisarusten kohtelua. (Manninen, H., 2003,145.)

On itsestään selvää, että monikkovanhemmilla on yksöisperhettä vähemmän aikaa lasten yksilölliselle huomioimiselle. Lisäksi vanhemmat voivat kokea, ettei heillä ole arjen hoitotöiden lomassa aikaa todella nauttia lapsistaan. (Kumpula, U., 2004, 50.) Länsimainen itsenäisyyttä ja yksilökeskeisyyttä korostava yhteiskuntamme ohjaa monikkovanhempia kuitenkin tukemaan kaksosten ja kolmosten yksilöllisyyttä. Tätä itsenäistymistä voidaan tukea muun muassa omilla vaatteilla, leluilla, kavereilla, harrastuksilla, koululuokilla ja ryhmillä tai nimipäiväjuhlilla. Toisaalta monikkovanhemmat voivat tasapuolisuuden nimissä tehdä molemmille lapsille samanlaisia hankintoja. Lasten keskinäistä suhdetta tulee kuitenkin osata myös kunnioittaa, sillä se voi olla pienelle lapselle valtava tuki esimerkiksi kouluun lähdettäessä. (Kumpula, U., 2004, 68-69.) Monikkoperheen lapsen identiteetin kehityksen kannalta olisi kuitenkin tärkeää tukea juuri hänen yksilöllisyyttä, sen sijaan, että kaksosia pidettäisiin yhtenä yksikkönä. Yksilöllisyyden tukemiseksi vanhempien tulee osoittaa kiinnostustaan lapseen, hänelle tärkeisiin asioihin, tarpeisiin ja toiveisiin. Tämän lisäksi kaikki lapset tarvitsevat kokemuksia välittävästä, huolehtivasta ja häntä yksilönä arvostavasta vanhemmasta. (Heikinheino, A., 2007.) Isän apu lasten hoidossa mahdollistaa yksilöllisen suhteen syntymisen kumpaankin lapseen, äidin hoitaessa toista ja isän toista. Kumpulan mukaan tämä jako ei saa kuitenkaan olla pysyvä, jotteivat perheen vanhempi-lapsi suhteet vinoudu. (Kumpula, U., 2004, 37.) Toisaalta taas Irma Moilanen (2004) on todennut, että ”isän lapsi” ja ”äidin lapsi” -jaottelu tukisi lapsen yksilöllistä kehitystä ja vähentäisi lasten välistä kateutta vanhemman huomiosta.

Myös Anderonin ja Andersonin (1990) Kanadassa toteuttamassa tutkimuksessa ilmeni yksilöllistämiseen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät teemat. Tutkimus

selvitti, miten äidit kehittävät suhdetta kaksosiinsa heidän ensimmäisen elinvuoden aikana. Pääkategoriaksi muodostui individuaatio, jossa äiti mukautuu lasten erilaisuuteen ja erilaisiin tarpeisiin. Toisaalta äideillä oli kuitenkin huolta siitä, että molempia kaksosista kohdeltaisiin oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti. Tätä Anderson ja Anderson nimittivät äidilliseksi oikeudenmukaisuudeksi. (Beck, C.,T., 2002.)

Voidaankin siis todeta, että monikkolasten yksilöllistäminen ja kaksostaminen ei olekaan niin mustavalkoista kuin voisi ensin kuvitella. Vaikka monet monikkovanhemmat painottavat monikkolasten yksilöllisyyttä ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista, toisessa vaakakupissa painaa tasavertaisuus molempia kaksosia kohtaan sekä kaksosten toisiltaan saama tuki. Useasti monikkolasten yksilöllistäminen ja kaksostaminen siis kulkevatkin monikkoarjessa rintarinnan.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kokonaisvaltaisesti monikkoperheen vuorovaikutusta huomioiden niin vanhempi-lapsi, vanhempi-vanhempi kuin lapsi-lapsi vuorovaikutus. Huomioin tutkimuksessa niin kielellisen kuin ei-kielellisen kommunikoinnin ja sen, *miten* asiat sanotaan.

Videoaineistoa analysoidessa havaitsin, että monikkoperheen vuorovaikutuskäyttäytyminen on hyvin tapahtumarikasta ja paljon pieniä, mielenkiintoisia toimintatapoja sisältävää. Halusinkin tutkimuksessa tuoda esiin monikkoperheen vuorovaikutuskäyttäytymistä mahdollisimman laaja-alaisesti

ja yksityiskohtaisesti, ja sen vuoksi tutkimuskysymyksiksi lopulta vakiintuivat:

Millaiseksi vuorovaikutus muodostuu monikkoperheessä?

Millaisia piirteitä monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytyminen sisältää?

Millaisia piirteitä monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytyminen sisältää?

Vuorovaikutus on paljon muutakin kuin pelkkiä sanoja. Siihen kuuluvat muun muassa äänenpainot, äänensävyt, ilmeet, eleet, fyysinen toiminta sekä katse. Kyselytutkimukset tai haastattelut tuovat julki välillistä tietoa eli jonkun kokemuksia ja näkemyksiä vuorovaikutuksesta. Havainnoimalla sen sijaan saadaan välitöntä tietoa ja kaikki vuorovaikutuksen elementit ovat tällöin saatavilla. Koska havainnoijan läsnäolo voi vaikuttaa havainnoitavien käyttäytymiseen, päätin käyttää aineiston tuottamismenetelmänä havainnoinnin sijaan videointia. Tämän videoinnin saivat tutkimukseen osallistujat suorittaa itse, heille parhaiten sopivassa tilanteessa. Tällä ratkaisulla pyrin paitsi minimoimaan tutkijan vaikutuksen, myös tavoittamaan mahdollisimman hyvin arkista elämää kuvaava aineistoa.

Vaikka teknologia on kehittynyt ja levinnyt jokapäiväiseen käyttöömme, sitä on edelleen käytetty melko vähän laadullisessa tutkimuksessa. Toistamisen ja yksityiskohtaisen tarkastelun mahdollistava videointi on hyvä keino muiden

tutkimustekniikoiden tukena tai itsenäisesti uutena, syvällisenä ihmisten toiminnan analysoinnin tapana. Videoinnin käyttämisellä on monia hyötyjä. Sen avulla voidaan tallentaa tavallisissa olosuhteissa, kuten kotona, koulussa tai työpaikalla, luonnollisesti ilmeneviä aktiviteetteja. Lisäksi käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen yksityiskohtainen tarkastelu mahdollistuu videon antaman toistamisen mahdollisuuden myötä. Videoinnin käyttämisen etuihin kuuluu myös se, että sen avulla voidaan tarkastella paisti puhetta, myös muuta näkyvää toimintaa kuten katsetta, eleitä, ilmeitä ja ruumiillista käyttäytymistä. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 2-7.)

4.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistujien löytäminen osoittautui aineistonkeruuprosessin vaikeimmaksi osioksi. Niin videointi aineistonkeruutapana, koti tutkimusympäristönä kuin vuorovaikutus tutkimuksenkohteena ovat kaikki hyvin henkilökohtaisia, mikä on varmasti karsinut monia mahdollisia osallistujia pois. Osallistujia pyrin tavoittamaan Keski-Suomen Monikkoperheiden suljetun Facebook-ryhmän kautta julkaisemalla siellä tutkimustiedotteeni (ks. Liite1). Lopulta tutkimukseen osallistui kaksi monikkoperhettä, joista kummallakin oli 12-36 kuukauden ikäiset kaksoset. Tutkimusohjeistuksessa pyysin osallistujia kuvaamaan yhden ruokailutilanteen ja 2-3 muuta vapaavalintaista tilannetta. Lopullinen aineisto koostui kahdesta leikitilanteesta, kahdesta ruokailutilanteesta, yhdestä pukemistilanteesta, kolmesta iltasatutilanteesta sekä yhdestä iltapala/iltatouhutilanteesta. Aineistoa kertyi kokonaisuudessaan 97

minuuttia 52 sekuntia. Näin ollen vaikka tutkimukseen lopulta osallistui vain kaksi perhettä, sain ajallisesti melko laajan aineiston.

Pyysin osallistujia kuvaamaan mahdollisimman tavallista, arkista elämäänsä hyvin kuvaavia tilanteita. Annoin osallistuville perheille melko vapaat kädet videoinnin suorittamiseen, kunhan kaikki läsnäolijat näkyvät videolla. Vuorovaikutuksen tutkimisen kannalta pidän olennaisena sitä, että tutkimukseen osallistujat toimivat mahdollisimman luonnollisesti, minkä videoijan läsnäolo olisi voinut estää. Tämä metodologinen valinta edellytti sitä, että tilannetta kuvattiin ainoastaan yhdestä kuvakulmasta, jotta kaikki läsnäolijat näkyivät videolla. Kuitenkin tällainen aineiston hankintaan liittyvä valinta tuotti tutkimuskysymykseni kannalta mielekkäintä materiaalia, jonka vuoksi olin valmis luopumaan liikkuvan kameran tuomista eduista.

Kuvausten jälkeen jokaisella osallistuvalla perheellä oli mahdollisuus kommentoida videotallenteita joko kirjallisesti tai suullisesti, mikäli ne herättivät jotain ajatuksia tai esimerkiksi poikkesivat perheen normaalista arjesta. Tutkimuksen eri vaiheissa huomioin osallistuvien perheiden tarpeet ja toiveet tutkimuksen toteutuksen suhteen. Tarjosin esimerkiksi mahdollisuutta kuvauslaitteiden lainaamiseen. Kaikki tutkimukseen liittyvät kysymykset, kuvauksien ohjaaminen, tutkimuslupien täyttäminen ja tallenteiden toimittaminen sovittiin kummankin perheen kanssa erikseen heille parhaiten sopivalla tavalla.

4.3 Koti tutkimusympäristönä

Naturalistisen, kotona tehtävän havainnoinnin vahvuus on aineiston välittömyys ja tiedon ensisijaisuus. Kotona suoritettu tutkimus mahdollistaa ”normaalimman” vuorovaikutuksen kuin laboratorioissa suoritettut tutkimukset. (Lytton, H., 1980, 7-8.) Omassa tutkimuksessani pyrin koti-kontekstin lisäksi osallistujien itsensä suorittamalla videoinnilla lisäämään vuorovaikutuksen arkisten, tyypillisten piirteiden esiin nousemista. Tällöin havainnoijan läsnäolo ei vaikuttanut tutkittaviin.

Sosiologinen laadullinen tutkimus usein painottaa toiminnan kontekstisidonnaisuutta, mutta ei ole yhtäläistä näkökulmaa siitä, miten konteksti huomioidaan sosiaalisen toiminnan analysoinnissa. Pitääkin pohtia sitä, mitkä kontekstin seikat ovat tärkeitä paitsi analysoijalle myös osallistujille itselleen. Vuorovaikutuksessa osallistujat voivat tehdä tietyt objektit merkityksellisiksi tietyissä tilanteissa. Objektin merkitys muodostuu siis ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, eikä se välttämättä eri tilanteessa saisi samanlaista merkitystä. Eräs keino välittömän fyysisen ympäristön huomiointiin on tutkia tapoja, joilla osallistujat suuntaavat huomionsa ympäristön ominaisuuksiin. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 87-93.) Omassa tutkimuksessani huomioin fyysisestä ympäristöstä juuri ne yksityiskohdat ja esimerkiksi tavarat, jotka toimivat osana vuorovaikutusta. Esimerkiksi isona osana lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voivat olla erilaiset lelut. Lähestyin siis ympäristön huomiointia aineistolähtöisesti ja kiinnitin huomioita fyysisiin elementteihin siinä määrin kuin ne olivat yhteydessä vuorovaikutukseen.

4.4 Diskurssi- ja keskusteluanalyysi metodisina lähestymistapoina

Niin diskurssianalyysi kuin keskusteluanalyysikin kohdistaa huomion ihmisten väliseen vuorovaikutukseen sellaisenaan kuin se ilmenee ”tässä ja nyt”, eikä pyri pään sisäisten toimintojen selvittämiseen. Diskurssianalyysin painotuksena ovat vuorovaikutuksessa rakentuvat merkitykset, kun taas keskustelun analyysissä keskitytään itse vuorovaikutuksen rakentumiseen (Jokinen, A., 2002, 43-45.) Diskurssianalyysin ideologiaan kuuluu, että samalle asialle voidaan antaa erilaisia merkityksiä. Esimerkiksi nainen voidaan merkityksellistää äidiksi, aikuiseksi, ystäväksi, musiikin harrastajaksi ja niin edelleen. (Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E., 2004b, 24- 29.) Niin diskurssianalyysi kuin keskustelu analyysikin pohjautuvat paljolti sosiaalisen konstruktionismin oletuksille. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja se onkin kiinnostunut sosiaalisen vuorovaikutuksen ja etenkin kielen tutkimisesta. (Burr, V., 2004, 2-8.)

Tutkimuksessani hyödynnän sekä keskusteluanalyysin että diskurssianalyysin piirteitä metodisina lähestymistapoina. Diskurssianalyysin mukaan yksilöiden puhe ja teot ylläpitävät ja muuntavat sosiaalista todellisuutta (Suoninen, E., 2002, 19). Näin ollen tutkimuksen kohteena on sosiaalisissa tilanteissa kielellisesti ja muun merkitysvälitteisen toiminnan kautta tuotettu sosiaalinen todellisuus (Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E., 2004a, 9-10). Suoninen tarkentaa vielä, että tarkastelun kohteeksi otetaan kuvaus eli selonteko. Termillä viitataan siihen, että kuvaukset eivät ole objektiivinen totuus, vaan sosiaalisesta maailmasta

riippuvaisia, yksilön suorittamia itsensä ja maailman ymmärrettäväksi tekemisiä. Nämä selonteot muotoutuvat vuorovaikutuksellisesti, sillä vuorovaikutuksessa yksilöt havainnoivat ja ovat sensitiivisiä sille, miten heidän sanalliseen tai muuhun toimintaan reagoidaan ja vastataan. (Suoninen, E., 2002, 20-28.) Diskurssianalyysin mukaan me siis konstruimme ja tuotamme todellisuutta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa käyttämämme kielen avulla (Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E., 2004b, 18-19). Diskurssianalyysi painottaa toiminnan kontekstuaalisuutta ja sen antia aineiston analysoinnissa. Toimintaa voidaan siis tarkastella eritasoisten kontekstien, kuten lause-, episodi- tai vuorovaikutuskontekstien kautta. Oman tutkimukseni kannalta etenkin vuorovaikutuskontekstien huomioiminen on mielekästä. Tällä viitataan siihen, että toimintaa on analysoitava suhteessa vuorovaikutukselliseen tilanteeseen. (Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E., 2004b, 29-32.) Tässä tutkimuksessa käytin diskurssianalyysiä väljänä teoreettisena viitekehyksenä yhdistäen siihen piirteitä keskusteluanalyysistä.

Keskusteluanalyysissä käytettävä aineisto kerätään aidoista, arkisista vuorovaikutustilanteista, jotka olisivat toteutuneet ilman tutkimustakin (Seppänen, E-L., 1998, 18). Keskusteluanalyysin ideologian mukaan vuorovaikutus on hyvin jäsentynyttä, minkä vuoksi myös pienten lasten kielen omaksuminen on niin nopeatempoista. Keskusteluanalyysi huomioi paitsi sen, mitä sanotaan, sen *miten* sanotaan. Tämän vuoksi keskusteluanalyysissä litterointi tehdään tarkasti sisällyttäen mukaan myös "ei-kielelliset ainekset", kuten tauot, naurahdukset, ilmeet ja eleet (Hakulinen, A., 1998, 13-17.) Omassa tutkimuksessani vuorovaikutuksen videointi tapahtui koti-kontekstissa ja pyrkimyksenä oli juuri arkisten vuorovaikutustilanteiden taltioiminen. Lisäksi olin kiinnostunut kielellisen kommunikaation lisäksi ei-kommunikatiivisten piirteiden vaikutuksista vuorovaikutustilanteille. Tarkkuudeltaan aineiston

litterointi tutkimuksessani osui diskurssianalyysin kielen merkitsemisen ja keskusteluanalyysissä käytettävän yksityiskohtaisemman ja tarkemman, niin kielellisten kuin ei-kielellisten kommunikaatiokeinojen merkitsemisen, välimaastoon.

4.5 Aineiston analysointi

Videoaineiston analyysi on monivaiheinen ja aikaa vievä prosessi. Videonauhotteiden hyvä puoli on se, että niitä voi tarkastella eri näkökulmista käsin ja erilaisilla analyttisillä sitoumuksilla. Videotallenteita voidaan siis katsoa uudelleen moneen otteeseen ja kiinnittää huomioi kullakin kerralla eri asiaan. Näistä eri vaiheista voidaan erotella alustava katsaus, tarkentava katsaus ja analyttinen katsaus. Tehtäessä alustavaa katsausta listataan ylös tallenteella ilmenevät perustapahtumankulut. Tämä yksinkertainen luettelo tallenteen tapahtumista auttaa tutkijaa myöhemmin hahmottamaan tapahtumankulut ja palaamaan aineistossa haluamaansa kohtaan. Seuraavassa vaiheessa katsaus on tarkempaa ja toimii alustavana analyysinä aineiston eri kohdista tai katkelmista. Tutkimuksen edetessä on tarpeen kehittää analyysiä ja tutkia aineistoa uudelleen. Tällöin voidaan esimerkiksi pyrkiä etsimään aineistosta samanlaisina toistuvia piirteitä. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 62-65.)

Oman tutkimukseni analyysivaiheessa yhdistelen erilaisissa videointitutkimuksissa käytettyjä toimintatapoja. Ensimmäinen analyysivaihe oli videonauhotteiden esikatselu (Korvela, P., 2003 37), jonka yhteydessä tein myös alustavan, aikajärjestyksessä olevan luetteloinnin videon yleisistä

tapahtumankuluista. Tämä luettelointi antoi yleiskuvaa videotallenteen tapahtumista ja auttoi myöhemmin kohdentamaan syvällisen tarkastelun kohteeksi halutun tapahtumakohdan (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 62-63). Tässä alustavassa luetteloinnissa listasin ylös tapahtumien kulun noin parin minuutin jaksoissa, tapahtumaan osallistujat, käytännön toiminnan ja mahdollisesti muita huomioita. Nimesin myös yleistilanteen, esimerkiksi ruokailutilanne, tutkimuskohteen, kuten perhe1 sekä tarkan ajankohdan (ks. Taulukko_1). Koko analysoinnin ajan viittasin osallistuviin perheisiin numeroilla 1-2 ja perheenjäseniin tämän kautta (äiti 1, äiti 2, isä 1, isä 2 jne.). Perheen monikkolapset erottelin kirjaimia (lapsi 1a, lapsi 1b jne.) ja mahdolliset muut lapset nimikkeillä sisar 1a, sisar1b jne.

TAULUKKO 1. Videoaineiston alustava luettelointi esimerkki.

Yleistilanne: pukeutumistilanne		
Tutkimuskohde: perhe 1		
Osallistujat: äiti1, lapsi 1a ja lapsi 1b.		
Ajankohta: 10.6.2014 klo:17.40		
Kesto: 12:23		
Aika	Toiminta	Huomiot
0:00-1:00	Äiti1 koittaa auttaa sekä lapsi 1a:ta että lapsi 1b:tä.	Pukeminen ei vielä onnistu lapsilta täysin itsenäisesti, vaan molemmat tarvitsevat äidin ohjeita ja tukea pukemiseen.
1:00-04:17	Äiti siirtyy auttamaan lapsi 1a:ta	Lapsi 1b yrittää hetken pukea itse, mutta siirtyy sitten muihin hommiin. Äiti koittaa välillä ohjata myös lapsi 1b:tä, keskittyen kuitenkin lapsi 1a:n pukemiseen.
4:17- 5:29	Lapsi 1b kaatuu ja äiti ottaa tämän syliin ja pusuttelee tätä. Äiti pitää hetken molempia sylissä ja pyrkii jatkamaan pukemista.	Äiti auttaa ja opastaa lapsi 1b:tä itsenäiseen pukemiseen, mutta itse jatkaa tilanteessa lapsi 1a:n pukemista.
5:29-07:23	Äiti1 sai puettua lapsi 1a:lle haalarin ja kengät ja siirtyy pukemaan lapsi 1b:tä.	Äiti auttaa lapsi 1b:tä pukemisessa. Lapsi 1a odottelee ja "haahuilee" vieressä.
7:23-10:11	Molemmille lapsille on puettu ulkohaalarit ja kengät, äiti1 alkaa etsimään hattuja ja hanskoja lapsille& pukee ne ensin lapsi 1b:lle, sitten lapsi 1a:lle	Äiti1 keskustele lasten kanssa siitä, mitkä hatut laitetaan. Hän myös kysyy lapsilta kummalle pukee hanskat ensin.

10:11-12:12	Molemmat lapset on puettu. Äiti1 alkaa pukemaan itse. Äiti kertoo toiminnastaan lapsille ja he katsovat tarkkoina vieressä.	Äiti kehottaa lapsi 1b:tä tuomaan kengät itselleen. Kilpailu lasten välillä, kumpi kerkeää tuoda kengät.
12:12-12:23	Äiti1 on pukeutunut itsensä ja päästää - lapset ulos. Äiti1 palaa vielä sammuttamaan kameran.	Lapsi 1a lähtee hänen peräänsä sisälle.

Videoaineiston analyysissä tulee kirjoittaa puhtaaksi paitsi puhuttu kieli, myös näkyvä toiminta. Videoaineistossa esiintyvä vuorovaikutus on tarkkaa ja monimuotoista, ja vuorovaikutuksen eri elementtien kirjoittaminen aineistoksi on aikaa vievää. Tämän vuoksi aineistoa tuleekin käsitellä pienissä osissa. Tutkijan tulee lisäksi olla valikoiva sen suhteen, mitä kohtia aineistosta tarkastelee lähemmin. Tätä valikointia ohjaavat tutkimuksen kokonaistavoitteet. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 63-66.) Seuraavaksi jaottelinkin aineiston helpommin käsiteltäviin jaksoihin. Tämän jaksottelun tein aineistolähtöisesti niin, että kustakin jaksosta muodostuisi järkevä kokonaisuus. Jaksotuksen perusteena toimi edeltävässä taulukossa mainittu pukemistilanteen vaihe tai leikkitilanteessa esimerkiksi yhteen leikkiin liittyvät tapahtumat. Tämän jälkeen kirjoitin kustakin jaksosta litteraatiota huomioiden sekä puhutun kielen että muut näkyvät toiminnat.

Analyttisiä näkökulmia videotutkimukseen voivat olla esimerkiksi Heathin ym. (2010) huomioimat tilannesidonnaisuus, toiminnan kontekstiriippuvaisuus sekä sosiaalisen organisaation vaikutus käyttäytymiseen. Heidän tutkimustaan siis ohjasi ajatus siitä, että sosiaalisen tilanteen ja toimintojen ymmärtäminen ja merkitys ovat erottamattomasti riippuvaisia olosuhteista, joissa ne ilmenevät. Toisekseen he ymmärsivät, että tietyllä fyysisellä toiminnalla tai puheella ei ole

samaa vastausta joka tilanteessa: esimerkiksi hymy voi eri tilanteissa merkitä eri asiaa. Kolmannekseen ihmisten sosiaalinen toiminta pohjautuu sosiaaliselle organisaatiolle. Ihmiset siis huomioivat toisten toiminnan omassa käytöksessään. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 82-83.) Omassa tutkimuksessani analysoinkin tutkimusaineistoa osana laajempaa vuorovaikutusprosessia huomioiden vuorovaikutustilanteen, jossa tietty vuorovaikutustoiminta ilmenee. Toisin sanoen en pyrkinyt tuomaan esiin yksittäisiä vuorovaikutustoimintoja, vaan suhteutin ne aina kulloiseenkin tilanteeseen. Esimerkiksi lapsen suorittama lelun ojennus äitiä kohti saa eri merkityksen silloin, jos äiti on pyytänyt lasta tuomaan lelun hänelle ja silloin kun lapsi ojentaa lelua äitiä kohti äidin keskittyessä leikkiin toisen lapsen kanssa.

Schegloffin (2007) mukaan vuorovaikutus on sarjallista toimintaa, jossa tietyt toiminnat tapahtuvat reaktiona aikaisempaan toimintaan. Yksi vahvimmista peräkkäisen toiminnan muodoista ovat vierekkäiset parit. Nämä sisältävät kaksi eri lausahdusta, jotka ovat eri yksilöiden ilmaisemia ja vierekkäin aseteltuja, niin, että aiempi heijastaa ja tekee toisesta oleellisen. Esimerkkejä tällaisista ovat kysymys ja vastaus, tervehdys ja tähän vastaaminen sekä kutsu ja sen hyväksyminen tai kieltäminen. Tämän sarjallisuuden vuoksi on tärkeää, että litterointisysteemi mahdollistaa käytöksen tunnistamisen suhteessa välittömään toiminnan viitekehykseen. Ei ole olemassa yleisesti hyväksytyjä metodeja näkyvän toiminnan kuvaamiseen, mutta esimerkiksi Heath, Hindmarh ja Luff (2010, 71) ovat käyttäneet näkyvän käytöksen kirjaamista suhteessa puheeseen. He ovat käyttäneet horisontaalista lähestymistapaa puheen litteroinnissa yleisesti käytetyn vertikaalisen eli pystysuoran esittämisen sijaan. Horisontaalisessa lähestymistavassa kaikkien osallistujien toiminnan ja puheen litterointi on tehty päällekkäin vaakasuorille janoille, jolloin kunkin kommentin ja toiminnan ajoitus tulee selkeästi esiin. Vuorovaikutuksen sarjallisuus luo

analyttisen resurssin, joka mahdollistaa sen arvioinnin, miten osallistujat itse orientoituvat toisten käytökseen. Näkyvä toiminta ei tapahdu välttämättä puheen tavoin vuorotellen, mutta se, missä kohti vuorovaikutusta näkyvää toimintaa ilmenee, vaikuttaa siihen, miten tilanne ymmärretään osallistujien osalta. Vaikka puhetta ilmenee lähes kaikissa olosuhteissa, voidaan havaita myös toimintoja, jotka perustuvat ainoastaan kehollisen toiminnan varaan. Myös näissä tilanteissa voidaan käyttää esimerkiksi horisontaalista aikajanaa ilmentämään tapahtumien kulkua. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 70-78.) Omassa tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan monikkoperheen vuorovaikutusta kokonaisvaltaisesti ja tämän vuoksi halusin saada vuorovaikutuksen sarjalliset toiminnot ja myös ei-kielelliset piirteet esiin. Tarkemman tarkastelun vaiheessa litteroin videotallenteista paitsi puhutun kielen, myös muun vuorovaikutuksen. Tätä varten rakensin excel-taulukon, jossa kuvaan kunkin läsnäolijan toimintaa kunkin vuoropuheen aikana. Mikäli puheessa oli taukoja, mutta videotallenteella esiintyvät perheenjäsenet toimivat, kirjasin ylös pelkät toiminnot. Mikäli taas joku puhui, mutta läsnäolijan toiminnassa ei tapahtunut muutosta edelliseen, jätin toimintaruudun tyhjäksi. Tauon pituuden taas merkitsin keskustelusarakkeeseen numeroin, esimerkiksi 3= 3 sekuntia hiljaisuutta. Sarjallisuuden pyrin tuomaan esille niin, että mikäli esimerkiksi kaksi henkilöä puhui yhtäaikaaisesti, kirjoitin heidän sanomansa samalle riville. Tarkastelun alkuun kuvasin tilannetta kokonaisuudessaan vielä yleisluontoisesti, jotta kokonaiskuva pysyisi koko ajan mahdollisimman selkeänä. (Ks. Liite 2.)

Tietyissä tilanteissa ääneen lausuttu asia voi merkitä tilanteen eri osapuolille eri asiaa. Tämän vuoksi tulee huomioida kaikki tilanteessa aistietäisyydellä olevat, vaikkeivät he näennäisesti osallistuisikaan kyseiseen tilanteeseen. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 101.) Esimerkiksi äidin todetessa lapselle, että

”pitäisikö sinunkin vaippa vaihtaa”, hän saattaa todellisuudessa pyrkiä viestimään isälle, että hänen tulisi vaipattaa lapsi. Tämän vuoksi omassa analyysissä huomioinkin läpi videoaineiston jokaisen läsnäolijan toimintaa. Tarkoituksenmukaista ei ole sekunti sekuntilta kuvata jokaisen läsnäolijan toimintaa etenkin jos siinä ei tapahdu muutoksia, mutta niiltä osin kuin tutkijana tulkitsin läsnäolijan toiminnan vuorovaikutukseen vaikuttavaksi, merkitsin sen mahdollisimman tarkasti ylös.

Koska yksityiskohtaiset vuorovaikutuksen kuvaukset eivät voi toimia tutkimuksen tuloksina kuin enintään esimerkinomaisesti, lähestyn aineistoa lopulta laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytetyn havaintojen pelkistämisen ja yhdistelyn muodossa (ks. liite 3, liite 4, liite 5). Laadullisessa analyysissä pyritään pelkistämään havaintoja etsimällä aineistosta omien tutkimuskysymysten kannalta olennaista tietoa. Näitä löydettyjä havaintoja kutsutaan raakahavainnoiksi. Tämän jälkeen raakahavainnoista pyritään etsimään samaa ilmiötä kuvaavia tekijöitä ja jälleen yhdistetään nämä raakahavainnot joukoksi. Vaikka tällä pelkistämällä ja ryhmittelyllä etsitään havaintoyksiköistä säännönmukaisuuksia, myös erot havaintoyksiköiden välillä ovat tärkeitä laadullisessa analyysissä. Nämä poikkeukset tuleekin suhteuttaa tutkimuksen kohteena olevaan kokonaisuuteen. Toinen vaihe aineiston analyysissä on arvoituksen ratkaiseminen eli tulosten tulkinta. Tarkoituksena on siis merkitystulkinnan tekeminen tutkittavasta ilmiöstä saatujen raakahavaintojen avulla. Raakahavaintoja tulee kuitenkin tarkastella edelleen suhteessa koko aineistoon sekä aiempaan tutkimusaineistoon ja teoriakirjallisuuteen. Tämä voi johtaa uusien kysymyksen asettelujen muodostamiseen ja pelkistämisen vaiheisiin, mutta tällaisen laajan havaintojen tutkimisen myötä pyritään löytämään mahdollisimman kuvaava ratkaisu. (Alasuutari, P, 2007, 40-48.)

Käytännössä pelkistin videoaineistoa raakahavainnoiksi nimeämällä aineistosta nousevia vuorovaikutuksen elementtejä. (ks. liite 4.) Raakahavainnoista samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia etsimällä pyrin lopulta muodostamaan vuorovaikutusta kuvaavia sisältökokonaisuuksia eli teemoja (ks. liite 5). Videotallenteiden uudelleen katsominen mahdollistaa myös edellä viitatus aineistoon palaamisen ja tällaisen prosessinomaisen analyysin avulla monikkoperheen vuorovaikutukselle olennaiset piirteet saatiin tutkimuksessa monimuotoisesti ja yksityiskohtaisesti ilmi.

5. TULOKSET

Videoaineistojen analyysin tuloksena sain koottua niin monikkolasten- kuin vanhempienkin vuorovaikutuskäyttäytymisestä erilaisia teemoja. Aloitan luvussa 5.1 monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen kuvaamisella ja tämän jälkeen luvussa 5.2 siirryn kuvaamaan monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymistä.

5.1 Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytyminen

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen analysoinnin pohjalta loin kahdeksan sen piirteitä kuvaavaa teemaa, jotka olivat: 1. molempien lasten huomiointi/tasapuolisuus, 2. riittämättömyys, 3. lasten yksilöllinen huomiointi, 4. tilanteen hallinta 5. kommunikoinnin ja toiminnan monimuotoisuus, 6. jaettu lastenhoito, 7. lasten itsenäisen toiminnan edistäminen sekä 8. pitkäjänteisyys. (ks. taulukko 2) Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi, mitä kukin näistä teemoista pitää sisällään.

TAULUKKO 2: Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen teemat.

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen teemat	
Molempien lasten huomiointi/tasapuolisuus	Kommunikoinnin ja toiminnan monimuotoisuus
Molempien lasten yksilöllinen huomiointi/tasapuolisuus	Toisten keskusteluun puuttuminen
Hellyyden tarjoaminen	Toistelu
Molempien lasten yhteinen huomiointi	Toisella vanhemmalle puhuminen lapsen kautta
	Päällekkäin puhuminen
	Toiminnan yhteydessä tapahtuva jutustelu/arkiasioista sopiminen
	Kommunikoinnin vaillinaisuus
	Reagoimattomuus
	Toiminnan keskeytyminen
	Toiminnan pomppoilu
	Jatkuva tarkkailu/suorittaminen
Riittämättömyys	
Huomion jakaminen	Jaettu lastenhoito
Kykenemättömyys kahden lapsen yhtäaikaiseen huomioimiseen	Vanhempien vastuunjako
Kompromissien teko	Toisen vanhemman tukeminen
Lasten huomion haun havaitsemattomuus	Toiminnan päällekkäisyys
Lasten odotuttaminen	Äidin ja isän hetki
Toimintaohjeiden antaminen toisen lapsen toiminnan edistämiseksi	
Kieltäminen	Lasten itsenäisen toiminnan edistäminen
	Toisen lapsen hyödyntäminen toiminnan edistämiseksi
Lasten yksilöllinen huomiointi	Positiiviseen kommunikointiin pohjautuvat toiminnan edistämisen keinot
Toiseen lapseen keskittyminen	Auttaminen
Hellyyden tarjoaminen	Uhkailu
Vaihtoehtojen tarjoaminen	
	Pitkäjänteisyys
Tilanteen hallinta	Huomion jakaminen useaan kohteeseen
Tilanteen tarkkailu	Toistot
Huomion jakaminen	Toiminnan keskeytyminen
Vuorojen jakaminen	Kärsivällisyyden loppuminen
Kieltäminen	Uhkailu
	Periksi antaminen

5.1.1 Molempien lasten huomiointi ja tasapuolisuus monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen keskiössä

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä tuli selkeästi ilmi molempien lasten huomiointi ja tasapuolisuus. Videoaineiston perusteella vanhemmat näyttivät kohtelevan lapsia mahdollisimman tasapuolisesti. Tämä tapahtui tarjoamalla monikkolapsille tasapuolisesti yksilöllistä huomiota ja hellyyttä sekä huomioimalla molemmat lapset yhtäaikaisesti.

Monikkolasten tasapuolinen yksilöllinen huomiointi nousi vahvasti esiin videoaineistojen analyysissä. *Tasapuolinen yksilöllinen huomiointi* ilmeni esimerkiksi katseen jatkuvana kiertämisenä, yleisenä vuorojen jakamisena, molempien lasten kysymyksiin vastaamisena, avun tarjoamisena vuorotellen molemmille lapsille, sanallisena huomiointina sekä ruoan jakamisena tasapuolisesti lapsille. Videoaineistossa ilmeni merkittävän paljon monikkovanhempien katseen kiertoa ja sitä voikin tulkita monella eri tavalla: toisaalta jatkuva katseen kiertämistä voidaan pitää molempien lasten huomiointina, mutta toisaalta tällöin kumpikaan lapsista ei saa täyttä, jakamatonta huomiota vanhemmalta. Monikkovanhemman katseen kierto voi olla myös tapa hallita yleistä tilannetta. Tämän ”molempien lasten huomiointi ja tasapuolisuus” -teeman alle luokittelinkin tässä tutkimuksessa sellaiset videoaineistosta esiin nousseet tilanteet, joissa tulkitsin monikkovanhemman huomioivan katseen kierrolla selkeästi ensin toista ja sitten toista lasta. Myös vuorojen jakaminen nousi vahvasti esiin videoaineistosta. Yleisellä eri tilanteissa toistuvalla vuorojen jakamisella monikkoperheen vanhemmat näyttivät

varmistavan sen, että molemmat lapset tulivat vuorollaan huomioituksi. Vuorojen jakaminen ilmeni paitsi toiminnan jaksottumisena, myös puheessa monikkovanhempien käyttäessä paljon lausahduksia, kuten: "ensin Aleksille ja sitten Eetulle". Monikkoperheiden vuorovaikutustilanteet olivat tapahtuma- ja sanarikkaita, ja videoaineistossa oli useita tilanteita, joissa useampi henkilö puhui yhtä aikaisesti. Näissäkin tilanteissa monikkoperheen vanhemmat näyttivät pitävän huolta tasapuolisuudesta ja kuuntelivat ja vastailivat vuorollaan kummankin lapsen kysymyksiin. Myös avun tarjoamisessa monikkovanhemmat olivat valtaosin johdonmukaisen tasapuolisia, vaikka he joissain tilanteissa auttoivat ensimmäisenä sitä lasta, joka oli lähempänä tai paremmin ottamassa apua vastaan. Esimerkiksi seuraavat lainaukset osoittavat sen, että monikkolasten yksilöllisen huomioinnin tasapuolisuus ilmeni myös monikkovanhempien sanallisessa kommunikoinnissa: "Oi, kun Eetu syö hienosti ja Aleksi syö hienosti!" ja "Ottaisko AleksiKIN mansikkaa?". Lisäksi ruokailutilanteissa tasapuolisuuteen pyrkiminen ilmeni ruoan jakamisen muodossa: monikkovanhemmat pitivät tietoisesti huolta siitä, että molemmat lapset saivat yhtä paljon ruokaa. Etenkin lasten "herkkusyömisten", kuten mansikoiden suhteen vanhemmat olivat hyvin tarkkoja tasapuolisuudesta, kun taas esimerkiksi puuroa jaettiin lapsille vapaamuotoisemmin.

Myös *läheisyyttä ja hellyyttä* tarjottiin molemmille lapsille tasapuolisesti ja usein myös vuoron perään. Monikkovanhemmat näyttivät pitävän huolta siitä, että molemmat lapsista saivat hellyyttä ja läheisyyttä osakseen yhtä paljon, vaikka lapset eivät itse sitä aina yhtä paljon vaatineetkaan. Esimerkiksi eräässä nukkumaanmenotilanteessa monikkoperheen äiti halusi ehdottomasti antaa yhtä monta pusua molemmille lapsilleen, vaikka toinen lapsista olisi tämän hellyyden osoituksen sijaan ollut jo jatkamassa matkaa kohti seuraavaa puuhaa.

Lisäksi videoaineistoissa ilmeni myös tilanteita, joissa monikkovanhemmat tietoisesti pyrkivät *huomioimaan molemmat lapset yhtäaikaisesti* esimerkiksi ottamalla molemmat lapset yhtä aikaa syliinsä tai keksimällä kaikille yhteisen, jaetun leikin. Myös fyysinen sijoittuminen lasten väliin niin ruokailu-, nukutus-, kuin leikkitilanteissakin kertoi mielestäni monikkovanhempien pyrkimyksestä huomioida molempia lapsia tasapuolisesti ja yhtäaikaisesti. Fyysisesti molempia lapsia saatettiin huomioida yhtäaikaisesti myös pitämällä heitä kädestä kiinni.

5.1.2 Kun huomiota on jaettava moneen suuntaan: monikkovanhemman riittämättömyys

Kuten ensimmäisessä teemassa ilmeni, monikkovanhemmat kiinnittävät arkisissa tilanteissa huomiota siihen, että huomioivat molemmat lapset tasapuolisesti. Kahden lapsen hakiessa huomiota yhtäaikaisesti, voi monikkovanhempi kuitenkin kokea riittämättömyyden tunteita (Manninen, H., 2003, & Beck, C.,T., 2002). Toinen iso, aineistosta noussut teema onkin monikkovanhempien riittämättömyys. Riittämättömyyden alateemoja ovat huomion jakaminen, kykenemättömyys kahden lapsen huomioimiseen yhtäaikaisesti, kompromissien teko, lasten huomion haun havaitsemattomuus, lasten odotuttaminen, toimintaohjeiden antaminen toisen lapsen toiminnan edistämiseksi sekä kieltäminen, kun ei voi itse puuttua tilanteeseen.

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä tuli vahvasti esille huomion jakaminen useaan kohteeseen yhtäaikaisesti. Videoaineistoissa ilmeni

valtavasti tilanteita, joissa monikkovanhempi huomioi toisella tavalla toisen lapsen ja toisella tavalla toisen. Esimerkiksi pukemistilanteessa vanhempi konkreettisesti piti sylissä ja auttoi toista, ja antoi toiselle lapselle toimintaohjeita ja katsoi tätä. Tai vastaavasti esimerkiksi ruokailutilanteessa monikkovanhempi saattoi katsoa toiseen lapseen, vaikka vastasi toisen lapsen esittämään kysymykseen. Videoaineistoissa ilmeni myös paljon tilanteita, joissa monikkovanhempi ei vain kyennyt huomioimaan yhtäaikaisesti molempia lapsia ja näin ollen oli näissä tilanteissa yksinään riittämätön kahden huomiota tai apua hakevan lapsen seurassa. Näissä tilanteissa huomioitiin yleensä se lapsi, jolla oli suurempi hätä tai joka oli paremmin "saatavilla" esimerkiksi pukemisapua varten. Koska monikkovanhemmat eivät fyysisesti aina pystyneet huomioimaan molempia lapsia toivotulla tavalla, tekivät he ns. kompromisseja, jotta molemmat tulevat edes jollain tapaa huomioiduksi. Esimerkiksi jos syliin ei mahtunut yhtä aikaa molemmat lapset, saattoi monikkovanhempi napata toisen lapsista sylin sijasta kainaloonsa. Tai jos seistessä lapsia ei voitu ottaa syliin, ehdotti monikkovanhempi sen sijaan, että molemmat lapset pitäisivät häntä kädestä kiinni. Huomiota saatettiin joutua jakamaan useaan kohteeseen myös ulkopuolisten tekijöiden, kuten itkevän vauvan tai arkiaskareiden tekemisen vuoksi. Koska monikkovanhemmat joutuivat jakamaan huomiotaan moneen paikkaan ja asiaan yhtäaikaisesti, jäi heillä myös monia tilanteita ja lasten huomionhakemisia huomaamatta.

Monikkoperheiden arjessa lapset tottuvat hyvin pienestä pitäen odottamaan omaa vuoroaan (Holditch-Davis, D., ym. 1999). Tämä ilmeni myös tutkimukseni videoaineistossa useissa tilanteissa, joissa monikkovanhempi odotutti toista lasta. Esimerkiksi pukemistilanteessa yksi vanhempi ei pysty pukemaan kahta yhtäaikaisesti, jolloin toinen lapsista saattoi odotella vieressä apua. Toisinaan taas toinen lapsista jätettiin odottamaan fyysisesti itsekseen esimerkiksi iltasatua,

sillä välin kun vanhempi hoiti toisen lapsen iltapesut loppuun. Tilanteissa, joissa odottava lapsi oli samassa tilassa, monikkovanhemmat pyrkivät paikkaamaan riittämättömyyttään sanallisella ohjauksella ja toimintaohjeiden antamisella. Monikkovanhempi antoi siis toimintaohjeita sille lapselle, jota ei voinut konkreettisesti auttaa, ja pyrki näin edistämään odottavan lapsen tilannetta. Sanallista puuttumista tapahtui monikkovanhempien osalta myös kieltämällä tilanteissa, joissa monikkovanhempi oli ”kiinni” toisessa lapsessa, eikä päässyt fyysisesti puuttumaan lapsen toimintaan. Myös tämän listasin monikkovanhemman riittämättömyys teeman alle, sillä nämä tilanteet olivat sellaisia, joissa monikkovanhemman olisi pitänyt olla monessa paikassa yhtä aikaisesti. Koska monikkovanhempi ei kuitenkaan luonnollisesti tähän pystynyt, pyrki hän ehkäisemään lapsen toimintaa kieltojen avulla.

5.1.3 Pienet laatuhetket: yksilöllinen huomiointi

Kolmas selkeä teema, joka ilmeni monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä, oli monikkolasten yksilöllinen huomiointi. Yksilöllisen huomioinnin keskeisin seikka oli se, että huomioinnin kohteena oli selkeästi vain toinen lapsista. Tällöin toinen lapsi oli tilanteesta ulkopuolella tai esimerkiksi toisen vanhemman kanssa. Yksilöllisen huomioinnin kolme alateemaa olivat toiseen lapseen keskittyminen sekä hellyyden ja vaihtoehtojen tarjoaminen.

Kun monikkovanhempi keskittyi vain yhteen lapseen kerrallaan, syntyi tilanteesta niin sanottu laatuhetki lapsen kanssa. Näissä arjen pienissä hetkissä lapsi sai vanhemman jakamattoman huomion. Tällaisia tilanteita esiintyi esimerkiksi leikin keskellä ja lapsen auttamistilanteissa. Hetki saattoi koostua

muun muassa kahdenkeskisestä hupsuttelusta tai keskustelusta, mutta olennaista oli, että näissä tilanteissa vanhempi huomioi ainoastaan toisen lapsen. Esimerkiksi eräässä iltapuuhatilanteessa monikkoperheen äiti pysähtyi hetkeksi keskittymään toiseen lapseen, katsoen tätä hymyillen ja luki lapsen yöpaidassa olevan tekstin samalla koskettaen lapsen mahaa sormella tekstin etenemisen tahtiin. Lapsen yksilöllinen huomiointi voitiin tehdä myös hellyyttä tarjoamalla esimerkiksi halittelemalla ja pusuttelemalla. Lisäksi tilanteissa, joissa molemmat vanhemmat olivat läsnä, monikkovanhemmat pystyivät tarjoamaan lapsille vaihtoehtoja pienissä arkisissa asioissa, kuten siinä, luetaanko samaa vai eri kirjaa kuin toinen lapsi. Tämä onkin hyvä esimerkki siitä, miten monikkoperheessä pienet, arkiset asiat eroavat yksöisperheen vastaavista. Monikkoperheessä ei ole itsestäänselvyys, että lapsi saa esimerkiksi valita iltasadun itse, sillä yhtä aikaa on useampi lapsi esittämässä mielipidettään asiasta.

5.1.4 Tapahtumarikas monikkoarke: tilanteiden hallitseminen

Monikkoperheen vanhemmat käyttivät monia eri keinoja hallitakseen tapahtumarikasta monikkoarkea. Samoja keinoja, joita käytettiin molempien lasten huomiointiin, käytettiin myös tilanteen hallitsemiseen. Tilanteen hallitsemisen keinoja olivat tilanteen tarkkailu, huomion jakaminen, vuorojen jakaminen sekä kieltäminen.

Kuten on jo käynyt ilmi, monikkoperheen vanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä tuli vahvasti esiin katseen kierto. Katseen kierto voikin toimina paitsi molempien lasten huomiointin keinona, myös tilanteen hallinnan keinona. Monikkoperheen vanhemmat siirsivät katsettaan paikasta ja

lapsesta toiseen, mikä viittasikin yleisen tilanteen tarkkailuun ja sen myötä pyrkimykseen hallita tilannetta. Samoin huomion jakaminen useaan kohteeseen yhtäaikaaisesti, kuten toisen lapsen huomioiminen katseella ja puheella ja toisen lapsen huomioiminen fyysisesti, voi toimia paitsi tasapuolisena huomioinnin keinona myös tilanteen hallinnan keinona. Kun molemmat lapset ovat edes jollain tavoin vanhemman huomion kohteena, pysyy tilanne vanhemman hallinnassa.

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen yksi peruspiirteistä oli vuorojen jakaminen, mikä ilmeni niin puhutussa kielessä kuin konkreettisesti toiminnassakin. Vuoroja jakamalla monikkovanhemmat pystyivät jaksottamaan toimintaa ja näin ollen kontrolloimaan tilannetta. Lisäksi monikkovanhemmat saattoivat vaihtaa vuoroja pitääkseen tilanteen hallinnassa. Hyvä esimerkki tästä on pukemistilanne, jossa monikkovanhempi auttoi ensin toista lasta ja kun huomasi, että toinen lapsi ei enää malttanut odottaa, vaan alkoi toimia vanhemman toiveiden ja ohjeiden vastaisesti, siirtyi monikkovanhempi auttamaan tätä lasta. Tilanteissa, joissa monikkolapset tavalla tai toisella toimivat vanhempien toiveiden vastaisesti, käyttivät monikkovanhemmat myös kieltämistä tilanteen hallinnan keinona.

5.1.5 Monta lusikkaa samassa padassa: kommunikoinnin ja toiminnan monimuotoisuus

Monikkoperheiden arjessa toimijoita on useita, mikä johtaa myös kommunikoinnin ja toiminnan monimuotoisuuteen. Tätä monimuotoisuutta ilmensivät useat erilaiset vuorovaikutuskäyttäytymistavat, kuten toisten keskusteluun puuttuminen, toistelu, toiselle vanhemmalle puhuminen lapsen

kautta, päällekkäin puhuminen, arkiasioista sopiminen ja jutustelu toiminnan yhteydessä, kommunikoinnin vaillinaisuus, tietoinen reagoimattomuus, toiminnan keskeytyminen, toiminnan pomppoilu sekä jatkuva tarkkailu ja suorittaminen.

Monikkoperheen kommunikoinnissa ilmeni useita tilanteita, joissa perheenjäsenet "puuttuivat" toistensa keskusteluun. Tätä ilmeni etenkin silloin, kun tilanteessa olivat paikalla molemmat vanhemmat. Tällöin vanhempi saattoi esimerkiksi vastata toisen vanhemman puolesta lapsen esittämään puheeseen tai kysymykseen. Esimerkiksi eräällä iltapalajahetkellä monikkoperheen lapsi1b katsoo ensin alaspäin omaan lautaseensa ja siirtää sitten katseen kohti isää sanoen samalla "tuo menni piioon". Isä katsoo eteen, hieman lapsi1b:hen päin muttei reagoi lapsen puheeseen. Lapsi1b kääntää katseen uudestaan alas lautaseensa ja sitten takaisin isään ja sanoo jälleen "tuo menni piioon". Isä ei edelleenkään reagoi lapsen puheeseen, jolloin äiti vastaa lapselle: "menikö piioon?". Äiti siis reagoi isälle kohdistettuun puheeseen.

Lisäksi monikkovanhempien puheessa oli hyvin paljon toistoja. Valtaosassa tilanteissa toistot olivat tarpeellisia, sillä lapsi ei reagoanut esimerkiksi ensimmäiseen tai toiseenkaan toimintaohjeeseen. Parhaimmillaan monikkovanhempi toisti samaa asiaa seitsemän kertaa ennen kuin lapsi reagoi siihen. Videoaineistossa ilmeni kuitenkin myös tilanteita, joissa monikkovanhempi toisteli samaa asiaa vaikka lapsi oli tähän jo reagoanut. Monitasoisuutta kommunikointiin loi myös se, että monikkovanhemmat saattoivat ikään kuin puhua epäsuorasti toiselle vanhemmalle lapsen kautta, sanoen esimerkiksi: "syöpä reippaasti ni sitte isi antaa taas kato mansikoita sieltä". Äidin lausahdus sisältää siis paitsi toimintaohjeen lapselle, myös

toimintaohjeen isälle. Lisäksi monikkoperheen arjen kommunikointia havainnoidessa ilmeni paljon päällekkäin puhumista, paisti lasten, myös vanhempien toimesta. Päällekkäin puhuminen tuo monitasoisuutta monikkoperheen kommunikointiin, kuten myös yleinen jutustelu ja arkiasioista sopiminen toiminnan yhteydessä. Nämä tilanteet, kuten iltapalajahetki, jossa yhtäaikaisesti syötetään lapsia, keskustellaan aikuisten kesken arkiasioista ja kaksi lasta tuovat omalla toiminnallaan lisänsä vuorovaikutuskokonaisuuteen, ovatkin hyviä kiteytettyjä esimerkkejä monikkoarjen vuorovaikutuksen monimuotoisuudesta. Toisaalta kommunikoinnissa ilmeni myös vaillinaisia ilmauksia, kuten vastauksena ”mmm”. Lisäksi monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä ilmeni reagoimattomuutta. Reagoimattomuudella viitataan tässä kohtaa tilanteisiin, joissa vanhempi jätti reagoimatta lapsen puheeseen esimerkiksi sen vuoksi, että hän keskittyi tuolla hetkellä toiseen lapseen, tai hän oli jo kertaalleen reagoinut lapsen puheeseen.

Videoaineistossa ilmeni myös useita tilanteita, joissa toiminta keskeytyi. Esimerkiksi monikkovanhemman pukiessa yksin kahta lasta, joiden omat taidot eivät vielä riittäneet itsenäiseen pukemiseen, keskeytyi toiminta useasti äidin vaihtaessa autettavaa lasta. Tilanteessa kuin tilanteessa toiminta saattoi keskeytyä myös esimerkiksi sen vuoksi, että toinen lapsista käyttäytyi vanhempien toiveiden vastaisesti tai lapsi keskeytti tilanteen huomionhauullaan. Mikäli toimintaan tuli jokin keskeytys, se luonnollisesti keskeytti myös meneillä olevan vuorovaikutustilanteen. Lisäksi monikkovanhempien käyttäytymisessä oli havaittavissa toiminnan pomppoilua. Tällä viitataan esimerkiksi tilanteisiin, joissa monikkovanhempi oli tekemässä jotain asiaa ja jätti tekemisen kesken, koska alkoi välillä tekemään jo toista asiaa. Lisäksi monikkovanhempien käyttäytymistä analysoidessa huomasin, että useissa tilanteissa esiin nousi jatkuva tarkkailu ja suorittaminen. Monikkovanhempien katseen kierto nousikin

vahvasti aineistossa esiin. Toisaalta katseen kierrolla pystyttiin huomioimaan molemmat lapset, mutta sen avulla monikkovanhemmat pystyivät myös tarkkailemaan ympäristöään ja yleistä tilannetta. Videoaineistossa ilmeni kuitenkin tilanteita, joissa jatkuva tarkkailu ja suorittaminen jäi ikään kuin päälle. Tällöin monikkovanhempi saattoi esimerkiksi valmistella seuraavaa tilannetta, kuten toisen lapsen iltapuuhia, mutta toisaalta useissa tilanteissa monikkovanhempien toiminta oli myös ns. oheistoimintaa kuten lelujen järjestelyä.

5.1.6 Jaettu lastenhoito: vastuun jaosta laatuhetkiin

Molempien vanhempien ollessa mukana lastenhoitotilanteessa, ilmeni vanhempien välisessä toiminnassaan niin vastuunjakoja ja toisen tukemista kuin toiminnan päällekkäisyyttäkin. Lisäksi arkisten touhujen keskellä esiintyi äidin ja isän keskinäisiä hetkiä.

Vastuunjako äidin ja isän välillä tapahtui monessa eri muodossa. Useissa tilanteissa vastuunjako oli selkeä; isä hoiti toisen lapsen, äiti toisen. Tuolloin vuorovaikutuksessa syntyi kaksi dyadista suhdetta: toinen äidin ja toisen lapsen välille, toinen isän ja toisen lapsen välille. Toisinaan taas molemmat monikkovanhemmat hoitivat yhdessä molempia lapsia ikään kuin limittäin. Tällöin vuorovaikutuskin oli monimuotoista ja perheenjäsenet puhuivat paitsi päällekkäin myös limittäin yhtyen kesken kaiken toisten keskusteluun. Myös elekieli ja etenkin katseen kierto oli runsasta näissä tilanteissa. Lisäksi esiin tuli tilanteita, joissa toisella vanhemmalla oli täysi vastuu molempien lastenhoidosta.

Näitä tilanteita olivat luonnollisesti ne, joissa vain toinen vanhemmista oli paikalla, mutta videoaineistossa ilmeni myös tilanteita, joissa esimerkiksi lasten nukutus jätettiin täysin toisen vastuulle. Nämä tilanteet olivat lähtökohtaisesti triadisia vuorovaikutustilanteita eli ne muodostuivat kolmen osapuolen välille. Esimerkiksi eräässä nukutustilanteessa monikkoperheen isä jäi iltapuuhien päätteeksi yksin nukuttamaan molemmat lapset. Kyseinen video päättyikin siihen, että monikkolapset olivat omissa sängyissään, ja monikkoperheen isä istui sänkyjen väliin, jolloin hän pystyi silittelemään molempia lapsia yhtäaikaaisesti. Vanhempien suorittama vastuunjako heijastuikin suoraan vuorovaikutuskokonaisuuteen. Videoaineistossa ilmeni myös tilanteita, joissa vanhemmat selkeästi keskustelivat vastuunjaosta lastenhoidon ja kotiaskareiden suhteen.

Videoaineistoa analysoidessani huomasin myös sen, että monikkoperheen äidin vuorovaikutuskäyttäytyminen muuttuu isän ollessa mukana tilanteessa jakamassa vastuuta. Esimerkiksi eräässä koko perheen leikkitilanteessa, monikkoäiti jättäytyi leikissä sivummalle lähestulkoon seuraajan rooliin ja antoi isälle suuremman roolin leikkitilanteessa. Toisessa monikkoperheessä taas ruokailutilanteessa ilmeni se, miten monikkoperheen äiti voi olla tilanteessa astetta huolettomammin, kun isä on paikalla jakamassa hoitovastuuta. Tämä ilmeni paitsi konkreettisena arkirutiinien jakamisen, myös yleisen olemuksen kautta. Esimerkiksi kyseisen iltapalatilanteen alkupuolella monikkoäiti nojasi tuolissa taaksepäin, hieman huonossa ryhdissä ja katsoi alaviistoon yhdeksän sekunnin ajan. Toki samaan aikaan molemmat lapset söivät itsenäisesti ja tilanne oli rauhallinen, mutta vastaavanlaisia hetkiä ei ilmennyt monikkoäidin ollessa yksin molempien lasten kanssa. Kun hoitovastuu jaettiin, ei äidin tarvinnut olla tilanteessa yhtä skarppina ja hallitsevana kuin yksin lasten kanssa ollessaan.

Monikkovanhempien välisessä vuorovaikutuskäyttäytymisessä tuli esiin myös toisen vanhemman tukeminen. Tämä ilmeni etenkin tilanteissa, joissa jompikumpi lapsista uhmasi tai toimi vanhempien toiveiden ja pyyntöjen vastaisesti. Tällöin toinen vanhemmista saattoi esimerkiksi aloittaa kieltämisen, johon myös toinen vanhempi yhtyi. Toisen vanhemman tukemiseen liittyvissä tilanteissa olennaista oli se, että toinen vanhemmista osoitti lapselle/lapsille, että oli samaa mieltä toisen vanhemman kanssa.

Jaettu lastenhoito mahdollisti vastuun jakamisen, mutta toisissa tilanteissa johti myös vanhempien toimintojen päällekkäisyyteen. Videoaineistossa ilmenikin tilanteita, joissa molemmat vanhemmat ryhtyivät esimerkiksi lapsen pyynnön seurauksena tekemään samaa askareita kuten, antamaan lapselle puuroa, yhtäaikaisesti. Lisäksi monissa tilanteissa molempien vanhempien huomio oli samassa lapsessa. Huomion kiinnittyminen juuri tuohon lapseen saattoi johtua niin negatiivisista seikoista, kuten lapsen uhmaamisesta tai hölmöilystä, positiivisista seikoista, kuten molempien vanhempien yhtäaikaisesta hellyyden tarjoamisesta, tai neutraaleista seikoista kuten lapsen leikin vaihdosta.

Videoaineistossa ilmeni myös tilanteita, joissa vanhemmat huomioivat toinen toisiaan. Tällä tavoin arjen askareiden keskellä, äidille ja isälle syntyi niin sanottu pieni laatuhetki. Tämä saattoi koostua esimerkiksi toisensa kuulumisten vaihdosta, lasten jutulle nauramisesta tai pienistä katsekontakteista ja hymyistä, joita vanhemmat jakoivat toinen toisilleen.

5.1.7 Jotta arki rullaa: lasten itsenäisen toiminnan edistäminen

Monikkoperheen arjessa on kaksin verroin apua tarvitsevia pieniä, joten monikkovanhemmillä on useita erilaisia toimintatapoja lasten itsenäisen toiminnan edistämiseksi. Mielenkiintoinen tutkimuksessani esiin noussut asia oli, että monikkoperheessä toista lasta käytettiin toisinaan toisen lapsen toiminnan edistämässä hyödyksi. Lisäksi lasten toimintaa pyrittiin edistämään positiivisen kommunikoinnin ja konkreettisen auttamisen, mutta myös uhkailun keinoin.

Toisen lapsen hyödyntäminen toisen lapsen toiminnan edistämiseksi ilmeni esimerkiksi ruokailutilanteessa, jossa korostetusti keuhuttiin ja huomioitiin sitä lasta, joka söi reippaasti. Tällöin myös toiselle lapselle syntyi tarve saada huomiota, minkä seurauksena myös hän alkoi taas syödä. Lisäksi lasten tilanteita saatettiin verrata toisiinsa tarkoituksena saada toinenkin lapsi esimerkiksi syömään: ”Joo Eetu saa, kun Eetun lautanen on tässä”. Koska Aleksin lautanen ei ollut pöydässä, niin siihen ei tietenkään voitu antaa ruokaa. Niinpä äiti tietoisesti toi ilmi sen, että toinen saa ruokaa, koska hänen lautasensa on pöydässä. Kyseinen tilanne johti siihen, että myös toinen lapsi lopulta haki lautasen itselleen. Monikkovanhempien suusta kuului myös muita vastaavanlaisia ilmauksia, kuten ”No ei oo Eetu vielä syönyt, Aleksii saa”. Tässä tilanteessa siis toinen monikkoperheen lapsista sai lisää syötävää, mutta toinen ei, sillä hän ei ollut vielä syönyt edellistä annostaan. Monikkovanhempien vuorovaikutuksessa ilmenikin useita tilanteita, joissa he hyödynsivät lasten tilanteiden vertailua keinona edesauttaa toisen lapsen toimintaa.

Videoaineistosta nousi esiin myös monia positiiviseen kommunikointiin pohjautuvia toiminnan edistämisen keinoja. Näitä olivat kehuminen, kannustaminen, houkuttelevuus, lapsen huomion uudelleen suuntaaminen sekä muut positiiviseen kommunikointiin pohjautuvat toimintatavat. Lasten huomiota suunnattiin toisaalle esimerkiksi tilanteissa, joissa hän jäi voivottelemaan pientä ”pipiä” ja näin ollen lopetti kokonaan meneillään olevan touhun. Tällöin vanhemman ohjatessa huomio positiiviseen asiaan, toiminta jatkui ja ikävä asia unohtui taka-alalle. Muita positiiviseen kommunikointiin pohjautuvia toimintatapoja oli esimerkiksi sellainen, kun vanhemmat yhdessä lasten kanssa päätyivät käyttämään ruokailun loppuvaiheessa välipalkitsemista syömisen edistämiseksi. Tässä tapauksessa periaatteena oli: syö pari lusikkaa puuroa, niin saat mansikan. Erilaisten positiivisten kommunikointitapojen lisäksi lasten toimintaa pyrittiin edistämään myös konkreettisella lasten auttamisella. Tutkimuksessa mukana olleet lapset olivat sen verran pieniä, että he kaipasivat vanhemman apua esimerkiksi pukemis- ja iltapesutilanteissa.

Näiden positiivisten toimintatapojen lisäksi monikkovanhemmat toisinaan käyttivät myös uhkailua keinona edistää lasten toimintaa. Esimerkiksi ruokailutilanteessa lapsia saatettiin uhata ruoan poisviemisellä, mikäli ruoka ei maistunut tai lapsi ei keskittynyt syömiseen.

5.1.8 Kun kaikki tehdään ja sanotaan tuplana: monikkoperheen vuorovaikutus edellyttää monikkovanhemmilta pitkäjänteisyyttä

Paitsi että monikkoperheen vanhemmat joutuvat jakamaan huomiota usealle lapselle yhtäaikaisesti, joutuvat he toistelemaan asioita ja sietämään toiminnan

keskeytymistä. Näiden vuorovaikutuksen elementtien sietäminen vaatii monikkoperheen vanhemmilta pitkäjänteisyyttä.

Monikkoperheen vanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä asioiden toistaminen ilmeni paitsi puheessa, myös käytännön toiminnassa. Hoitaessaan useampaa lasta yhtäaikaaisesti monikkoperheen vanhemmat joutuvat tekemään samoja toimintoja ikään kuin liukuhihnalla, useaan otteeseen. Tällaisia tilanteita ilmeni videoaineistossa esimerkiksi pukemis-, wc- ja ruokailutilanteissa: ensin puetaan toiselle vaatteet, sitten toiselle, tai ensin autetaan toista puuron syönnissä ja sitten tehdään sama toiselle. Tällainen liukuhihnallinen toiminta jaksotti myös kyseisen tilanteen vuorovaikutusta niin, että monikkovanhemman pääasiallinen huomio keskittyi kerrallaan vain toisen lapsen kanssa kommunikointiin. Toisaalta kuitenkin tilannetta seuraava saman toiminnan suorittaminen toisen lapsen kanssa johti näiden vuorovaikutustilanteiden katkonaisuuteen. Myös kielellisessä vuorovaikutuksessa ilmeni samojen asioiden toistelu. Usein monikkovanhempi saakin kertoa saman asian ensin toiselle ja sitten toiselle. Lisäksi pienlapsiperheelle tyypilliseen tapaan vanhempi voi joutua sanomaan saman asian useaan otteeseen jo yhdellekin lapselle ennen kuin ”sana menee perille”. Monikkoperheen arjessa tämän toistojen määrä sen sijaan useasti vielä tuplaantuu. Esimerkkejä tästä löytyy useita videoaineistossa. Parhaimmillaan monikkovanhempi saattoi kysyä yhdeltä lapselta samaa asiaa seitsemän kertaa, ennen kuin sai vastauksen kysymykseensä. Tämä siis todella vaatii kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä vanhemmalta. Lisäksi kuten jo aiemmin totesin, monikkoarjessa toiminta usein keskeytyy esimerkiksi vuorottelun tai toisen lapsen huomionhaun vuoksi. Myös näiden keskeytysten sietäminen vaatii monikkovanhemmalta pitkäjänteisyyttä.

Videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa monikkovanhemman pitkäjänteisyys ei riittänyt ja kärsivällisyys loppui. Tällaisissa tilanteissa monikkovanhemman vuorovaikutus saattoi muuttua uhkailuksi tai toisaalta monikkovanhempä saattoi myös luovuttaa tai antaa periksi. Mikäli monikkolapsi esimerkiksi temppuili ruokailutilanteessa useista syömiskehoituksista huolimatta, saattoi monikkovanhempä uhata häntä ruoan pois ottamisella. Periksi antaminen taas tuli ilmi esimerkiksi tilanteessa, jossa monikkovanhemmat kehottivat lasta useaan otteeseen syömään ruokaansa lusikalla, mutta lopulta antoivat tämän syödä ruokaa sormin. Luovuttamisesta hyvä esimerkki on kuusi-vaiheinen tapahtumaketju, joka eteni seuraavasti: 1. lapselle annettiin toimintaohje, 2. lasta kiellettiin, 3. lapselle annettiin uudelleen toimintaohje, 4. lapselle selitettiin toimintaohjeen syy, 5. lapselle näytettiin asiaa konkreettisesti ja 6. lopulta kuitenkin luovutettiin. (Ks. taulukko 3.)

TAULUKKO 3: Aineistoiesimerkki. Monikkovanhemman luovuttaminen.

Perhe 1- tilanne iltasatu. Äiti ja lapset vievät kirjoja paikoilleen lukuhetken päätteeksi.					
Keskustelu	Äiti1	Isä1	Lapsi1a ="Aleksi"	Lapsi1b="Eetu"	Muita huomioita
Ä1: hienosti Aleksi, vielä toinen kirja, laita sekin sinne teltaan nukkumaan	Menee kameran luo ja kohdistaa sen oikeaan suuntaan	Ei näy kamerassa	Kääntyy toiseen suuntaan muumikirja kädessään ja lähtee kävelemään, katsahtaa äitiin päin	Ei näy kuvassa	1.Toimintaohje
L1a: ninni, ninni, ninni				Kävelee teltan luon, käy kyykkyyen ja laittaa kirjan teltaan.	
Ä1: ei me laiteta sitä sinne			ei näy kuvassa		2.Kielto
Ä1: Aleksi tuu se tänne sieltä, kato se menee tänne	Kävelee teltaa kohti, katsoo lapsi1a:ta	Kävelee kuvan reunassa kohti keittiötä (toiseen suuntaan kuin missä lapset ja äiti ovat), pyörittää papereita käsissään			3.Toimintaohje
L1a:ninni		Ei näy kuvassa		Katsoo lapsi1a:han päin taakseen	
Ä1: sekin kato Aleksi on meidän kirja, ei sitä tarvi kirjastokassiin laittaa, noni, viedään se tänne.	Kävelee lapsi1a:n luo (pois kuvasta)			Katse palaa teltaan päin, on kyykyssä teltan edessä	4.Selitys
Ä1: viedään se kato tänne	Kävelee takaisin kuvaan kirja kädessään		Kävelee takaisin kuvaan äiti1:en perässä		5.Konkreettinen näyttäminen
L1a:ninni				Nousee seisomaan	
Ä1:nonni, hyvä	Tiputtaa kirjan teltaan			Kääntyy ympäri, katse maassa	
L1a:ninnii, ninnii	Kerää toisenkin kirjan lattialta teltaan, katse alaspäin		Menee teltan luo, menee kyykkyyen, kitisee, ottaa kirjan	Lähtee kävelemään, meinaa törmätä lapsi 1a:han, kävelee kohti keittiötä ei kenekään luo, katselee ympärilleen	
Ä1: no voidaan me laittaa se sinne pöydällekin, no laita se sinne pöydälle	Kävelee lapsi1a:n perässä pois kuvasta, kohti pöytää		Kävelee kirja kädessään pois päin teltasta ja pois kuvasta	Pysähtyy ja katsoo äidin ja isän makuuhuoneeseen päin, sitten teltaan/lapsi1a:han ja äitiin päin, pyörii paikallaan	6. Luovuttaminen

Toinen osuva esimerkki kuvaa sitä, miten monikkoperheen vanhempi voi luovuttamisen yhteydessä siirtyä huomioimaan toista lasta. Eräässä iltapuuhatilanteessa monikkoäiti kohdistaa katseensa selkeästi toiseen lapseen ja kysyy tältä kolme kertaa peräkkäin, tarvitseeko tämän käydä pissillä, mutta monikkolapsi jatkoi oman tarinansa kertomista vastaamatta äidille. Tuolloin äiti totesi ”aha”, siirsi katseensa toiseen lapseen ja alkoi keskittymään häneen.

5.2 Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytyminen

Monikkolasten vuorovaikutustoimintaa analysoitaessa esille nousseet teemat olivat: 1. Ympärillä olevan toiminnan seuraaminen ja tarkkailu, 2. odottaminen, 3. itsenäinen toiminta, 4. pyrkimys tilanteen hallitsemiseen, 5. huomion hakeminen, 6. sisarusten toiminnan ja puheen yhteen kietoutuminen sekä 7. konfliktitilanteet. Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi kutakin näistä monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisen pääteemoista. (ks. taulukko 4.)

TAULUKKO 4: Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisen teemat.

Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisen teemat

Ympärillä olevan toiminnan seuraaminen ja tarkkailu

Yleinen toiminnan seuraaminen

Yleinen tilanteen tarkkailu

”Haahuilu”

Mallintaminen

Oman aseman tarkkailu

Kilpailu

Vertailu

Tasapuolisuuden vaatiminen

Odottaminen

Tilannesyihin perustuva odottaminen

Avun odottaminen

Vuoron odottaminen

Fyysinen yksinoleminen

Vapaaehtoinen odottaminen

Valikoiminen

Sisaren odottaminen

Itsenäinen toiminta

Itsenäinen arkitoimintojen yrittäminen

Oma-aloitteinen itsenäinen yrittäminen

Toimintaohjeisiin pohjautuva itsenäinen yrittäminen

Omaan touhuun keskittyminen

Omaan toimintaan keskittyminen

Rinnakkainleikki

Pyrkimys tilanteen hallitsemiseen

Itseen kohdistuvat tilanteen hallitsemismuodot

Tilanteen haltuunotto

Äidin ja toisen lapsen leikkiin/toimintaan
yhtyminen

Ristiriita tilanteessa toiseen vanhempaan
turvautuminen

Toiseen kohdistuvat tilanteen hallitsemismuodot

Toisen osallistaminen

Toiselle lapselle tilan antaminen

Huomion hakeminen

Yleinen huomionhaku

Fyysisen kontaktin hakeminen

Huomion ylläpito laatuhetkissä

Toistelu

Oman tahdon ilmaisu

Sisarten toiminnan ja puheen yhteen kietoutuminen

Sisaren touhuun/tarinaa yhtyminen

Sisaren touhun/tarinan jatkaminen

Matkiminen

Toiselle lapselle osoitettuun puheeseen
reagoiminen

Konfliktitilanteet

Yhtäaikainen huomionhaku

Sisarten väliset erimielisyydet

Jakamattoman huomion hakeminen itselleen

5.2.1 Kun ympärillä tapahtuu niin paljon: ympärillä olevan toiminnan seuraaminen ja tarkkailu

Monikkoperheen vuorovaikutuskäyttäytymistä analysoidessa kävi ilmi, että se sisältää valtavan määrän pieniä toimintoja, joita monikkolapset jatkuvasti arjessaan seuraavat. Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymiseen paneutuessani havaitsin, että monikkolapset seurasivat yleisestä tilanteen kulkua ja lisäksi tarkkailivat omaa asemaansa tilanteessa.

Valtaosa yleisen tilanteen tarkkailusta tapahtui monikkolasten vilkuillessa ympärilleen ja näin seurailen muiden toimintaa oman toiminnan ohessa. Toisinaan monikkolapset kuitenkin pysähtyivät tarkkailemaan muiden toimintaa aktiivisesti ja keskeyttivät tuolloin oman touhunsa. Monikkolasten seuraillessa ympärillään olevia tapahtumia, oli heidän omassa käyttäytymisessä havaittavissa myös ”haahuilua”. Haahuilulla viitataan toimintaan, jossa lapsi omien touhujen suorittamisen sijaan ikään kuin unohtuu tarkkailemaan muiden toimintaa. Tämä ilmeni esimerkiksi pukeutumistilanteessa, kun lapsi pukemisen sijaan tarkkaili ympärillään olevia tapahtumia ja käveli edes takaisin ympärilleen katsellen. Toisaalta videoaineistossa ilmeni myös tilanteita, joissa monikkolapset leikkitilanteessa ”haahuilivat” jäädessään seurailemaan muiden toimintaa. Myös ruokailutilanteissa oma syömispuuha saattoi unohtua kun jäätiin seuraamaan muiden toimintaa. Edelleen iltapuuhia suoritettaessa muiden toiminnan seuraaminen saattoi mennä oman toiminnan edelle.

Lisäksi monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisessä ilmeni mallintamista. He siis tarkkailivat, mitä sisar tai vanhempi teki, ja toistivat saman itse perässä. Näin monikkolapset ottivat mallia ja oppivat siis paitsi vanhemmiltaan, myös toinen toisiltaan.

Monikkolapset tarkkailivat paitsi yleistä tilanteen kulkua, erityisesti myös kaksossisaruksensa toimintaa ja omaa asemaansa tilanteessa. Monikkolasten välillä olikin havaittavissa kilpailua, vertailua sekä tasapuolisuuden vaatimista. Kilpailua syntyi esimerkiksi tilanteissa, joissa monikkovanhempi pyysi lapsia tai toista lapsista hakemaan jonkin tavaran. Videoaineistossa ilmenikin useita kohtauksia, joissa kyseisenlaisessa tilanteessa monikkolapset katsoivat ensin haettavaa tavaraa, sitten toisiaan ja lähtivät juosten kohti tavaraa. Kilpailua oli myös esimerkiksi siitä, kumpi lapsista saa ensin apua vanhemmalta. Kilpailun lisäksi monikkolapset seurasivat toinen toisiaan, omaa ja sisaren tilannetta toisiinsa vertaillen. Esimerkiksi eräässä tilanteessa toinen lapsista pääsi äidin syliin kirjan lukemistilanteessa ja toi sen heti sanallisesti ilmi sisarukselleen. Lisäksi ruokailutilanteissa monikkolapset selkeästi seurasivat sitä, mitä toinen lapsi sai syödäkseen ja miten paljon. Tähän liittyen monikkolapset osasivat myös vaatia vanhemmiltaan tasapuolisuutta. Näitä vaateitaan monikkolapset ilmaisivatkin niin sanallisesti kuin elekielellä. Tasapuolisen kohtelun vaatimisesta hyvä esimerkki on tilanne, jossa iltapuuhien lomassa toinen monikkolapsista pyytää äitiään puhaltamaan omaan leppäkertun pistämään pipiinsä. Äiti puhaltaa tähän. Samaan aikaan toinen lapsista on vieressä tekemässä iltapuuhia ja seurailee samalla äidin ja sisarensa toimintaa. Kun hän huomaa äidin puhaltavan sisarensa pipiin, katsoo hänkin alaviistoon omaan pipiinsä ja vaatii, että äiti puhaltaa siihenkin. Tässä tapauksessa kummankaan lapsen pipi ei selkeästikään tuota heille fyysistä kipua, vaan sen avulla haetaan äidin huomiota. Keskeistä tämän teeman kannalta tilanteessa on se, että havaittuaan toisen lapsen saavan huomiota, vaatii toinen lapsista samanlaista kohtelua myös itselleen.

5.2.2 Kun on kaksi apua ja huomiota tarvitsevaa: odottaminen

Monikkolapset joutuivat arjessa odottamaan melko paljon erilaisissa tilanteissa. Odottaminen oli usein tilannetekijöiden seuraamus, mutta toisinaan monikkolapset odottivat myös vapaaehtoisesti, esimerkiksi sisartaan.

Yleisimmät monikkolasten odottamisen syyt olivat tilannetekijöihin perustuvia avun tai vuoron odottamisia. Monikkoperheen lapset joutuivat useasti siis odottamaan esimerkiksi sen vuoksi, että monikkovanhempi hoiti toisen lapsen ensin ja siirtyi vasta tämän jälkeen hoitamaan toista lasta. Omaa vuoroa odotettiin paitsi apua tarvittaessa, myös esimerkiksi leikkitilanteissa tai vanhemman huomiota toivottaessa. Pääosin lapset odottivat samassa tilassa ja tilanteessa kuin missä muutkin perheenjäsenet olivat. Näissä tilanteissa odottava lapsi saattoi odotellessaan touhuta omia asioita, seuralla muiden toimintaa tai oleskella toimettomana. Videoaineistossa ilmeni kuitenkin myös useampi tilanne, joissa monikkolapsi odotteli fyysisesti yksin, eri tilassa kuin missä muu perhe oli. Esimerkiksi iltapuuhien aikaan lapsi saattoi mennä itsekseen valitsemaan tai lukemaan kirjaa monikkovanhemman ja toisen lapsen tehdessä vielä iltapuuhia. Tällaiset edellä esittelemäni odottamistilanteet olivat siis tilannesyihin perustuvia.

Lisäksi monikkolapset odottivat joissain tilanteissa vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisesti odottaessaan monikkolapset odottivat sisartaan tai valikoivat esimerkiksi avun antajan. Valikoinnilla viitataan tilanteisiin, joissa lapsi toivoi apua tietyltä vanhemmalta ja näin ollen odotti kunnes tämä vanhempi kerkesi häntä auttamaan. Odottaminen näissä tilanteissa ei siis ollut välttämätöntä tai tilannesyihin perustuvaa, vaan lapsen oma päätös. Esimerkiksi eräässä iltapuuhatilanteessa monikkoperheen äiti ja isä laittoivat lapsilleen poskirasvaa:

isä rasvasi toista lasta ja äidin oli tarkoituksena rasvata toisen lapsen posket. Houkutteluista huolimatta lapsi ei kuitenkaan tullut äidin luo rasvattavaksi, vaan odotteli niin kauan kunnes, isä oli "vapaa" ja meni sitten hänen luokseen rasvattavaksi.

5.2.3 "Minä itse": itsenäinen toiminta

Tässä tutkimuksessa monikkoperheen lapset toimivat itsenäisesti pyrkiessään suorittamaan arkitoimintoja itse ja keskittyessään omaan toimintaansa.

Tämän tutkimuksen videoaineistossa esiin tullut arkitoimien itsenäinen suorittaminen oli joko oma-aloitteista tai vanhemman toimintaohjeisiin perustuvaa. Osassa tilanteista siis monikkolapset pyrkivät oma-aloitteisesti suorittamaan jonkin arkitoiminnon, kuten syömisen, peittelyn tai pukemisen itsenäisesti. Monesti itsenäinen yrittäminen tapahtui apua tai omaa vuoroa odotellessa. Itsenäinen yrittäminen siis perustui näissä tapauksissa monikkoperheen arkeen liittyvään tilannetekijään. Mikäli monikkovanhempi oli samassa tilassa, itsenäinen yrittäminen pohjautui usein vanhemman toimintaohjeisiin. Itsenäinen toiminta arkirutiinien suorittamisessa, kuten pukemisessa oli tässä tutkimuksessa mukana olleiden lasten kohdalla kuitenkin toisinaan enemmänkin yrittämistä ja näissä tilanteissa monikkovanhempi sai tulla lopulta avuksi, jotta arkirutiini saatiin suoritettua loppuun. Lisäksi videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa monikkolapsi oli fyysisesti yksin odottamassa vanhempaansa ja yritti sillä aikaa suorittaa arkitoimintoa itsenäisesti. Näissä tilanteissa lapsi kuitenkin näytti suhtautuvan yksinoloon ja itsenäiseen yrittämiseen positiivisesti, vaikka arkitoiminnan loppuun viemiseksi tarvitsikin vielä apua vanhemmiltaan.

Sen sijaan toiminnoissa, jotka monikkolapset jo itsenäisesti hallitsivat, he pystyivät keskittymään omaan toimintaansa, välittämättä suuremmin ympärillä olevista tapahtumista. Esimerkiksi ruokailutilanteissa monikkolapsi saattoi keskittyä omaan, itsenäiseen ruokailuun, seuraamatta esimerkiksi sisarensa ruokailua. Näissä tilanteissa lapsen katse pysyi omassa tekemisessä, eikä hän kommunikoinut muiden tilanteessa olevien kanssa. Lisäksi leikkitilanteissa ilmeni rinnakkainleikkiä, jolloin lapset leikkivät samassa tilassa vierekkäin, mutta omaan leikkiinsä keskittyen. Näin monikkolapset siis suorittivat jo itsenäisiä toimintoja, vaikkakin ne tapahtuivat samassa tilanteessa muiden perheenjäsenten kanssa.

5.2.4 "Minä ohjaan": pyrkimys tilanteen hallitsemiseen

Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisessä ilmeni erilaisia tapoja, joilla he pyrkivät hallitsemaan meneillään olevaa tilannetta. Tilannetta pyrittiin hallitsemaan joko itseen tai toisiin kohdistuvien keinoin. Itseen kohdistuvia tilanteen hallitsemismuotoja olivat tilanteen haltuunotto, leikkiin tai toimintaan yhtyminen sekä ristiriitatilanteessa toiseen vanhempaan turvautuminen. Toiseen yksilöön kohdistuvia tilanteen hallinnan keinoja taas olivat tilan antaminen ja toisen osallistaminen.

Tilanteen haltuunotto tapahtui monikkolasten toimesta pääosin puheen avulla. Puhumalla monikkolapset pyrkivät ohjaamaan tilannetta haluamaansa suuntaan. Tämä tapahtui esimerkiksi eräässä kirjanlukutilanteessa, kun lapset

esittivät kirjaan liittyviä kysymyksiä toinen toisen perään, vaikka äiti yritti jatkaa lukemista. Lisäksi videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa monikkolapsi jatkoi oman asiansa kertomista monikkovanhemman puheesta välittämättä ja tätä kuuntelematta. Näissä tilanteissa siis monikkolapsi selkeästi omalla puheellaan halusi ohjata tilannetta tiettyyn suuntaan.

Etenkin leikkitalanteissa ilmeni tilanteen hallitsemiskeinona toisten toimintaan yhtymistä. Lapsi siis tarkkaili muiden toimintaa ja pyrki liittymään mukaan esimerkiksi sisaren ja monikkoäidin touhuun. Lisäksi monikkolapset pyrkivät hallitsemaan ristiriitatilanteita turvautumalla toiseen vanhempaan. Esimerkiksi jos lapsen ja vanhemman välillä oli erimielisyys, saattoi monikkolapsi hakea lohtua toiselta vanhemmalta. Lisäksi videoaineistossa ilmeni tilanne, jossa monikkolapsi jäi vanhemman ja toisen lapsen touhun ulkopuolelle, ja tällöin ulkopuolelle jäänyt lapsi turvautui toiseen vanhempaan. Monikkolapset siis selkeästi pyrkivät omalla toiminnallaan hallitsemaan tai ohjaamaan tilannetta ja vuorovaikutustilannetta itselleen mielekkäämpään suuntaan.

Sen lisäksi, että monikkolapset pitivät tilannetta hallitsemalla huolta omasta roolistaan tilanteessa, huomioivat he myös toisia. Toiseen kohdistuvia tilanteen hallitsemismuotoja olivat tilan antaminen sekä toisen osallistaminen. Kuten aiemmin on todettu, monikkolapset seuraavat ja tarkkailevat jatkuvasti kaikkea, mitä heidän ympärillään tapahtuu. Myös havainto oman ja sisaren aseman vertailusta on tuotu jo aiemmin esille. Videoaineistossa ilmeni kuitenkin myös tilanteita, joissa monikkolapsi tarkkaili vanhemman ja sisarensa touhua, mutta antoi selkeästi toiselle lapselle tilaa sen sijaan, että olisi pyrkinyt saamaan tilanteessa itse huomiota. Lisäksi monikkolapset huomioivat muita osallistamalla leikin ulkopuolisia henkilöitä mukaan leikkiin. Osallistaminen

kohdistui niin sisareen kuin aikuiseenkin. Monikkolapset siis pyrkivät hallitsemaan tilannetta ja niin omaa kuin muidenkin asemaa vuorovaikutustilanteessa monin eri keinoin.

5.2.5 Minäkin olen täällä: huomion hakeminen

Monikkolapset joutuvat jatkuvasti arjessa jakamaan vanhemmilta saatavan huomion sisarensa kanssa. Videoaineistossa ilmeni useita tapoja, joilla monikkolapset pyrkivät saamaan monikkovanhemman huomion itseensä. Näitä olivat yleinen huomionhaku, fyysisen kontaktin hakeminen, huomion ylläpitäminen laatuhetkillä, toistelu sekä oman tahdon ilmaisu.

Yleiseen huomionhakuun olen luokitellut kaikki ne vuorovaikutuskäyttäytymistavat, joilla monikkolapset hakivat huomiota itselleen. Nämä yleiset huomionhaut tapahtuivat läpi aineiston erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Näissä tilanteissa monikkoperheen lapset halusivat jakaa jonkin asian muiden tilanteessa läsnä olevien kanssa tai muuten vain muiden huomaavan hänet. Monikkolapset pyrkivät hakemaan huomiota sanallisesti puhumalla ja sanattomasti ilmeillä, eleillä ja osoituksilla. Monikkolapset saattoivat myös yhdistellä puhetta ja eleitä, kuten ”äiti” ja osoitus, huomion saamiseksi ja asiansa kertomiseksi. Lisäksi huomiota pyrittiin saamaan hassuttelemalla, pelleilemällä ja hölmöilemällä. Esimerkiksi eräässä ruokailutilanteessa monikkolapsi aloittaa mukin kanssa pelleilemisen. Hän ottaa suullaan kiinni tyhjästä mukista, laskee siitä kohta irti, katsoo välissä kaksoissisartaan ja tekee saman uudelleen. Huomioita ei aina siis haettu ainoastaan vanhemmilta, vaan myös kaksoissisarelta. Myös negatiivisempiin keinoihin kuten uhmaamiseen ja tietoiseen tuhmouden tekoon turvauduttiin,

jotta huomio saataisiin itselle. Toisaalta yleisen huomionhaun alle luokittelemisani tilanteissa monikkolapset kuitenkin saattoivat myös antaa asian vain olla ja esimerkiksi jatkaa leikkiä, mikäli hänen huomionhakuunsa ei reagoitu. Eräässä leikkitilanteessa monikkolapsi yrittää selkeästi saada kontaktia äitiin ojentamalla tälle lautasta ja ottamalla pari askelta lähemmäs äitiä. Äidin keskittyessä leikkiin toisen lapsen kanssa, jatkaa hän kuitenkin vain omaa leikkipuuhaansa.

Fyysistä kontaktia monikkolapset pyrkivät saamaan suoralla toiminnalla joko sanallisesti sitä pyytämällä tai sanattomasti esimerkiksi syliin hakeutumalla. Suorien kontaktinhakutapojen lisäksi monikkolapset pyrkivät fyysiseen kontaktiin vanhempien kanssa vaivihkaa esimerkiksi leikin lomassa näihin nojautumalla tai menemällä tietoisesti vanhemman kutitettavaksi. Videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa monikkovanhempi keskittyi pelkästään toiseen lapseen ja näissä hyvin lyhytkestoisissakin tilanteissa lapsi sai kaiken huomion itselleen. Laatuhetkissä lapsi ei siis joutunut hakemaan huomiota, mutta sen sijaan hän pyrki ylläpitämään huomion itsellään. Tämä tapahtui esimerkiksi yhteisen leikin, hassuttelun tai jaetun hymyn tai katseen avulla.

Monikkolasten kommunikoinnissa ilmeni paljon myös toisteluja. Osassa tilanteissa toisteluun oli selkeä syy; samaa asiaa toistettiin niin pitkään kunnes joku kuunteli ja reagoi asiaan. Monikkolapset ilmaisivat selkeästi omaa tahtoaan paitsi sanallisesti kertomalla, myös eleillä ilmaisten ja kitisemälläkin. Näissä tapauksissa lapsen huomionhaku perustui siis siihen, että hänen ilmaisemansa asia tai mielipide, oma tahto, tulisi kuulluksi ja huomioiduksi. Ilmaistiinpa omaa tahtoa sanallisesti, elein tai kitinällä, jatkettiin toimintaa siis niin pitkään, että

siihen reagoitiin. Toisinaan saman asian toistamista kuitenkin jatkettiin vaikka vanhemmat olisivat jo reagoineet lapsen kertomaan.

5.2.6 Kun meitä on kaksi: sisarusten puheen ja toiminnan yhteen kietoutuminen

Monikkolapset ovat tottuneet pienestä pitäen toimimaan yhdessä ja kommunikoimaan keskenään. Monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymistä analysoidessani huomasin, että monikkolasten puhe ja toiminta kietoutuivatkin yhteen monin eri tavoin. Monikkolapset saattoivat yhtyä tai jatkaa sisaruksen toimintaa tai tarinaa, matkia toinen toisiaan ja reagoida toiselle osoitettuun puheeseen.

Videoaineistoissa ilmeni useita tilanteita, joissa monikkolapsella oli jokin touhu menossa ja toinen lapsi yhtyi tähän touhuun. Esimerkiksi monikkoäidin ja lapsi1a:n ja lapsi1b:n leikkiessä leipomisleikkiä, katsoo äiti lapsi1b:tä ja kehottaa tätä laittamaan kuviteltuja suklaahippusia taikinaan. Lapsi1a seuraa äidin ja lapsi1b:n touhua suorittaen samalla vielä edellistä leipomisleikkiin liittyvää toimintaa. Tämän jälkeen lapsi1a könyää hieman lapsi1b:n päältä, jotta hänkin pääsee ottamaan suklaahippuja. Lapsi1b taas kurkottuu äidin näyttämän kuvitellut suklaahippukasan suuntaan ja nostaa käsillään suklaa hippuja lapsi1a:n yli kohti leikkiämpäriä. Lapsi1a:n noustessa istumaan ja laittamaan suklaahippuja, väistää lapsi1b ja jatkaa sitten suklaahippujen laittoa ämpäriin. Tässä esimerkissä kävi ilmi paitsi toisen leikkiin yhtymistä, myös monikkolasten toiminnan luonnollista fyysistä läheisyyttä sekä toisen lapsen huomista omassa fyysisessä toiminnassa. Vaikkakin lapsi1a selkeästi tuli mukaan äidin ja lapsi1b:n

leikkitouhuun, oli leikkutilanne rauhanomainen ja fyysiset kanssakäymiset tapahtuivat sujuvasti, toista satuttamatta.

Vastaavasti jos toinen lapsista kertoi jotain tarinaa tai asiaa, saattoi toinen lapsi yhtyä siihen tai jatkaa siitä, mihin toinen lapsi jäi. Esimerkiksi tässä monikkolapset kuvaavat äidilleen sitä, miten joku toinen lapsi oli tehnyt toiselle monikkolapsista pipin (tähän esimerkkiin on kirjattu vain lasten kyseiseen asiaan liittyvä puhe):

L2a: sitte tuli ku Pekka kolisti sitte siitä

L2b: ja Pekka tökkäs näin ja sitten tuli tohon pipi

L2a: Pekka tökkäs tuoho. Sitte se siitä tuli se, sitte se, se näin pam!

L2b: pampam!

L2a: ja uuestaan tuli pipi

L2b:pom!

Kuten useaan otteeseen on todettu, seurailevat monikkolapset jatkuvasti toinen toistensa toimintaa ja usein lapset myös matkivat sisarensa toimintaa eli tekivät perässä saman, mitä toinen teki edellä.

Puheen yhteen kietoutuminen taas ilmeni tilanteissa, joissa monikkovanhempi puhui toiselle lapsista ja toinen lapsi reagoi puheeseen, vaikkei puhe, toimintaohje tai muu vastaava ollutkaan hänelle kohdistettu. Esimerkiksi eräässä iltapalatilanteessa monikkoisä katsoo lapsi1b:tä ja kysyy, ottaako tämä mansikkaa. Lapsi1b katsoo isää ja nyökkää myönteisen vastauksen merkiksi. Samaan aikaan kuitenkin myös lapsi1a huutaa kovaan ääneen "joo-oo, joo-oo".

5.2.7 "Sisarrakkautta": konfliktitilanteet

Yksi monikkoperheen eduista on se, että lapsilla on aina leikkikaveri, mutta monikkoperheen arjessa ilmeni myös konfliktitilanteita. Konfliktitilanteita syntyi, kun molemmat lapset hakivat huomiota yhtäaikaisesti, kun monikkolasten välille syntyi jokin erimielisyys sekä tilanteissa, joissa toinen lapsista pyrki saamaan vanhemman jakamattoman huomion itselleen. Fyysistä sisaruksen satuttamista ei tämän tutkimuksen videoaineistossa kuitenkaan esiintynyt lainkaan.

Videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa monikkolapset puhuivat päällekkäin ja pyrkivät molemmat samaan aikaan sanallisesti saamaan huomion itseensä. Lisäksi huomiota pyrittiin hakemaan toiminnan avulla. Tästä syntyy kuitenkin konfliktitilanne monikkovanhemman ja -lasten välille, kun monikkovanhempi ei pysty huomioimaan molempia lapsia yhtäaikaisesti. Toisinaan monikkolapset selkeästi pyrkivät saamaan jakamatonta huomiota itselleen, mutta etenkin tilanteissa, joissa vain toinen monikkovanhemmista oli läsnä, tämä ei aina ollut mahdollista. Eräässä tällaisessa konfliktitilanteessa lapsi päätyikin vaihtamaan leikkiä, kun ei onnistu saamaan vanhemman jakamatonta huomiota itselleen.

Monikkolapset saavat pienestä pitäen jakaa touhut ja leikit keskenään, mutta aina ne eivät tietenkään suju ongelmitta. Sisarten välille syntyy väistämättäkin erimielisyyksiä esimerkiksi leikkitilanteissa, kun molemmat lapset haluaisivat saman lelun. Tällaisten toiminnan ohessa syntyvien erimielisyyksien lisäksi

videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa toinen monikkolapsista selkeästi härnäsi sisartaan. Esimerkiksi eräässä iltapalatilanteessa toinen monikkolapsista alkaa laulamaan ruokapöydässä ihahaa- laulua. Toinen lapsista yhtyy pian lauluun. Pian tämän jälkeen laulun aloittanut lapsi kuitenkin voimakkaasti, neljään otteeseen, kieltämään sisartaan laulamasta ruokapöydässä. Sisar kuitenkin jatkaa laulamista, kunnes äiti puuttuu tilanteeseen. Tämän jälkeen laulamisen aloittanut ja kieltoja ladellut lapsi alkaa kuitenkin jälleen itse laulamaan.

6. POHDINTA

Tutkimuksen tarkoitus oli luoda mahdollisimman monipuolista kuvaa monikkoperheen arjen vuorovaikutuskäyttäytymisestä. Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni tuloksia syvällisemmin ja pohdin niiden yhtäläisyyksiä varhaiskasvatuskentän muihin konteksteihin sekä aiempiin tutkimuksiin. Tulosten tarkastelun jälkeen siirryn arvioimaan tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä, ja viimeisenä kartoitan tutkimukseni merkitystä ja tuon esiin jatkotutkimusehdotuksia.

6.1 Tulosten tarkastelu

Lähtökohtaisesti kiinnostus tämän tutkimuksen tekemiseen syntyi halusta tietää enemmän monikkoperheen vuorovaikutuksesta ja etenkin siitä, kuinka monikkoperheen vanhemmat pystyvät vastaamaan useamman lapsen tarpeisiin vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tutkimus osoitti, että monikkoperheen vuorovaikutus on hyvin tapahtumarikasta ja monikkoperheen vanhemmat

joutuvat muun muassa jakamaan huomiota yhtäaikaaisesti useaan kohteeseen, kamppailemaan riittämättömyyden kanssa ja tyytymään pieniin yksilöllisen huomioinnin hetkiin. Toisaalta he saavat osakseen hymyt, halit ja lasten hauskat letkautukset eli kaikki arjen pienet onnen hetket tuplana. Vaikka monikkoarki varmasti syö monikkovanhempien voimia, se myös antaa takaisin monin verroin ilon hetkiä. Monikkoperheen lasten vuorovaikutuskäyttäytymisessä taas esiin nousi muun muassa odottamistilanteet, jatkuva tilanteen ja oman aseman tarkkailu sekä monikkosisarusten toiminnan yhteen kietoutuminen.

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä yksi merkittävimmien esille nousseista toimintatavoista oli jatkuva katseen kierto. Tulos osiossa katseen kiertoa on käsitelty niin "molempien lasten huomiointi", "toiminnan ja kommunikoinnin monimuotoisuus" kuin "tilanteen hallinta" teemankin sisällä. Katseen kiertoa voidaankin käyttää paitsi useamman lapsen vuorottaiseen huomiointiin, myös yleiseen tilanteen seuraamiseen ja hallintaan. Monikkoperheen arki on täynnä sanallista ja sanatonta kommunikointia, touhua ja toimintaa, yhteistä leikkiä ja konfliktitilanteitakin. Katseen kierto voikin olla monikkoperheen vanhemmalle myös tilanteen hallitsemisen keino. Holditch-Davisin tutkimuksessa eräs isä kuvasi sitä, kuinka monikkoarjessa joutuu keskittymään tilanteen hallitsemiseen laatuajan viettämisen sijaan. Monikkovanhempien tulee jatkuvasti hallita tapahtumarikasta arkea ja tätä hallitakseen tulee pyrkiä olemaan tietoinen kaikesta ympärillä tapahtuvasta, etenkin jos monikkovanhempä on tilanteessa yksin molempien lasten kanssa.

Tässä tutkimuksessa mukana olleissa videotallenteissa, joissa läsnä oli vain toinen vanhemmista, oli tuo vanhempä aina äiti. Videoaineistossa oli selkeästi havaittavissa se, miten eri tavoin äidit käyttäytyivät kun paikalla oli myös isä

jakamassa kasvatusvastuuta. Tämä ilmeni muun muassa äidin jättäytyessä leikkitilanteesta sivusta seuraajan rooliin sekä koko perheen ruokailutilanteessa, jossa äidin ei tarvinnut olla niin vahvasti ohjaamassa toimintaa isänkin ollessa tilanteessa läsnä. Isän ja muiden läheisten apu edesauttaa äidin jaksamista monikkoarjessa (Manninen, 2003), jossa hän usein joutuu yksin kamppailemaan kahden lapsen yhtäaikaiseen hoitamiseen liittyvien asioiden kanssa.

Aiemmat tutkimukset ja teorian tieto tukevat havaintojani monikkovanhempien riittämättömyydestä. Mannisen (2003) mukaan monikkoperheen äidit joutuvat kamppailemaan riittämättömyyden tuntemusten kanssa jo vauvojen ensiviikoista saakka. Beckin (2002) tutkimuksessa taas kävi ilmi, että monikkoäidit kokivat heitä vedettävän kahteen suuntaan yhtä aikaisesti, mikä ilmeni myös omassa tutkimuksessani. Myös Holditch-Davisin ym. (1999) tutkimuksessa monikkoperheiden vanhemmat kuvasivat kokevansa syyllisyyttä, kun he eivät pystyneet vastaamaan lastensa tarpeisiin niin nopeasti kuin olisivat halunneet. Omassa tutkimuksessani yksi monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisen teemoista olikin riittämättömyys. Tutkimuksessani monikkovanhemman riittämättömyys ilmeni esimerkiksi huomion jakamisena useaan kohteeseen yhtäaikaisesti, lasten odotuttamisena sekä lasten huomionhaun havaitsemattomuutena. Beckin tutkimukseen osallistunut monikkoäiti kuvailee sitä, miten monikkovanhempien pitää jakaa jatkuvasti huomiota kahteen suuntaan, jolloin yksilöllinen huomiointi ei mahdollistu samalla tavalla kuin yhden lapsen perheessä. Tämä monikkoäidin sanallisesti kuvaama asia ilmeni omassa tutkimuksessani monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymistä havainnoidessa. Monikkovanhemmat jakoivatkin huomiota paitsi yhtäaikaisesti useaan eri kohteeseen myös vuorotellen lapselle ja sitten toiselle. Monikkovanhemmat pyrkivät kuitenkin huomioimaan lapsensa

tasapuolisesti ja tarjoamaan molemmille lapsille myös pieniä yksilöllisen huomioon hetkiä.

Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymistä analysoidessani erittelin molempien lasten huomioon ja tasapuolisuuden sekä lasten yksilöllisen huomioon. Jossain kontekstissa näiden kahden voidaan ajatella merkitsevän lähestulkoon samaa asiaa. Tässä tutkimuksessa tekemässäni luokittelussa näiden kahden välillä on kuitenkin merkittävä ero: molempien huomioon ja tasapuolisuudella viitataan tilanteisiin, joissa monikkovanhempi keskittyy siihen, että molemmat lapset saavat tasapuolisesti huomiota. Tasapuolisen huomioon takaamiseksi monikkovanhemmat esimerkiksi jakoivat vuoroja ja huomiota. Yleistä oli, että etenkin vain yhden monikkovanhemman ollessa tilanteessa läsnä huomio kanavoitiin moneen eri suuntaan. Esimerkiksi toista lasta saatettiin pitää sylissä ja auttaa konkreettisesti, ja samaan aikaan katsekontakti ja puhe osoitettiin toiselle lapselle. Myös katseen kiertoa hyödynnettiin merkittävän paljon molempien lasten tasapuolisen huomioon keinona. Monikkovanhemmat kiinnittivätkin huomiota tasapuolisen huomioon tarjoamiseen ja toisaalta jakoivat huomiotaan useaan paikkaan yhtäaikaisesti kohdistuen esimerkiksi puheensa toiselle lapselle, mutta katseensa toiselle lapselle. Tällainen huomion jakaminen useaan kohteeseen yhtäaikaisesti saattaa kuitenkin johtaa tilanteeseen, jossa kumpikaan lapsista ei saa kunnolla huomiota itselleen.

Tässä tutkimuksessa yksilöllisellä huomioon taas viitataan tilanteisiin, joissa monikkovanhempi selkeästi keskittyy vain yhteen lapseen kerrallaan. Tällöin niin katse, puhe kuin mahdollinen fyysinen kontaktikin osoitettiin yhdelle lapselle. Nämä yksilöllistä huomion sisältävät niin sanotut laatuhetket saattoivat olla

hyvinkin lyhytkestoisia, mutta olennaista niissä oli, että lapsi sai vanhemman jakamattoman huomion itselleen. Tutkimuksessa kävi ilmi myös se, että tietoisesti tai tiedostamattaan monikkovanhemmat pyrkivät pitämään huolta siitä, että molemmat lapset saivat osakseen yhtä paljon myös näitä yksilöllisen huomioinnin laatuhetkiä. Hyvää esimerkkiä tästä edustaa tilanne, jossa nukkumaanmeno tilanteessa äiti vaatii lapsilta yhtä monta pusua, vaikka lapsi itse olisikin jo menossa seuraavaan touhuun. Pohdinkin sitä, onko tasapuolisuus ja tasapuolisen huomion saanti yhtä tärkeää monikkolapsille kuin se on monikkovanhemmille? Tutkimuksessani kävi selkeästi ilmi se, että monikkovanhemmat jakoivat huomiota tasapuolisesti ja monikkolapsetkin tietyissä tilanteissa osasivat vaatia tasapuolisuutta. Tutkimuksessa nousi kuitenkin esiin myös tilanteita, joissa monikkolapset antoivat tilaa toiselle lapselle tai kuten edellä kuvailin, eivät olleet kiinnostuneita vanhemman tarjoamasta tasapuolisesta hellyyden osoituksesta. Voidaan siis ajatella, että tasapuolinen yksilöllinen huomiointi ei siis olekaan sitä, että molemmille lapsille annetaan yhtä monta pusua tai halia. Sen sijaan yksilöllinen huomiointi niin monikkoperheessä kuin missä tahansa aikuisen ja lapsen välisessä suhteessa viittaa siihen, että kyseinen lapsi huomioidaan tavalla, jota kyseinen lapsi meneillään olevassa tilanteessa tarvitsee. Toiselle lapselle tuo yksilöllisen huomioinnin hetki voidaan tarjota halitellen ja pusutellen. Toiselle lapselle yhtä laadukas ja merkityksellinen yksilöllinen hetki voi sen sijaan syntyä hupsuttelun ja vanhemman kanssa hölmöilyn kautta. Myös Andersonin ja Andersonin (1990) tutkimuksen tulokset tukevat havaintojani monikkovanhempien tasapainottelusta yksilöllisten hetkien tarjoamisen ja tasapuolisuudesta kiinni pitämisen välillä. He ovatkin kutsuneet tätä äidilliseksi oikeudenmukaisuudeksi.

Tasapuolisessa avun tarjoamisessa ilmeni eräs poikkeus tähän muuten säännönmukaiseen tasapuolisuuden vaalimiseen. Kun monikkoperheen

vanhemmat auttoivat lapsia esimerkiksi pukemistilanteissa, ei apu kohdistunutkaan aina tasapuolisesti ja vuorotellen molempiin lapsiin, vaan useissa tilanteissa monikkovanhempi auttoi sitä lasta, joka oli tilanteessa paremmin "saatavilla". Monikkoperheen arki on arkirutiinien osalta aikalailla liukuhihnan toimintaan verrattavissa: ensin syötetään toinen lapsi, sitten toinen. Tämän jälkeen lähdetään ulos ja puetaan ensin toinen lapsi ja sitten toinen. Sama kaava toistuu tilanteesta toiseen. Jotta nämä arkiaskareet ja -toiminnot etenivät sujuvasti, monikkoperheen vanhemmat auttoivatkin siis sitä lasta, joka sillä hetkellä tuli ottamaan avun vastaan. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, ettei toista lasta huomioitaisi, mutta monikkovanhempien sääntillinen tasapuolisuuden seuraaminen väistyi käytännöllisyyden ja sujuvuuden tieltä tällaisissa arkisissa toiminnoissa. Liukuhihnainen toiminta voi monen korvissa kuulostaa negatiivissävytteiselle, mutta todellisuudessa monikkoperheen arki sisältää paljon toistoja ja samoja toimintoja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että asioita tulisi tehdä samalla tavalla jokaisen lapsen kanssa, vaan nämä arkiset toiminnot voidaan yksilöllisesti muokata kunkin lapsen tarpeisiin sopivalla ja mielekkäällä tavalla. Toiminnan ei siis tarvitse olla yksilöimätöntä, vaikka sama asia tehtäisiin useamman lapsen kanssa. Manninen onkin todennut, että monikkovanhemmilta vaaditaankin herkkyyttä monikkolasten erilaisuuden ja erilaisten tarpeiden havaitsemiseksi (Manninen, H., 2003, 137).

Myös aiemmissa monikkoperhettä koskevissa tutkimuksissa on käsitelty yksilöllisen huomioon otamista. Esimerkiksi Beckin (2002) tutkimuksessa on käynyt ilmi, että monikkovanhemmat toivoisivat heillä olevan enemmän aikaa molempien lasten yksilölliselle, kiireettömälle huomioimiselle. Lisäksi Holditch-Davisin ym. (1999) tutkimukseen osallistuneet monikkovanhemmat kuvasivat monikkoarjen vuorovaikutuksen tehtäväorientoituneisuutta ja sitä, että aika käytettiin tilanteen hallintaan "laatuajan" viettämisen sijaan.

Asiantuntijoiden mielestä taas monikkolapsien yksilöllisyyttä tulisi tukea heidän identiteetin kehityksen vuoksi. Hänen mukaansa vanhempien tulisikin huomioida kummankin lapsen yksilölliset toiveet, tarpeet ja mielenkiinnon kohteet. (Heikinheino, A., 2007.) Tutkimuksessani kävi kuitenkin ilmi, että monikkoarki on hyvin tapahtumarikasta ja arkirutiineja hoitaessa lasten yksilölliselle huomioinnille jäänyt aika oli vähäistä ja katkonaista. Vaikka monikkoarjen kiireiden keskellä voikin olla vaikea löytää aikaa laatuajan viettämiseen, voidaan monikkolasten yksilöllisyyttä kuitenkin tukea pienillä arjen teoilla. Kuten teoriaosuudessa todettiin, monikkolasten yksilöllisyyttä voidaan tukea esimerkiksi omilla vaatteilla ja tavaroilla (Kumpula, U., 2004). Lisäksi arjen toiminnoissa voidaan huomioida monikkolasten yksilölliset mielenkiinnon kohteet ja esimerkiksi leikki-tilanteissa tarjota lapselle mahdollisuus valita oma leikki tai touhu. Yksilöllisen huomioinnin vuorovaikutushetkiä taas voidaan yhdistää arkirutiinien joukkoon, kuten tutkimuksessani monikkoäiti teki hammaspesutilanteessa. Monikkoperheen äiti yksinkertaisesti keskitti katseensa toiseen lapseen, hymyili hänelle ja luki lapsen yöpaidassa olevan tekstin samalla lastaan koskettaen. Aikaa tähän hetkeen kului vain muutamia sekunteja, mutta hymy lapsen kasvoilla osoitti, että hetki oli hänelle merkityksellinen.

Robin, Corroyer ja Casatin (1996) monikkovanhempien lastenhoitotottumuksia havainnoimalla ja monikkovanhempia haastatteleamalla tehdyssä tutkimuksessa paneuduttiin kaksosten yksilöllistämisen ja kaksostamisen teemaan. Tutkimuksen tuloksena on esitetty jatkumo, jonka toisessa päässä ovat monikkovanhemmat, jotka kohtelevat lapsiaan yksilöinä ja toisessa päässä monikkovanhemmat, jotka kohtelevat lapsiaan yksikkönä, kaksosina. Heidän mukaansa monikkolasten toiminnan ja arkirutiinien yhtenäistämiseen pyrkivät monivanhemmat eivät perusta toimintaansa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, mikä

saattaa aiheuttaa rajoituksia äidin ja lapsen väliselle suhteelle. Toiminnan yhtenäistämällä viitataan esimerkiksi ruokailujen ja nukkumaan menojen yhtenäistämistä.

Omassa tutkimuksessani monikkolasten rutiinit näyttivät noudattavan samaa rytmiä: lapset söivät, lähtivät ulos, leikkivät ja menivät nukkumaan saman rytmin mukaisesti. Tutkimukseni tuloksiin pohjautuen olen kuitenkin eri mieltä siitä, että monikkovanhemman ja lapsen välinen suhde kärsisi tästä yhtenäistämiseen pyrkivästä toimintatavasta. Vaikka arkirutiinit suoritettiin yhtäaikaisesti, huomioivat monikkoperheen vanhemmat lapsiaan yksilöllisesti näiden arkirutiinien ohessa. Esimerkiksi eräällä leikkihetkellä monikkoperheen isä ja äiti molemmat yhdessä huomioivat toista lasta ja loivat hänelle niin sanotun laatuhetken häntä kutittelemalla ja yksin häneen keskittymällä. Toisessa tilanteessa taas monikkoäiti huomioi toista lapsista iltapuuhien lomassa hänen yöpaidan tekstiään lukemalla. Vaikka lasten syömis- ja nukkumisaikatauluja eriytettäisiin lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan, en usko, että se lisäisi lasten saamaa yksilöllistä huomiointia tai parantaisi lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Päinvastoin, tuolloin kun toinen lapsi olisi menossa päiväunille, saattaisi toinen lapsista olla vasta ruokaa vailla ja tuolloin monikkovanhemman pitäisi olla fyysisesti kahdessa paikassa yhtäaikaisesti: nukuttamassa toista makuuhuoneessa ja syöttämässä toista keittiössä. Sen sijaan arkitoimintoja yhtenäistämällä kaikkien toiminta tapahtuu pääosin samassa tilassa ja se luo mahdollisuuden yksilöllisen huomioinnin hetkien syntymiselle, vaikkakin ne olisivat lyhytkestoisia ja katkonaisia. On kuitenkin huomioitava, että Robin, Corroyer ja Casatin (1996) tutkimus kohdistui alle 1-vuotiaisiin monikkolapsiin. Tällöin etenkin heidän syömisrutiinit, johon saattaa kuulua imettämistä, ovat erilaisia kuin omaan tutkimukseeni osallistuneilla lapsilla. Lisäksi Robin, Corroyer ja Casatin tutkimuksessa havaittiin, että monikkolasten kanssa yksin

ilman apujoukkoja olevat vanhemmat olivat taipuvaisempia yhtenäistävään toimintatapaan.

Mielestäni tulisi kuitenkin kriittisesti pohtia ja erotella kaksostamiseksi luokiteltavia eri toimintatapoja. Voitaisiinkin mielestäni puhua ideologisesta kaksostamisesta, jossa monikkovanhemmat tekevät tietoisien kasvatuksellisten päätöksen esimerkiksi pukea lapsensa samoihin vaatteisiin, erityisen painokkaasti tukea heidän kaksosuuttaan ja puhuvat lapsistaan yksikköinä. Toisena kaksostamisen muotona sen sijaan voisi olla tilannekohtainen kaksostaminen, jossa kaksoset esimerkiksi käytännön syistä syötetään tai nukutetaan yhtäaikaisesti. Näissä kahdessa onkin siis selkeä ideologinen ero. Itse monikkoperheen äitinä uskoisin, että tämän luokittelun perusteella huomattavasti useammat monikkoperheen vanhemmat käyttävät arjessaan tilannekohtaista kaksostamista kuin ideologisiin syihin perustuvaa kaksostamista.

Teoriaosuudessa kävin läpi myös perheen dyadi- ja triadisuhteita. Videoaineistojen tarkastelun tuloksena nostinkin omasta tutkimusaineistostani esille erilaisia toimintatapoja, joiden avulla monikkovanhemmat pyrkivät ylläpitämään triadisuhdetta. Lisäksi monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä ilmeni toimintatapoja, jotka viittasivat dyadisuhteen rakentamiseen. Molempien lasten huomiointiin ja tasapuoliseen huomiointiin liittyvät toimintatavat ovat esimerkkejä triadisuhteen ylläpitämisestä. Molempia lapsia huomioitiin siis yhtäaikaisesti tai vuorotellen: vilkuilemalla, keskittymällä kahteen asiaan yhtäaikaisesti sekä jakamalla omaa toimintaa kahteen osaan esimerkiksi puhumalla toiselle lapselle ja seuraamalla samanaikaisesti toisen lapsen toimintaa katseella. Triadisuhteen ylläpitämiseen

viittaa myös monikkovanhempien katseen kiertäminen lapsesta toiseen esimerkiksi leikkitilanteen aikana. Myös Fivaz-Depeursinge, Favez, Lavanchy de Noni ja Frascarolo (2005) ovatkin kuvanneet, että nopea katseen siirtyminen on yksi kolmenkeskisessä eli triadisessa vuorovaikutuksessa käytettävistä toimintavaista. Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytymisessä esiintyi myös paljon tiedostettua vuorottelua, mikä ilmeni niin puheessa, kuin toiminnassakin: Ensin huomio kiinnitettiin toiseen lapseen ja tämän jälkeen oli toisen vuoro saada vanhemman huomio. Tämä tiedostettu vuorottelu voi viitata niin dyadi- kuin triadisuhteenkin ylläpitämiseen. Dyadisuhteen rakentamiseen viittaisi vanhemman toiminta, jossa hän antaa kaiken huomionsa ensin toiselle lapselle ja sen jälkeen tekee saman toisen lapsen kanssa. Toisaalta siirtäessään huomionsa toiseen lapseen, monikkovanhemman voidaan ajatella ylläpitävän triadisuhdetta, jossa toimijoita on kolme. Dyadisuhteen ylläpitämiseen selkeästi viittasivat kuitenkin lasten yksilöllisen huomioinnin tilanteet, joissa monikkoperheen vanhempi selkeästi keskittyi ainoastaan yhteen lapseen, tarjosi hellyyttä yhdelle lapselle tai tarjosi tälle yksilöityjä vaihtoehtoja. Näissä tilanteissa hän saattoi sivuttaa toisen lapsen huomionhakuisuuden ja antoi jakamattoman huomion, kahdenkeskisen laatuhetken, toiselle lapselle.

Myös monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisessä oli havaittavissa toisaalta toimintatapoja, joilla he pyrkivät ylläpitämään asemansa triadisuhteessa, mutta toisaalta myös toimintatapoja, jotka mahdollistivat vanhemman ja toisen lapsen dyadisuhteen muodostumisen. Monikkolapset pyrkivät ylläpitämään triadisuhdetta hakemalla äidin huomiota esimerkiksi katsekontaktin avulla tai lelua ojentamalla ja esittelemällä. Tutkimuksessani kävi ilmi, että tilanteet, joissa monikkolapset hakivat äidin huomiota, liittyivätkin valtaosin triadisuhteen ylläpitämiseen dyadisuhteen muodostamisen sijaan. Toista lasta ei siis pyritty syrjäyttämään vaan ennemminkin pitämään yllä omaa asemaa tilanteessa. Hyvin

harvoissa tilanteissa monikkolapset selkeästi osoittivat haluavansa vanhemman jakamatonta huomiota. Toisaalta tutkimuksessa ilmeni myös yksittäisiä tilanteita, joissa monikkolapset mahdollistivat dyadisuhteen vanhemman ja toisen lapsen välillä. Näissä tapauksissa lapsi seurasi heidän touhuja vierestä niihin puuttumatta ja keksi omia touhuja tai tyytyi touhuamaan yksin monikkovanhemman keskittyessä toiseen lapseen.

Tutkimukseni mukaan monikkoperheen lapset hakivat huomiota monissa eri tilanteissa ja monin eri tavoin. Valtaosassa tilanteista huomiota haettiin monikkovanhemmalta. Monikkolapsen tavoitteena saattoi olla esimerkiksi avun saanti tai jonkin ajatuksen jakaminen vanhemman kanssa. Osassa tilanteista monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisessä ilmeni jotain sellaista toimintaa, mikä sai muiden huomion kääntymään häneen. Näissä tapauksissa monikkolapsella ei siis ollut ilmeistä syytä huomion kohteena olemiseksi, mutta videoaineiston perusteella näytti siltä, että näissä tilanteissa monikkolapsi yksinkertaisesti halusi tulla huomioiduksi. Kuten todettu, huomiota haettiin monin eri keinoin, kuten kielellisesti, eleillä, ilmeillä tai hassuttelemalla. Etenkin niissä tilanteissa kun huomiota haettiin hassuttelun tai hölmöilyn kautta, huomiota saatiin ja ehkä haettiin enemmänkin kaksossisarelta kuin vanhemmilta. Tulokset osiossa olenkin kuvannut tilannetta, jossa toinen monikkolapsista haki huomiota sisareltaan ruokapöydässä mukilla pelleillen.

Monikkoperheen äitinä olen erilaisissa yhteyksissä huomannut ulkopuolisten suusta kuuluvan toistuvasti samoja monikkolapsiin liittyviä kommentteja ja ajatuksia. Näitä ovat muun muassa ”monikkolapsissa on se kiva, että on sitten aina leikkikaveri”, ”monikkolapset kyllä varmaan oppivat hyvin jo pienenä odottamaan omaa vuoroaan ja jakamaan tavarat” ja ”monikkolasten on pakko

itse opetella tekemään asioita, kun ei aina saa apua heti”. Myönnettävä on, että kyseiset lausahdukset pitävät ainakin tämän tutkimuksen osalta melko hyvin paikkansa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että monikkolapset paitsi leikkivät yhdessä, myös esimerkiksi tarinoivat yhdessä, matkivat toinen toisiaan ja hölmöilivät tai hassuttelivat toinen toiseltaan huomiota hakien. Monikkolapset käyttäytyivät tässä tutkimuksessa toisiaan kohtaan hyvin sopuisasti ja olikin yllättävää, miten vähän konfliktitilanteita ja riitoja monikkolasten välillä oli. Esimerkiksi fyysistä toisen satuttamista ei videoaineistossa ilmennyt lainkaan. Myös tavarat ja lelut jaettiin tässä tutkimuksessa mukana olleiden monikkolasten osalta vällan sopuisasti, eikä niistä syntynyt juurikaan konfliktitilanteita. Vaikka monikkolapset käyttivät paljon aikaa kaksoissisaruksensa toiminnan seuraamiseen, oman aseman tarkkailuun ja oman ja sisaren tilanteen vertailuun, leikkitilanteissa ilmeni hyvin vähän riitatilanteita. Tässä tutkimuksessa mukana olleet monikkolapset olivatkin huomattavasti tarkempia esimerkiksi huomion ja ruoan tasapuolisesta jakamisesta kuin lelujen tai tavaroiden jakamisesta. Lisäksi yhtenä voimakkaana vuorovaikutuskäyttäytymisen piirteenä esiintyi monikkolasten puheen ja toiminnan yhteen kietoutuminen. Tämä ilmeni niin toisen aloittaman tarinan tai hölmöilyn jatkamisena kuin myös esimerkiksi jaettuina leikkitilanteina, joihin sisältyi sulavaa fyysistä kontaktia ja toisen huomiointia.

Vuoron odottamista sen sijaan videoaineistossa esiintyi erittäin paljon. Valtaosin vuoron odottaminen oli seurausta siitä, että vanhempi hoiti tai auttoi toista monikkosisaruksista. Vuoron odottaminen tuli luonnollisesti voimakkaammin esiin niissä tilanteissa, joissa vain toinen monikkovanhemmista oli paikalla. Siltala (2003) on Margaret Brodenia (1998) lainaten luonnehtinut äidillistä sensitiivisyyttä ja painottanut etenkin oikea-aikaista lapsen tarpeisiin vastaamista. Tämä tutkimus kuitenkin osoitti, että monikkolapset joutuvat

käyttämään paljon aikaa odottamiseen ja monikkovanhemmat vastaavasti joutuivat tilannesyihin perustuen odotuttamaan lapsiaan. Kahden lapsen hakiessa huomiota tai tarvitessa apua yhtäaikaisesti, voi monikkovanhempi pyrkiä jakamaan huomionsa kahteen paikkaan yhtäaikaisesti tai toinen vaihtoehto on joustaa oikea-aikaisesta tarpeisiin vastaamisesta ja odottaa lasta. Näitä molempia toimintatapoja ilmenikin tässä tutkimuksessa. Oikea-aikainen lapsen tarpeisiin vastaaminen onkin teoriassa hyvä ja tavoiteltava toimintamalli, josta kuitenkin tutkimukseni tulosten perusteella monikkoperheen vuorovaikutuksessa joudutaan joustamaan. Tulee kuitenkin huomioida se, että äidillisestä sensitiivisyydestä keskusteltaessa viitataan usein nimenomaan vauvojen tarpeisiin vastaamiseen ja tähän tutkimukseen osallistuneet lapset olivat jo ohittaneet vauvaiän.

Myös itsenäistä arkitoimintojen suorittamista esiintyi videotallenteilla ja se oli linkitetty valtaosin tilanteisiin, joissa monikkovanhempi ei pystynyt auttamaan lasta auttaessaan toista lasta. Itsenäinen yrittäminen, kuten pukeminen tai itsensä peittäminen olikin siis monikkoperheen tilanteen edellyttämä toimintatapa, vaikkakin se useasti vielä tähän tutkimukseen osallistuneilla lapsilla jäi yrittämiseksi. Toisaalta videoaineistojen perusteella näytti siltä, että monikkoperheen lapset eivät esimerkiksi pukemistilanteissa pystyneet keskittymään omaan itsenäiseen toimintaan, vaan sen sijaan keskittyivät muiden toiminnan tarkkailuun.

Tilanteen tarkkailua ja muiden toiminnan seuraamista esiintyikin paljon niin monikkolasten kuin monikkovanhempienkin vuorovaikutuskäyttäytymisessä. Lisäksi monikkolasten toiminnassa oli havaittavissa myös keskittymättömyyttä ja "haahuilua" erilaisissa tilanteissa. Näissä tilanteissa oma toiminta jäi kesken

tai tekemättä, muiden toiminnan seuraamisen vuoksi. Monikkoperheen arki on hyvin tapahtumarikasta ja pohdinkin, voisiko monikkolasten suorittama jatkuva seurailu ja tarkkailu olla seurausta siitä, että ympärillä tapahtuu niin paljon. Toisaalta tutkimuksessa kävi ilmi, että monikkolapset tarkkailevat myös omaa asemaansa ja vertailevat omaa ja sisarensa tilannetta toisiinsa. Voi myös olla, tämä oman aseman tarkkailu ajaa monikkolapset seuraamaan toisen lapsen toimintaa oman toiminnan etenemisen kustannuksella. Muiden toiminnan tarkkailun ja katseen kierron noustessa vahvasti esiin niin monikkovanhempien kuin monikkolastenkin vuorovaikutuskäyttäytymisessä pohdin myös sitä, missä määrin monikkolapset oppivat näitä vuorovaikutustapoja vanhemmiltaan. Monikkovanhempien toiminnassa ilmeni, että rauhallisetkin hetket olivat hyvin tapahtumarikkaita ja suorituskeskeisiä. Esimerkiksi eräällä leikkihetkellä äidin rooli oli hyvin vahva ja leikkitoimintoja suoritettiin hänen antaman mallin mukaan toinen toisen perään. Vastaavasti videoaineistossa ilmeni tilanteita, joissa monikkovanhempi ei malttanut olla paikallaan tai kenties totutun tavan mukaan koko ajan suoritti jotain tehtävää. Jos ei muuta, niin valmisteli jo seuraavan lapsen touhua tai leikkihetkellä järjesteli tavaroita. Kumpula (2004) on todennut, että monikkoarki on hyvin organisointia vaativaa. Hänen mukaansa osalla monikkovanhemmista voi kuitenkin kestää vuosia ennen kuin he käsittävät, kuinka organisointua vauva-arki olikaan. Monikkoarjen pyörittäminen vaatii siis vanhemmilta aktiivista työtettä, mutta jossain määrin näytti siltä, että tämä jatkuva suorittaminen jäi ikään kuin päälle myös rauhallisissa tilanteissa. Lapsille on ominaista mallista oppiminen ja pohdinkin, voisiko tämä monikkovanhempien vahvasti esiin noussut tarkkailu ja toiminnan tapahtumarikkaus siirtyä mallintamisen myötä myös lasten toimintaan.

Toinen sekä monikkovanhempien että monikkolasten vuorovaikutuskäyttäytymisessä ilmennyt toimintatapa oli samojen asioiden

toistelu. Usein monikkovanhemmat joutuivat toistamaan esimerkiksi saman toimintaohjeen tai kysymyksen useaan otteeseen, ennen kuin lapsi tai lapset tähän reagoivat. Vastaava ilmiö oli havaittavissa myös monikkolasten toiminnassa. Laakson (2003) mukaan toistelu kuitenkin on yksi yleisistä vanhempien lapsille puhuessa tekemistä kommunikointitapojen muutoksista. Toisaalta kommunikointitapoja muutetaan voimakkaammin vauvoille puhuttaessa. Lisäksi molemmilla, niin monikkovanhemmillä kuin monikkolapsilla ilmeni myös tilanteita, joissa toistelua jatkettiin, vaikka tähän oli jo reagoitu. Tämä voi siis olla automatisoitunut toimintatapa: on totuttu siihen, että asiat pitää sanoa useaan kertaan, että ne tulevat kuulluksi. Toisaalta myös tässä asiassa vuorovaikutustapa on saattanut siirtyä mallintamisen myötä monikkovanhemmilta -lapsille.

Tutkimukseni siis toi esiin monikkoperheen vuorovaikutuksen moninaisuutta ja sen erityispiirteitä. Lisäksi useamman lapsen yhtäaikaiseen huomionhakuun liittyvät haasteet ja toisaalta myös niiden myötä tehdyt kompromissit ilmenivät tutkimukseen osallistuneiden monikkoperheiden vuorovaikutuksessa. Toisaalta monikkoperheen yksilöllisen huomioinnin laatuhetket, monikkolasten yhteiset leikit, tarinoinnit ja toiminnan yhteen kietoutumiset, kuten myös monikkovanhempien keskenään jakamat laatuhetket toivat esiin monikkoperheen kaksinkertaisia onnen hetkiä.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden varmistaminen edellyttää tutkijalta hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Hyvä tieteellinen käytäntö velvoittaa tutkijaa muun muassa toimimaan huolellisesti ja tarkasti tutkimuksen eri vaiheissa, käyttämään tieteellisesti hyväksytyjä tiedonhankinta- tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä huomioimaan muiden tutkijoiden tekemän työn tätä kunnioittaen. (Kuula, A., 2015.)

Videot kertovat osan siitä todellisuudesta, jossa ne on tuotettu. Tämä todellisuus on sosiaalisten arvojen ja kulttuurin värittämää ja yhteisesti rakennettua. (Spencer, S., 2011, 13.) Tutkimukseni tuloksia arvioitaessa tulee huomioida se, että tutkimusaineistona olleet videotallenteet ovat vain pieni pala monikkoperheen vuorovaikutuksesta. Lisäksi huomioitavaa on se, että samalla tavalla kuin sosiaalinen vuorovaikutus rakentuu tulkintojen varaan, myös tutkijan esittämät päätelmät ovat hänen tulkintojaan monikkoperheen vuorovaikutuksesta. Tutkimukseni viitekehukseksi valitsin sosiaalisen konstruktionismin, jonka mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan ei ole mahdollista löytää objektiivista totuutta, vaan enemminkin lähestymistavan periaatteena on kriittinen suhtautuminen tavanomaiseen, harhattomana pidettyyn havainnointiin maailmasta. Historialliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat siihen, millaisena ymmärrämme maailman. Koska yksilöiden näkemykset ja tieto muodostuvat jokapäiväisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, sosiaalinen konstruktionismi on kiinnostunut sosiaalisen vuorovaikutuksen ja etenkin kielen tutkimisesta. (Burr, V., 2004, 2-8.) Vaikka sosiaaliselle konstruktionismille on

monia määritelmiä, yhteistä näille on sosiaalisen todellisuuden käsittäminen merkitysvälitteisenä ja dynaamisena (Forsberg, H., 2014, 125). Oman tutkimukseni viitekehyyksiä sosiaalinen konstruktionismi sopii hyvin, sillä tutkimuskohteena on nimenomaan kokonaisvaltainen vuorovaikutus. Vaikka olen pyrkinyt tutkimuksessani tuomaan esiin mahdollisimman arkista ja todellista kuvaa monikkoperheen vuorovaikutuksesta, tulee tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa kuitenkin muistaa, etten minäkään tutkijana voi esittää tutkimukseni tuloksia objektiivisena totuutena, vaan ne ovat minun subjektiivisia näkemyksiäni monikkoperheen vuorovaikutuksesta. Yhtäältä omakohtaiset kokemukset monikkoperheen arjesta ja läheinen suhde käsiteltävään teemaan ovat olleet hyödyksi tutkimusta tehtäessä, mutta toisaalta näillä omakohtaisilla kokemuksilla saattaa olla vaikutusta aineiston tulkintaan. Olen kuitenkin koko tutkimusprosessin ajan tiedostanut tämän ja pyrkinyt keskittymään raakahavaintojen ylös kirjaamiseen ja pyrkinyt jättämään omakohtaiset kokemukset taka-alalle.

Vaikka tutkimuksen metodisilla ratkaisilla pyrin minimoimaan häiriötekijät ja saavuttamaan mahdollisimman arkista kuvaa monikkoperheen vuorovaikutuksesta, tulee analysoinnissa kuitenkin huomioida se, että kuvauslaitteen läsnäololla saattoi olla vaikutusta tutkittavien toimintaan. Videoinnin kohteena olevilla saattoi olla huolta siitä, että heidän toimintaansa arvioidaan. Videointitutkimukseen osallistujille tuleekin selventää tutkimuksen tarkoitus ja se, että tavoitteena on pyrkimys ymmärtää maailmaa juuri osallistujien näkökulmasta. Tämän vuoksi osallistujille on hyvä tarjota mahdollisuus omien näkemysten esittämiseen videoinnin ohessa. (Heath, C., Hindmarh, J. & Luff, P., 2010, 16.) Omassa tutkimuksessani kerroin osallistujille mahdollisuudesta tarkentaa tai kommentoida kuvaamaansa materiaalia, mikäli siinä on jotain normaalista poikkeavaa tai muuten ajatuksia herättävää.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tulee huomioida myös se, että videointi on suoritettu osallistujien itsensä toimesta, joten he ovat itse voineet vaikuttaa siihen, mitä tilanteita kuvataan. He ovat kenties voineet myös poistaa sellaisen tallenteen, jota eivät halunneet antaa tämän tutkimuksen aineistoksi. Myös videoiden laatu ja samana pysyvä kuvakulma voivat olla tämän tutkimuksen heikkouksia, mutta toisaalta tämä valinta mahdollisti sen, ettei videojaksi tule ulkopuolista henkilöä, jonka läsnäolo olisi voinut vaikuttaa tutkittaviin. Lisäksi videointi aineistonkeruutapana mahdollisti aineistoon palaamisen, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi, olen hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla pyrkinyt raportoimaan tutkimukseni käytännön toteutusta mahdollisimman yksityiskohtaisesti (Kuula, A., 2015). Lisäksi olen pyrkinyt selittämään ja esimerkein avaamaan sitä, mihin tulkintani pohjautuvat. Liitteissä olevilla katkelmilla ja työvaiheilla olen taas pyrkinyt osoittamaan lukijalle, miten aineiston analysoinnin pohjalta tehdyt luokittelut ovat syntyneet.

Tutkimukseen osallistui vain kaksi monikkoperhettä, joten tutkimus ei ole yleistettävissä. Tutkimuksen luotettavuutta kuitenkin lisää se, että vastaavanlaisia tuloksia on saatu myös aiemmissa tutkimuksissa, kuten edellisessä kappaleessa osoitettiin.

Tutkijan tulee noudattaa tutkimusta tehdessään ammattietiikkaa. Ammattietiikkaan sisältyvät eettiset periaatteet, normit, arvot sekä hyveet. Ammattietiikan normit totuuden etsimisestä ja tiedon luotettavuudesta viitoittavat tutkijan toimintaa läpi tutkimusprosessin. Ne tulee huomioida niin

tieteellisten tutkimusmenetelmien valinnassa, aineiston keruussa, sen käsittelyssä kuin arkistoinnissakin. Normi tutkittavien ihmisarvon kunnioittamisesta taas velvoittaa tutkijaa muun muassa huomioimaan tutkittavien itsemääräämisoikeuden sekä välttämään aiheuttamasta tutkittaville fyysistä, henkistä, sosiaalista tai taloudellista vahinkoa. Nämä normit ovat erityisen tärkeitä, kun tutkimus kohdistuu ihmisiltä kerättävään tietoon. Itsemääräämisoikeuden takaamiseksi tutkittaville tulee antaa kaikki tarpeellinen tieto tutkimuksesta, jonka jälkeen he saavat päättää osallistuvatko kyseiseen tutkimukseen. Lisäksi tutkimus tulee suorittaa ihmisten yksityisyyttä kunnioittaen niin, että tutkittavat eivät ole tunnistettavissa, tutkittavat saavat itse määrittää, mitä tietoja jakavat tutkimuskäyttöön ja tutkimusaineiston käytöstä tehdyistä lupauksista pidetään kiinni. Lisäksi tutkijan tulee tietosuojalainsäädännön mukaan suojata tutkimusaineisto niin, etteivät asiattomat pääse siihen käsiksi. (Kuula, A., 2015.) Olenkin tutkimukseen osallistujia etsiessäni tehnyt tiedotteen pro gradu- tutkielmastani ja tuonut sen avulla ilmi tutkittaville tutkimuksen lähtökohdat, aineiston hankintatavan ja materiaalin käyttötarkoituksen. Lisäksi olen mahdollisessa videointilaitteiden antamisen ja videoaineistojen siirtämisen yhteydessä antanut tutkittaville mahdollisuuden esittää kysymyksiä minulle sekä selittää tai kommentoida tallentamaansa videoaineistoa. Tutkittavien itsemääräämisoikeutta tutkimuksessani lisäsi se, että tutkittavat saivat itse videoimalla päättää, missä tilanteessa kuvaavat itseään ja mahdollisesti myös poistaa jo kuvatun materiaalin.

6.3 Tulosten merkitys ja jatkotutkimusehdotukset

Kokonaisuudessaan oman tutkimukseni tulokset vahvistivat monessa mielessä aiempien tutkimusten tuloksia. Monikkovanhemmat joutuvat jakamaan huomionsa yhtäaikaisesti moneen suuntaan (Beck, C., T., 2002), he joutuvat usein keskittymään tilanteen hallintaan laatuajan vieton sijaan (Holditch-Davis, D., Roberts, D. & Sandelowski, M., 1999) ja lisäksi monikkovanhemmat joutuvat sietämään riittämättömyyden tunteita (Kumpula, U., 2004), kun he eivät voi hoitaa molempia lapsiaan yhtäaikaisesti. Toisaalta oma tutkimukseni toi myös entistä laajempaa, rikkaampaa ja yksityiskohtaisempaa tutkimustietoa monikkoperheen arjen vuorovaikutuskäyttämisen monimuotoisuudesta. Tutkimusaineiston kerääminen videoinnilla toi esiin monikkoarjen tapahtumarikkauden ja mahdollisti mikrotason vuorovaikutustapojen havaitsemisen. Monikkoperheen arki on niin moninaista, että en itsekään monikkoperheen äitinä osaisi esimerkiksi haastatteluissa kuvailla kaikkia vuorovaikutuskäyttämisen erityispiirteitä, jotka videoaineistoa analysoimalla saatiin esiin. Näin ollen etenkin aineistonkeruutapa osoittautui tutkimuksen aikana erittäin tuottoisaksi. Teknologiaa on hyödynnetty edelleen melko vähän laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimukseni merkitystä lisääkin sen toteutustapa eli videointi, joka mahdollisti monipuolisen ja yksityiskohtaisen tiedon saamisen tutkittavasta aiheesta.

Monikkoperheen vuorovaikutuksesta oli haastavaa löytää kirjallisuutta ja myös tutkimustietoa aiheen tiimoilta oli melko vähäisesti. Näin ollen tutkimukseni merkitys ja sen tarjoama monipuolinen tieto monikkoperheen vuorovaikutuskäyttämisestä korostuu. Kumpulan (2004) mukaan tieto auttaa monikkovanhempia käsittelemään omaa elämäntilannettaan. Monikkoperheet

Ry:n tekemässä kyselyssä kävikin ilmi, että monikkovanhemmat toivoivat saavansa tietoa monikkovanhemmuudesta sekä vertaistukea samassa elämäntilanteessa olevilta. Tämän tutkimuksen avulla pyrin tuomaan esiin monikkoperheen vuorovaikutuksen ominaispiirteitä. Lisäksi tutkielmani sisältää paljon aiempaa teoria- ja tutkimustietoa. Tutkimukseni tarjoama tieto onkin erittäin hyödyllistä paitsi vertaistuen korvikkeena monikkoperheille, myös informaatiota kaipaaville tuleville monikkovanhemmille sekä varhaiskasvatuskentän eri konteksteissa toimiville henkilöille.

Holditch-Davisin ym. (1999) tutkimuksessa eräs isä kuvasi sitä hän monikkoperheen isänä joutuu laatuajan viettämisen sijaan keskittymään tilanteen hallitsemiseen. Omassa tutkimuksessani taas ilmeni paljon tilanteita, joissa monikkovanhempi esimerkiksi joutui jakamaan huomiotaan useaan suuntaan yhtäaikaisesti, tekemään kompromisseja molempien lasten huomioimiseksi ja jaksottamaan toimintaan vuorojen avulla. Tämän tutkimuksen antia mielenkiintoisesti syventävä tutkimus olisikin monikkovanhempien haastattelu aiheen tiimoilta: Miten monikkovanhemmat kokevat arkiset tilanteet? Millaista toimintaa yleinen arjen hallinta monikkovanhemmilta edellyttää?

Kuten tutkimuksen aikana on käynyt ilmi, monikkoperheen arki on tapahtumarikasta ja täynnä pienen pieniä, mutta sitäkin merkittävämpiä kommunikointitapoja aina hymyistä itkuihin ja odottamisista laatuhetkiin. Monikkovanhemman tulee jatkuvasti katsellaan tarkkailla meneillään olevaa tilannetta ja jakaa huomiota useaan kohteeseen, jotta hän pystyy hallitsemaan tilannetta ja huomioimaan jokaisen lapsen. Kunkin lapsen yksilöllinen huomiointi ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen voikin tuottaa haasteita

monikkoperheessä. Vaikka useat tässä tutkimuksessa esittelemäni monikkoperheen vuorovaikutuskäyttäytymisen piirteet tulevat varmasti jossain määrin ilmi myös muissa varhaiskasvatuskonteksteissa, toisaalta osa tilanteista ja vuorovaikutuksen piirteistä voivat olla ominaisia juuri monikkolapsille, jotka ovat ikänsä puolesta usein hyvin samalla tasolla kehityksessään ja jakaneet kaiken jo maha-ajasta saakka. Tällaisia ovat esimerkiksi kilpailu ja vertailu sekä puheen ja toiminnan yhteen kietoutuminen, jotka tulivat selkeästi ilmi kaksosten vuorovaikutusta tutkittaessa. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisikin vertailla videoaineiston avulla monikkoperheen ja esimerkiksi usea lapsisen perheen vuorovaikutusta. Mitkä vuorovaikutuksen elementit nousevat esiin, kun vertaillaan kaksosten ja eri-ikäisten sisarusten vuorovaikutuskäyttäytymistä?

Lisäksi tutkimuksessani tuli vahvasti esiin monikkovanhempien pyrkimys tasapuolisuuteen. Pohdinkin sitä, onko tasapuolisuus ja tasapuolisen huomion saanti yhtä tärkeää monikkolapsille kuin se on monikkovanhemmille? Tähän vastauksia voitaisiin saada esimerkiksi aikuisia kaksosia haastatteleamalla. He voisivat kertoa muistoja lapsuudesta ja siitä, miten heidän perheessä jaettiin huomiota monikkolapsille ja miten he itse ovat kokeneet tasapuolisuuden ja yksilöllisen huomioonjärjestyneen heidän perheessään. Kuten alussa totesin, monikkoraskaus on iso yllätys tuleville monikkovanhemmille ja kuten useat tutkimukset ovat osoittaneet, useilla monikkovanhemmilla on huolta juurikin monikkolasten tasapuolisesta huomioonjäämisestä ja yksilöllisen huomioonjäämisestä. Monikkolasten kokemukset tästä saattaisivatkin toimia helpotuksena näille uusien haasteiden edessä oleville tuleville vanhemmille ja niin ikään tällä hetkellä aiheen tiimoilla ”kamppaileville” monikkovanhemmille.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3.uud.painos. Tampere: Vastapaino.
- Alkio, P.(toim.) 2007. Sylintäydeltä elämää-arki kaksosten ja kolmosten kanssa. Helsinki: Väestöliitto.
- Anderson, A. & Anderson, B. 1990. Toward a substantive theory of mother-twin attachment. *Maternal Child Nursing* 15, 373-377.
- Beck, C., T. 2002. Releasing the Pause Button: Mothering Twins during the First Year of Life. *Qualitative health research* 12 (5). Luettu 19.2.2014
www-osoitteessa:
<http://qhr.sagepub.com/content/12/5/593.full.pdf+html>
- Broden, M. 1998. Muistiinpanoja esitelmästä Utveckling av samspel. Turun yliopiston täydennyskoulutuksen seminaari. Teoksessa Siltala, P. 2003. Vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa.
- Burr, V. 2004. Social constructionism. 2. painos. London: Routledge.
- Carpenter, M., Nagell, K. & Tomasello, M. 1998. "Social cognition, joint attention, and communicative competence from 9 to 15 months of age." *Monographs of the Society for Research in Child Development* 63, 1-176. Luettu 13.09.2016 www-osoitteessa:
http://www.jstor.org.ezproxy.jyu.fi/stable/1166214?seq=3#page_scan_tab_contents
- Davidson, S. 1992. Mother, other and self- love and rivalry for twins in the first year of their life. *The international Journal of psychoanalysis* 19 (3), 359.

- Ertel, I. 2000. Qualitative Research on Families and Communication. Forum Qualitative Social Research 1 (2) Luettu 20.11.2014 www-osoitteessa: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1076/2343>
- Filipi, A. 2009. Toddler and parent interaction: the organization of gaze, pointing, and vocalization. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Fivaz-Depeursinge, E., Favez, N., Lavanchy, S., de Noni, S. & Frascarolo, F. 2005. Four-month-olds make triangular bids to father and mother during triologue play with still-face. *Social Development* 14 (2), 361-378.
- Forsberg, H. 2013. Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. 123-138.
- Fusaro, M. & Vallotton, C. 2011. Giving a nod to social cognition: developmental constraints on the emergence of conventional gestures and infant signs. Teoksessa Ishino, M. & Gale, S. (toim.) 2011. *Integrating Gestures: The Interdisciplinary Nature of Gesture*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Luettu 15.09.2016 www-osoitteessa: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzM3NDY1MV9fQU41?sid=44e9882e-cea1-4df0-beff-bd9afdd9f262@sessionmgr4009&vid=0&format=EB&rid=1>
- Golinkoff, R. & Gordon, L. 1983. In the beginning was the word: a history of the study of language acquisition. Teoksessa Golinkoff, R. (toim.) 1983. *The Transition from prelinguistic to linguistic communication*. New

Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc. Luettu 13.09.2016 [www-osoitteessa:](#)

https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=5VtONp5QNIoC&oi=fnd&pg=PR2&dq=The+Transition+from+Prelinguistic+to+Linguistic+Communication&ots=4TSnbpKV0K&sig=ItsmbfpMydSRhdu3woMIUqRb0s&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Transition%20from%20Prelinguistic%20to%20Linguistic%20Communication&f=false

Guidetti, M. & Colletta J-M. 2012. Gesture and multimodal development teoksessa Guidetti, M. & Colletta J-M. (toim.) Gesture and multimodal development. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Luettu 14.09.2016 [www-osoitteessa:](#) <http://site.ebrary.com.ezproxy.jyu.fi/lib/jyvaskyla/reader.action?docID=10565396>

Hakulinen, A. 1998. Johdanto. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) 1998. Keskustelun analyysin perusteet. Tampere: Vastapaino.

Haverinen, L. & Martikainen, M. 1999. Kotitalouden toiminnan kasvattavan merkityksen tiedostaminen: Kolmen perheen vuorovaikutuksen analyysi. Helsingin yliopisto: Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 5.

Heath, C., Hindmarsh, J. & Luff, P. 2010. Video in qualitative research : analysing social interaction in everyday life. Los Angeles: Sage.

Heikinheimo, A. 2007. Monikkovanhemmudesta. Teoksessa Paula Alkio (toim.) 2007. Sylintäydeltä elämää: arki kaksosten ja kolmosten kanssa. Helsinki: Väestöliitto. 12-16.

- Holditch-Davis, D., Roberts, D. & Sandelowski, M. 1999. Early parental interactions with and perceptions of multiplebirth infants. *Journal of Advanced Nursing* 30 (1), 200-210. Luettu 19.10.2014 www-osoitteessa:
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e25af08d-b249-4e7e-a290-705e60021de8%40sessionmgr4003&vid=5&hid=4109>
- Jokinen, A. 2002. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2002. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 37- 53.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2004a. Johdanto. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2004. Diskurssianalyysin aakkoset. 3.painos. Tampere: Vastapaino. 9-14.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2004b. Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2004. Diskurssianalyysin aakkoset. 3.painos. Tampere: Vastapaino. 17-47.
- Korja, R. & Lindblom, J. 2013. Dynaamiset perhesuhteet vauvaperheissä. *Psykologia* 48 (05-06), 356-370.
- Korvela, P. 2003. Yhdessä ja erikseen: perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. Väitöskirja. Helsinki: Stakes 2003.
- Kumpula, U. 2004. Asiakkaana monikkoperhe. Keuruu: Suomen Monikkoperheet Ry.
- Kuula, A. 2015. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

- Laakso, M-L. 2003. Esikielellinen vuorovaikutus ja kommunikointi. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2003. *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: Ps-kustannus. 20-47.
- Lytton, H. 1980. *Parent-child interaction: The Socialization process observed in twin and singleton families*. New York: Plenum Press.
- Lyytinen, P. 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2003. *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: Ps-kustannus. 48- 68.
- Moilanen, I. 2004. *Monikkolapset*. Teoksessa Moilanen, I. & Almqvist, F. 2004. *Lasten- ja nuorisopsykiatria*. 3. painos. Helsinki: Duodecim.
- Manninen, H. 2003. Kilpailu äidin rakkaudesta- kaksoset ja vuorovaikutus. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) 2003. *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*. Juva: WSOY, 125-150.
- McCatheren R., Warren S. & Yoder, P., 1996. Prelinguistic predictors of later language development. Teoksessa Cole, K., Dale, P. & Thal, D. (toim.) 1996. *Assessment of communication and language*. 6. painos. 57-75.
- Robin, M., Corroyer, D., & Casati, I. 1996. Childcare patterns of mothers of twins during the first year. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 37, 453-460.
- Schegloff, E. 2007. *Sequence Organization in Interaction. A Primer in Conversation Analysis. Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press 2007.

- Seppänen, E-L. 1998. Vuorovaikutus paperilla. Teoksessa Tainio, L. (toim.) 1998. Keskusteluanalyysin perusteet. Tampere: Vastapaino. 18-31.
- Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: Wsoy. 16-42.
- Spencer, S. 2011. Visual research methods in the social sciences: awakening visions. Lontoo: Routledge.
- Suoninen, E. 2002. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2002. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 17- 36.
- THL. Vuori, E. & Gissler, M. 2015. Perinataalitulasto- synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2015. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Luettu 8.11.2016 [www-osoitteessa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131259/Tr_16_2016.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131259/Tr_16_2016.pdf?sequence=1)
- Vallotton, C. 2011. Sentences and conversations before speech? Gestures of preverbal children reveal cognitive and social skills that do not wait for words. Teoksessa Ishino, M. & Gale, S. (toim.) 2011. Integrating Gestures: The Interdisciplinary Nature of Gesture. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 121-136. Luettu 15.09.2016 [www-osoitteessa: http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzM3NDY1MV9fQU41?sid=44e9882e-cea1-4df0-beff-bd9afdd9f262@sessionmgr4009&vid=0&format=EB&rid=1](http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzM3NDY1MV9fQU41?sid=44e9882e-cea1-4df0-beff-bd9afdd9f262@sessionmgr4009&vid=0&format=EB&rid=1)

Van Egeren, L. & Barratt, M.S. 2004. The developmental origins of communication: interactional systems in infancy. Teoksessa Vangelisti, A, L. (toim.) 2004. Handbook of family communication. Mahwah: Erlbaum Associates. 287-310.

Özçalışkan, Ş. & Goldin-Meadow S. 2005. Gesture is at the cutting edge of early language development. Cognition 96, 101-113. Luettu 14.09.2016
www-osoitteessa:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.89.1497&rep=rep1&type=pdf>

Özçalışkan, Ş. & Goldin-Meadow S. 2011. Is there an iconic gesture spurt at 26 months? Teoksessa Ishino, M. & Gale, S. (toim.) 2011. Integrating Gestures: The Interdisciplinary Nature of Gesture. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 163-174. Luettu 15.09.2016
www-osoitteessa:
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzM3NDY1MV9fQU41?sid=44e9882e-cea1-4df0-beff-bd9afdd9f262@sessionmgr4009&vid=0&format=EB&rid=1>

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimustiedote.

Vuorovaikutus monikkoperheessä

– tiedote pro gradu- tutkimuksesta

Olen tekemässä varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielmaa monikkoperheen vuorovaikutuksesta Jyväskylän yliopistossa. Ensisijainen kiinnostuksen kohteeni on vanhempien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa, mutta huomioin myös lasten keskinäisen vuorovaikutuksen. Kiinnostus aiheeseen lähtee omakohtaisista kokemuksista, vajaa kaksivuotiaiden kaksostyttöjen äitinä olemisesta. Kohderyhmäksi etsin perheitä, joilla on 6-36 kuukauden ikäiset monikkolapset. Tutkimusaineisto kerätään videoimalla perheen arkista elämää, ja parhaiten tämä mahdollistuu, kun perhe itse kuvaa omaa toimintaansa. Videoinnin voi suorittaa esimerkiksi videokameralla tai kännykällä, tarvittaessa voin myös lainata kuvauslaitetta. Tavoitteena on taltioida arkista, tavallista elämääne mahdollisimman hyvin kuvaavia tilanteita. Kuvauspätkissä teidän itsenne ei siis tarvitse kiinnittää huomiota vuorovaikutukseen, vaan toivoisin niiden kuvaavan tyypillistä, jokapäiväistä toimintaanne. Tarkoituksena olisi kuvata yksi ruokailutilanne ja tämän lisäksi 2-3 muuta itse valitsemaanne tilannetta, kuten leikitilanne tai nukuttamistilanne. Jokainen perhe saa siis valita itselleen helpoimman hetken ja tavan kuvaukseen, ja kaikinpuolin pyrin toimimaan teidän ehdoillanne. Videolla tulisi näkyä kaikki tilanteessa paikalla olevat henkilöt ja tämän vuoksi kameran voisikin asettaa esimerkiksi hyllylle kuvausajaksi. Tavoite olisi saada jokaiselta osallistuvalla perheeltä 3-4 noin 10-15 minuutin mittaista videopätkää. Otan myös mielelläni vastaan kommenttejanne videotallenteista joko kirjallisesti tai suullisesti (tavoista voidaan sopia kunkin osallistujan kanssa erikseen), mikäli tilanteissa esiintyisi

omasta mielestänne jotain normaalista arjestanne poikkeavaa tai haluaisitte muuten kommentoida tai selventää aineistoa. Mikäli olette kuvanneet perhearkeenne aiemmin, myös nämä videot voivat soveltua tutkimustarkoitukseeni. Muistattehan kuitenkin, että tarkoituksenani ei ole arvioida tai arvostella kenenkään tallenteissa esiintyvän henkilön toimintaa, vaan tutkia perheen vuorovaikutuksen tapahtumia.

Videot tulevat ainoastaan minun ja tutkielmani ohjaajan, yliopistotutkija Maarit Alasuutarin nähtäväksi. Videoaineistosta puhe ja vuorovaikutuksen olennaiset seikat kirjoitetaan tekstiksi ja tässä yhteydessä kaikki henkilöllisyyteen viittaavat tekijät poistetaan, jotta osallistujien anonymiteetti säilyy. Aineistoa säilytetään salasanalla suojattuna, jotta ainoastaan tutkija pääsee niihin käsiksi. Saatua aineistoa säilytetään mahdollista väitöskirjaa varten, mutta säilytys tapahtuu edelleen turvatussti. Tutkimuskäytön jälkeen aineisto poistetaan. Lisätietoja tutkimuksesta saa minulta sähköpostitse tai puhelimitse.

Innokkaita osallistujia odotellen

-Sari Kotilainen

sari.s.kotilainen@student.jyu.fi

040-8412029

Ohjaajan yhteystiedot:

Maarit Alasuutari

Jyväskylän yliopisto,

Kasvatustieteiden laitos

maarit.alasuutari@jyu.fi

040-8053513

LIITE 2. Litterointi esimerkki.

Tilanteen yleiskuvaus: Perhe leikkii olohuoneen lattialla, leikissä pääosassa on isä2, lapsi2a ja lapsi2b. He leikkivät muurahaisleijonaa, joka on isän käsi, ja jonka koti on isän jalkojen välissä. Lisäksi leikissä ovat mukana muumihahmot. Lapsi2b leikkii valokuvausleikkiä tämän leikin ohessa. Äiti2 on leikissä enimmäkseen seuraajan roolissa.

AUKIKIRJOITUS:

PERHE 2, TILANNE:

LEIKKI

Keskustelu	Toiminta				Muut huomiot
	Äiti2	Isä2	Lapsi2a	Lapsi2b	
	asettelee kameran, siirtyy lattialle muiden luo istumaan. On vähän sivummassa kuin isä ja lapset	Istuu lattialla, lapsi2a toisella, lapsi2b toisella puolella.	Pyörähtää maassa	Leikkii jotain selkää kameraan päin=lelu ei näy	Äiti2 ei näy kunnolla kuvassa, tämän vuoksi epätarkemmat kuvaukset hänen toimintoissaan.
L2a: muulahaisleijona, mitä sä, muulahaisleijona!			Menee muumihahmon kanssa huutelemaan isän jalkojen väliin.	Katse kääntyy lapsi2a:han päin, kun tämä huutaa	
I2:Mitä sinä huutelet siellä?		Leikkii muurahaisleijonaa kädellään, joka kurkkaa jalkojen välistä. Istuu edelleen jalat suorana lattialla.	Makaa isän jalkojen päällä, katsoo muurahaisleijonaa eli isän kättä	Seuraa lapsi2a:n ja isä2:n leikkiä	

I2: En taidakaan tänään syödä muurahaisia			nousee nopeasti pois isä2:n jalkojen päältä		
L2a: naurahtaa					
L2a: muulahaisleijona, o, muulahaisleijona.			Katsoo muumihahmolla muurahaisleijonaa isä2:n jalkojen sivusta		
I2: muurahaisleijonan syömisääni.		"Syö" kädellään lapsi2a:n muumihahmoa ja nappaa sen käteensä.			
L2a: nauraa/ kiljuu			Heittäytyy isän jalkojen päälle		

LIITE 3. Alustavaa analyysiä. Vuorovaikutuksessa huomion kiinnittänyt kohta on merkitty vihreällä ja alustava analyysi oikeassa reunassa. Punaisella vanhempien toiminnan analysointi, sinisellä lasten toiminnan analysointi.

Perhe 1: leikkitilanne.

Keskustelu	Äiti1	Lapsi1a	Lapsi1b	Huomiot
Ä1: Laittaako eetu sen sinne, tonne sisään	Ä1 ojentaa mukin lapsi1b:lle ja osoittaa ämpäriin	katsoo alaspäin, ojentaa äiti1:lle kädessään olevaa lautasta, ottaa pari askelta lähemmäs äitiä ja ämpäriä, ja katsoo alas ämpäriin päin.	ottaa vastaan äiti1:n ojentaman mukin	Äiti keskittynyt touhuun lapsi1b:n kanssa, keskittyminen siihen Lapsi 1a koittaa saada äidin huomion, äiti keskittyy muuhun
1			Lapsi1b heittää kupin ämpäriin	
Ä1: Eiku näin, tsiii.	Ä1 nostaa saman tien lapsi1b:n heittämän kupin ämpäristä ja kaataa "nätisti" leikisti kupista ämpäriin.	tuo käden kehon viereen=ei enää ojenna lautasta, katse alaspäin ämpäriin		
Ä1: Hyvä. Sit voit laittaa vielä toisen kupillisen sokeria.	Ä1 antaa kupin lapsi 1b:lle	rupeaa katselemaan muita lattialla olevia leluja, ojentaa samalla kättä, jossa on lautanen, kohti ämpäriä	ottaa äiti1:n ojentaman mukin käteensä	lapsi 1a "tyytyy" touhuamaan omia asioitaan, äidin keskittyessä toiseen.
Ä1: noin kaadapa sinne sisään. (näyttää kohti ämpäriä)				
1		vilkaisee lapsi2b:hen ja sitten katsoo jälleen ämpäriin	käy kyykkyy, käyttää mukia maassa pitäen sitä koko ajan kädessään	

Ä1: noin (1) hyvä!				
1	Katse suuntautunut kohti ämpäriä.	nostaa lautaskäden ylös	nostaa kupin ämpäriin päälle ja kaataa.	
Ä1: Sitten Aleks (1)				
Ä1: Laitapa tänne kanamunia	Poimii maasta kupin ja ojentaa kohti lapsi 1a:ta kohdistuen tälle myös puheensa.		laittaa mukiin maahan ämpäriin viereen, katsoo äitiin päin. On kyykyssä	tiedostettu vuorottelu vanhemman toimesta
Ä1:Oho (1) nyt se lautanen tippu sinne.		tiputtaa lautasen.		
	Laittaa lapsi1a:n tiputtaman lautasen nätisti maahan.	katse kiertää maasta, johon tiputti lautasen, äitiin ojentamaan kuppiin. Tepastelee samalla paikoillaan	ottaa mukiin maasta ja asettaa sen maahan lähemmäs itseään	
Ä1: laitapas sieltä sinne ensi vähä jauhoja.				
3	Ojentaa edelleen kuppia ja lapsi1an ottaessa sen osoittaa vielä kuppia.	ottaa mukiin käteensä, katsoo ensin alas ämpäriin, sitten kädessään olevaan kuppiin.	laittaa maasta kädellä mukiin (kuviteltuja jauhoja?)	Lapsen toimesta oma touhu, kun äiti keskittyy toiseen lapseen.
Ä1: noin, hyvä.		kaataa kupista ämpäriin, kallistaa päätään kun katsoo kuppia kaataessaan		
L1b: ää	Katse siirtyy hieman lapsesta toiseen.	Tuo kupin mahansa eteen, pitää siitä kaksin käsin kiinni ja seisoo paikallaan, katsoo äitin touhua	nostaa mukiin käteensä, vie ämpäriin päälle ja kaataa.	Vanhemman toimesta: katseen kiertäminen lapsesta toiseen
Ä1: ja sitten kanamunia laitetaan.			Ojentaa mukiin kohti äitiä	

Ä1: noin Kho,kho,kho.	äiti1 laittaa L1b:n ojentaman kupin maahan.		antaa mukin äitille. Ottaa taas maasta kuviteltuja aineita, vie käden mukin päälle =laittaa aineita mukiin	
Ä1: ja sitten voi laittaa sinne.	Koputtaa leikisti kanamunaa kupin reunaan	nostaa käden, jossa on kuppi, ylös ja kaataa		
2	Osoittaa pikaisesti ämpäriin. Katse siirtyy lapsi 1b:stä lapsi1a:han.	tuo kupin takaisin itseensä päin ja taputtaa siihen toisella kädellään. Katse kupissa/omissa käsissään	nostaa mukin ämpärin päälle ja kaataa	vanhemman toimesta katseen kiertäminen
Ä1: Kaadapa Aleksi sinne.				
1			istuu kyykyssä ja katsoo lapsi1a:ta	
Ä1:noin hyvä (1) ja vielä eetukin laitat sinne.	Äiti katsoo L1a:n kaatamista	L1a kaataa= ojentaa käden ja heiluttaa mukia ämpärin päällä, katsoo äitiin päin, hymyilee		Molempien lasten huomiointi vuorotellen
L1b:tätti tonne	Katsoo lapsi1b:hen ja osoittaa hänestä ämpäriin.	laskee käden alas, katselee alas ympärilleen, pyörii paikallaan	katsoo äiti1:stä	
Ä1: niin, sinne toinen. Kaikki laitetaan sinne.			laittaa mukin maahan, osoittaa eteenpäin kädellään, katsoo äiti1:een päin.	Molempien lasten huomiointi vuorotellen
L1b: Ki-mii	Katsoo lapsi1b:tä ja osoittaa hänestä ämpäriin päin.	huomaa maassa kattilan kannen, pysähtyy	katsoo maahan, ottaa taas maasta aineita, ja kopsauttaa mukin reunaan, ottaa uudelleen aineita maasta	
Ä1: noin		menee kyykkyyyn, nostaa kattilan kannen maasta		

2		kääntyy kyykylään kohti äiti1:stä ja ojentaa kantta kohti äitiä ja ämpäriä, katsoo ämpäriin päin		lapsi hakee äidin huomiota lelua ojentamalla
---	--	--	--	--

LIITE 4. Aineiston analysointi. Perhe 1, tilanne: leikki. Analysointi on tehty niin, että kunkin tilanteeseen osallistujan vuorovaikutuksessa huomioni kiinnittänyt toiminta on listattu taulukkoon. Tämän jälkeen olen tehnyt alustavaa luokittelua maalaamalla samaan tematiikkaan liittyvät vuorovaikutustoiminnat samalla värillä ja oikeaan laitaan olen listannut luokan alustavan nimen kyseisellä värillä.

Lapsi1A	Lapsi1B	Äiti1	Esiin tulleita teemoja: Äiti
Kilpailu, kumpi kerkeää hakemaan lelun x2	Kilpailu, kumpi kerkeää hakemaan lelun x2 (äiti on osoittanut pyynnön hakea lelun hänelle, mutta myös toinen lapsi lähtee hakemaan sitä)	Katsoo kauempana olevaan lapseen	Molempien lasten huomioiti/tasapuolisuus
Yrittää saada äidin huomion/yrittää yhtyä leikkiin tuloksetta (äiti keskittyy leikkiin lapsi1b:n kanssa), luovuttaa	Äidin toiminnan seuraaminen	Osoittaa puheen toiselle lapselle, mutta katsoo toiseen 2	Huomion jakaminen vrt. riittämättömyys
Äidin toiminnan seuraaminen	Äidin ja lapsi1an leikkiin yhtyminen	Vuorottainen lasten huomiointi sanallisesti: "SITTEN Aleksii..", "vielä EetuKIN" "Ja sitten vielä Aleksii" jne.	Molempien lasten yhteinen huomiointi
Äidin ja lapsi1an leikkiin yhtyminen	Äidin ja toisen lapsen touhun seuraaminen	Katseen kierto	Toimintaohjeiden antaminen toiminnan lapsen edistämiseksi (kesken touhun/ohjaa jatkamaan: ei pysty itse olla koko ajan apuna)
Oman lelun hakemisen jälkeen seuraa ja odottaa toisen lapsen tuloa	Omaan touhuun keskittyminen, äitin ja toisen lapsen touhussa kahdestaan	Kehoittaa kaikkien kolmen yhteiseen toimintaan: äiti ja molemmat lapset sekoittavat leikisti samaa taikinaa	Toiseen lapseen keskittyminen
yrittää saada äitin huomion: 1. kerralla äidin huomio toisessa lapsessa, 2. kerralla saa äidin huomion	Äitin antaman toimintaohjeen jälkeen seuraa vielä, mitä äiti ja toinen lapsi alkavat tekemään ennen kuin lähtee suorittamaan omaa toimintaansa	Ei huomioi lasta ensimmäisellä vaan toisella yrittämällä (ensimmäisellä kerralla huomio toisessa lapsessa)	Ei huomaa lapsen huomionhakua vrt. riittämättömyys
Äitin antaman toimintaohjeen jälkeen seuraa vielä, mitä äiti ja toinen lapsi alkavat tekemään ennen kuin lähtee suorittamaan omaa toimintaansa	Menee äidin ja toisen lapsen väliin tekemään omaa touhuaan	Tekee toisen lapsen kanssa homman loppuun, vain häneen keskittyen, antaa hänelle seuraavan toimintaohjeen ja sitten siirtyy tekemään samaa toisen lapsen kanssa	lapsen kanssa päällekkäin puhuminen
Yhtyy omatoimisesti äidin ja lapsi1bn leikkiin	hokee samaa asiaa 4.kertaa ennen kuin äiti reagoi siihen (puhuu äidin kanssa päällekkäin)	ei huomaa lapsi1a:n osoituselettä	
		Antaa lapselle uuden toimintaohjeen kesken toisen lapsen kanssa olevan touhun.	Esiin tulleita teemoja: lapset
			Kilpailu
	0	lapsen kanssa päällekkäin puhuminen	Yhtäaikainen huomionhaku
		ÄITI OHJAA LEIKKIÄ KOKO TILANTEEN AJAN: ESITTÄÄ KYSYMYKSIÄ JA VASTAA NIIHIN ITSE NOPEASTI. LAPSET SEURAAVAT ÄIDIN TOIMINTAA JA YHTYVÄT SIIHEN. ÄITI KORJAA LASTEN TOIMINTAA, MIKÄLI HE LEIKKIVÄT "VÄÄRIN"	Leikkiin yhtyminen
			Ympärillä olevan toiminnan seuraaminen ja tarkkailu
			Itsenäinen toiminta
			Äidin ja toisen lapsen väliintulo

LIITE 5. Teemoittelun esimerkki. Monikkovanhempien vuorovaikutuskäyttäytyminen. Molempien lasten huomiointi/ tasapuolisuus.

Molempien lasten huomiointi/tasapuolisuus	
Molempien lasten yksilöllinen huomiointi/tasapuolisuus	Molempien lasten yhteinen huomiointi
Katseen kierto	Vanhemman kehoitus yhteiseen leikkiin/touhuun
Vuorojen jakaminen	hupsuttelu molempien lasten kanssa
Vastaa molempien lasten kysymyksiin	toinen käsi toiselle lapselle, toinen toiselle (esim.nukutus)
Avun tarjoaminen vuorotellen molemmille	molemmille lapsille yhteisesti esitetty kysymys/toteamus
Sanallinen molempien lasten huomiointi	Fyysinen sijoittuminen lasten väliin
Ruoan jakaminen tasapuolisesti	
	Hellyyden tarjoaminen
	Hellyyden ja läheisyyden tarjoaminen vuorotellen